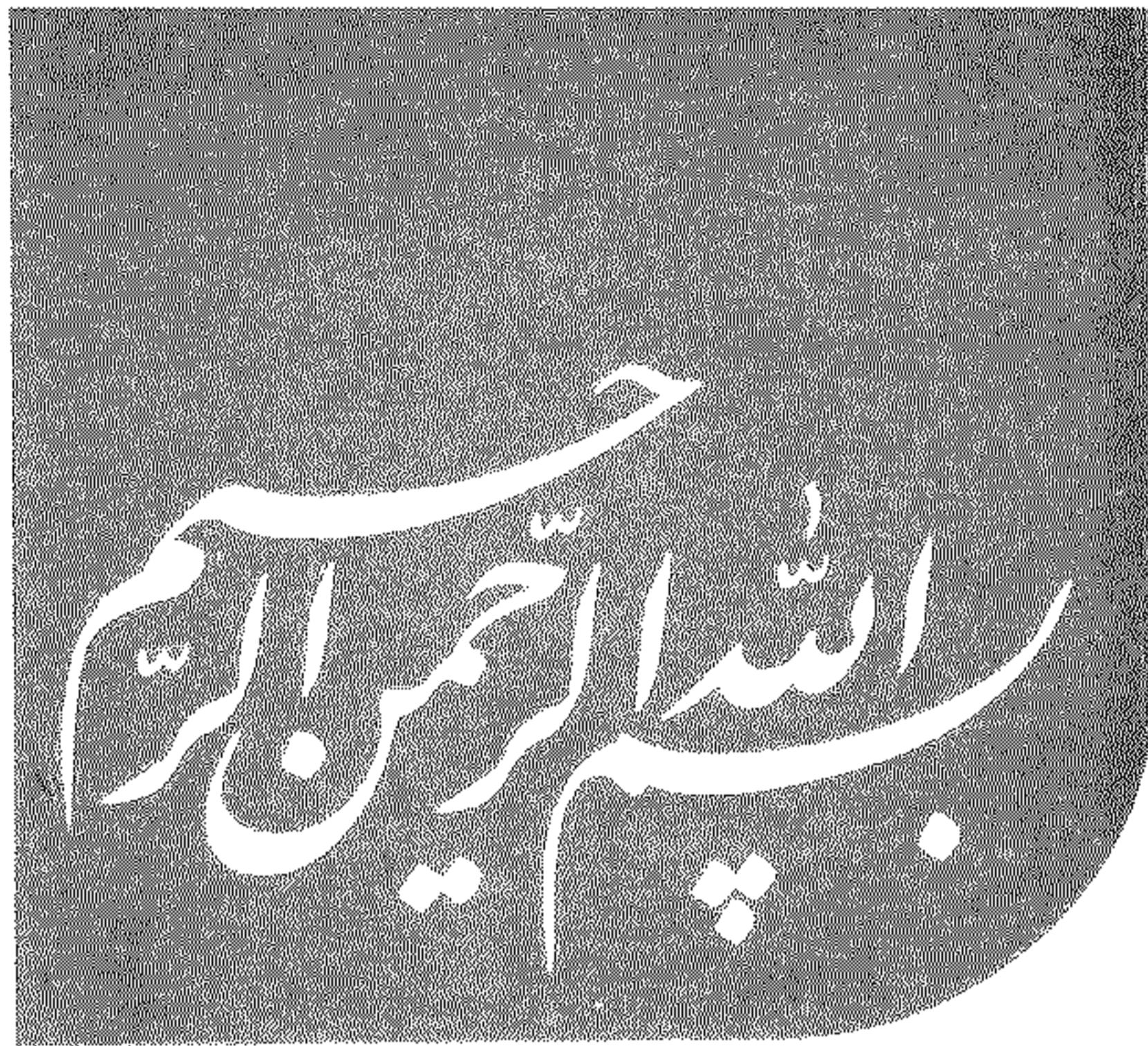

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری

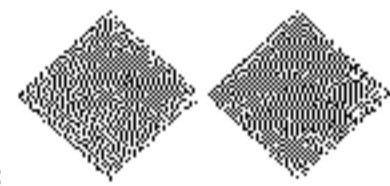
مینرهور

مصطفی رضایی

السلام
الجديد

امروز قرارگاه حسین بن علی علی‌الله‌آیین است.

A handwritten signature in Persian script, likely belonging to Hassan bin Ali, is positioned above two small diamond-shaped decorative elements.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیت‌های ظاهور

نویسنده: مصطفی رضایی

سروشانه: رضایی، مصطفی. ۱۳۷۱ -
عنوان و نام پدیدآور: نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه
ظہور / نویسنده مصطفی رضایی.
مشخصات نشر: قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهري: ۱۲۸ ص. ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۲۶۰۶-۴-۷
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
پادداشت: کتابامه.
موضوع: حکومت دینی (Religion)
حاکمیت -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
Sovereignty -- Religious aspects -- Islam
موضوع: ایران -- تاریخ -- جمهوری اسلامی. ۱۳۵۸-
-- Iran -- History -- Islamic Republic, 1979
شناسه افروزه: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)
رده بندی کنگره: BP221
رده بندی دیوبی: ۲۹۷/۴۸۲۲
شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۱۰۰۴۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظہور

نویسنده: مصطفی رضایی
طراح جلد و صفحه‌آرا: مسعود سلیمانی
 مجری چاپ: چاپخانه سرور قم
نوبت چاپ: اول / زمستان ۱۴۰۱
تیراژ: هزار نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۲۶۰۶-۴-۷
قیمت: ۶۰,۰۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است.

قسم: خیابان شهدا / کوچه آمار (۱) / بن بست
شهید علیان / پ: ۲۶ / تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۱۱۳۰-۰۲۵
نمبر: ۰۲۵-۳۷۷۴۴۲۲۳
تهران: خیابان طالقانی / میدان فلسطین / شماره ۳۸۷
تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۰۰۵۹

www.mahdaviat.ir
info@mahdaviat.ir
entesharatbonyad@chmail.ir

دفاتر بنیاد حضرت مهدی موعود در استان‌ها پاسخگوی
درخواست‌های متخصصان کتاب و محصولات فرهنگی بنیاد و مرکز
تخصصی مهدویت می‌باشد.

پیشگفتار

نظام تفکری و مدیریتی غرب با تکیه بر رنسانس و پس از آن مدرنیسم، به دنبال تعریف نقش حداقلی برای دین در سطوح مختلف زندگی بود و این دیدگاه را توسط نظریه پردازان خود روز به روز در اذهان جهانیان پرورش می‌داد که نسخه نجات‌بخش زندگی بشری منحصر در عالم ماده و نفی غیب است و هر نوع هدفگذاری دینی و معنویت‌خواه، با شکست مواجه خواهد شد. با شکل‌گیری انقلاب اسلامی و زیرسؤال رفتن معادلات و محاسبات سیاسی آنها، این رویکرد جدید شکل گرفت که انقلاب ایران نمی‌تواند بیشتر از مدت زمانی محدود روی پای خود بایستد و به ناچار به وضعیت گذشته بازخواهد گشت اما گسترش روزافزون انقلاب در سطوح مختلف، این زنگ خطر را برای آنها به صدا درآورد که پژوهشکده‌های آنها را معطوف به علل ماندگاری انقلاب ایران نمود. مهدویت و انتظار شکل‌گیری آرمان شهر ظهور، نقطه تکیه‌گاه و ایده‌آلی بود که امام راحل علی‌الله با تأسیس حکومت دینی متکی بر زعامت ولی فقیه، به دنبال تحقق آن بود و بارها وعده قطعیت اتصال انقلاب اسلامی به حادثه ظهور را داد. در این بین، کیفیت مقدمه‌سازی ظهور در

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

۱. احیای نگرش ایمانی در جامعه ۶۹
۲. احیای تفکر مبارزه با ظلم و نظام سلطه ۷۶
۳. شکل‌گیری بینشی کارآیی دین ۸۰
۴. نهادینه‌سازی نگرش ناکارآمدی نظام مادی ۸۴
۵. ایجاد بینش مقدمه‌سازی ظهور در سطح حکومت ۹۰
فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور ۹۵
۱. تقویت گرایش عمومی به حاکمیت دینی ۹۵
۲. تقویت خصیصه انقلاب طلبی و تحول ۱۰۱
۳. ایجاد دگرگونی در معادلات جهانی ۱۰۷
۴. عمق‌بخشی به استقامت و تاب آوری اجتماعی ۱۱۴
۵. جهت‌دهی به ظرفیت‌ها و استعدادهای انسانی ۱۱۸
کتابنامه ۱۲۴

فصل اول

مرجحات حکومت دینی پر شیر دینی

۱. بپا داشته شدن شریعت در جامعه

برای اداره جامعه اسلامی دستگاه اجرایی لازم است؛ زیرا تنها مجموعه قوانین برای اصلاح و اداره جامعه کافی نیست، بلکه برای سعادت و اصلاح جامعه دو چیز لازم است؛ اول وجود سلسله‌ای از قوانین عادلانه و کاملی که تأمین کننده سعادت و کمال انسان باشد، دوم قوه اجرایی که بتوان قوانین را به اجرا درآورد و به همین دلیل است که خداوند متعال در کنار فرستادن قوانین و احکام شرع، حکومت و دستگاه اجرا هم مستقر کرده است. رسول اکرم ﷺ در رأس تشکیلات نظام اجرایی و اداره جامعه مسلمانان قرار داشت که علاوه بر ابلاغ وحی و بیان عقاید و دستورها و نظام‌های اسلام، به اجرای احکام به منظور برقراری همان نظام‌ها در جامعه اسلامی هم همت می‌گماشت تا دولت اسلام را به وجود آورد مثلاً در آن زمان تنها به بیان قانون جزا اکتفا نمی‌کرد بلکه به اجرای آن هم می‌پرداخت، دست دزد را قطع

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

می‌کرد، حد می‌زد، رجم می‌کرد و سایر مجازات‌های اسلامی را به اجرا درمی‌آورد تا به نظم عمومی و امنیت جامعه خللی وارد نیاید. بعد از رسول خدا^{صلی الله علیه و آله و سلم} خلیفه و جانشین پیامبر هم هر که باشد همین وظیفه را دارد؛ زیرا رسول اکرم^{صلی الله علیه و آله و سلم} که خلیفه را تعیین کرد فقط برای بیان احکام نبود بلکه برای اجرای احکام و تنفيذ قوانین بود و تعیین خلیفه آن قدر کار مهمی بود که اگر انجام نمی‌داد، در حقیقت رسالتش را انجام نمی‌داد؛ زیرا جامعه اسلامی بعد از رحلت رسول خدا^{صلی الله علیه و آله و سلم} نیازمند به کسی بود که قوانین را پیاده بکند و در جامعه، نظم برقرار کند تا سعادت و کمال انسان‌ها تأمین شود. بدون شک در تمام جوامع و کشورهای دنیا هم این گونه است که قانون تنها کافی نیست بلکه قانون نیاز به مجری دارد. قانون گذاری تنها ضامن سعادت بشر نیست. باید ولی امر در هر زمانی مجری قانون باشد و این موضوع اختصاص به زمان خاصی مانند زمان پیامبر یا امام معصوم ندارد بلکه در هر زمانی تشکیل حکومت و وجود دستگاه اجرایی برای بشر یک ضرورت است و روشن است که در زمان ما هم همین نیاز باقی است و فرقی با سایر زمان‌ها ندارد، بنابراین تشکیل دادن حکومت دینی بر همه مردم و به خصوص بر فقهای عدول و جامع الشرایط واجب است.^۱

اگر کسی به ماهیت و کیفیت وضع قوانین و احکام مختلف اسلام بنگرد، به طور مسلم متوجه می‌شود که تشریع این همه قانون با این کیفیت و کمیت به منظور ایجاد حکومت و یک دولت بزرگ بر پایه

۱. خمینی، روح الله، ولایت فقیه، ص ۱۷.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

می‌کرد، حد می‌زد، رجم می‌کرد و سایر مجازات‌های اسلامی را به اجرا درمی‌آورد تا به نظم عمومی و امنیت جامعه خللی وارد نیاید. بعد از رسول خدا ﷺ خلیفه و جانشین پیامبر هم هر که باشد همین وظیفه را دارد؛ زیرا رسول اکرم ﷺ که خلیفه را تعیین کرد فقط برای بیان احکام نبود بلکه برای اجرای احکام و تنفيذ قوانین بود و تعیین خلیفه آن قدر کار مهمی بود که اگر انجام نمی‌داد، در حقیقت رسالتش را انجام نمی‌داد؛ زیرا جامعه اسلامی بعد از رحلت رسول خدا ﷺ نیازمند به کسی بود که قوانین را پیاده بکند و در جامعه، نظم برقرار کند تا سعادت و کمال انسان‌ها تأمین شود. بدون شک در تمام جوامع و کشورهای دنیا هم این گونه است که قانون تنها کافی نیست بلکه قانون نیاز به مجری دارد. قانون گذاری تنها ضامن سعادت بشر نیست. باید ولی امر در هر زمانی مجری قانون باشد و این موضوع اختصاص به زمان خاصی مانند زمان پیامبر یا امام معصوم ندارد بلکه در هر زمانی تشکیل حکومت و وجود دستگاه اجرایی برای بشر یک ضرورت است و روشن است که در زمان ما هم همین نیاز باقی است و فرقی با سایر زمان‌ها ندارد، بنابراین تشکیل دادن حکومت دینی بر همه مردم و به خصوص بر فقهای عدول و جامع الشرایط واجب است.^۱

اگر کسی به ماهیت و کیفیت وضع قوانین و احکام مختلف اسلام بنگردد، به طور مسلم متوجه می‌شود که تشریع این همه قانون با این کیفیت و کمیت به منظور ایجاد حکومت و یک دولت بزرگ بر پایه

۱. خمینی، روح الله، ولایت فقیه، ص ۱۷.

|| فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ||

احکام شرع بوده است و هدف الهی اداره زندگی انسان در تمام ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فردی، فرهنگی و غیره بوده است و این موضوع با تأمل و دقیقت در چند نکته روشن می‌گردد:

۱. احکام شرع مشتمل بر مقررات و قوانین متنوعی است که برای حکومت ضرورت دارد؛ زیرا هر آنچه بشر بدان نیازمند بوده است و برای یک نظام لازم بوده، در دین آمده است و در هیچ زمینه‌ای کمبود مشاهده نمی‌شود. قرآن مجید و سنت رسول خدا ﷺ شامل همه دستورهایی است که بشر برای سعادت و کمال خود به آن نیازمند است. در کتاب شریف «کافی» بابی به این نام که «تمام احتیاجات مردم در کتاب و سنت آمده است» روایتی را مرازم از امام صادق علیه السلام نقل کرده است: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنْزَلَ فِي الْقُرْآنِ تَبْيَانَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ وَاللَّهُ مَا تَرَكَ شَيْئًا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ الْعِبَادُ حَتَّىٰ لَا يَنْقُطُعَ عَبْدٌ يَقُولُ لَوْ كَانَ هَذَا أَنْزَلَ فِي الْقُرْآنِ إِلَّا وَقَدْ أَنْزَلَهُ اللَّهُ فِيهِ»؛ مرازم گوید: امام صادق علیه السلام فرمودند: خدای تعالی در قرآن هر چیزی را نیاز بود، بیان کرده و قسم به پروردگار که هیچ چیزی نیست که بندگان به آن نیازمند باشند و خداوند واگذار کرده باشد تا کسی نتواند بر خداوند ایراد کند.

۲. با دقیقت در ماهیت و کیفیت احکام در می‌یابیم که اجرا و عمل به آن‌ها مستلزم تشکیل حکومت است و بدون تأسیس یک دستگاه عظیم نمی‌توان به وظیفه اجرای احکام الهی عمل کرد مثلاً احکام مالی آن مالیات‌هایی که اسلام وضع کرده و طرح بودجه‌ای را که طراحی کرده است مانند زکات،

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۱، ص ۵۹.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

خمس، انفال، جزیه، خراج و مقامات نشان می‌دهد که تنها برای سد گرسنگی فقرا و سادات نیست بلکه به منظور تشکیل حکومت و تأمین مخارج ضروری یک دولت بزرگ است و وضع چنین مالیاتی دلالت بر ضرورت تشکیل حکومت دارد و نیاز به وجود حاکمی است؛ چون وظیفه حاکم است که بر اهل ذمہ بر حسب استطاعت مالی و درآمدشان مالیات سرانه بینند یا از مزارع و کشاورزی آنان مالیات متناسب بخواهد و همین طور، خراج یعنی مالیات را بر اراضی وسیعی که در تصرف دولت اسلامی است، جمع‌آوری کند. بی‌شک این نوع کارها مستلزم تشکیلات منظم، حساب، تدبیر و مصلحت‌اندیشی است و با هرج و مرج انجام شدنی نیست.

۳. احکام دفاع ملی و احکامی که در ارتباط با حفظ نظام است و نیز دفاع از تمامیت ارضی و استقلال امت اسلامی است بر ضرورت و وجوب تشکیل حکومت دلالت دارد چنانکه خداوند فرموده است: «وَأَعِدُّوا لِهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوُّكُمْ»^۱ این آیه دستور می‌دهد که تا حد امکان و توان، نیرومند باشدید تا دشمنان از شما بترسند و خیال تعرض به شما نکنند.

۴. با کنکاش و بررسی تشریع احکام جزایی مانند قوانین دیات که باید از متجاوزین گرفته شود و به صاحبانش مسترد گردد، حدود و قصاص که باید به نظر حاکم اسلامی اجرا شود بدون برقراری تشکیلات حکومتی تحقق پیدا نمی‌کند. همه این قوانین مربوط به سازمان دولت است

۱. انفال، آیه ۶.

|| فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ||

و جز قدرت حکومتی نهادی از عهده انجام این امور مهم برنمی آید مثلًا قرآن در مورد محاربین می فرماید: «إِنَّا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَاتَلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ شُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْنٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ»^۱; جزای کسانی که با خدا و پیامبرش جنگ می کنند و در زمین به فساد می کوشند، آن است که کشته شوند یا بردار گردند یا دستها و پاهایشان یکی از چپ و یکی از راست بریده شود یا از سرزمین خود تبعید شوند. اینها رساییشان در جهان است و در آخرت نیز به عذابی بزرگ گرفتار آیند. روشن است که اجرای حکم محاربین و مفسدین فی الارض بدون وجود حکومت غیرممکن است؛ زیرا تک تک مردم نمی توانند مجری این احکام باشند و درباره سرقت اموال مردم خداوند می فرماید: «وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيهِمَا جَزَاءً إِمَّا كَسْبًا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ»^۲; دست مرد دزد و زن دزد را برید. این جزای آن چیزی است که کسب کردند و درباره حد زنا می فرماید: «الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوْا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ»^۳; مرد زناکار و زن زناکار را صد تازیانه بزنید. اگرچه خطاب به همه مردم هم شده باشد، مردم نمی توانند این احکام را اجرا کنند؛ زیرا اینها احکام حکومتی است. خداوند در مورد قصاص می فرماید: «وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولَى الْأَلْبَابِ»^۴; ای صاحبان

۱. مائدہ، آیه ۳۳.

۲. مائدہ، آیه ۳۸.

۳. نور، آیه ۲.

۴. بقره، آیه ۱۷۹.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

خرد! برای شما در قصاص، حیات (و زندگی نهفته) است. مفاد آیه این است که اجرای احکام قصاص موجب حیات و زنده ماندن جامعه خواهد بود؛ لذا اجرای حکم قصاص موجب سعادت جامعه و امنیت و حفظ جان ملت است و باید به دست حاکم اجرا گردد تا موجب هرج و مرج نشود. مسلم است که احکام مالی، اقتصادی، دفاعیات، جزایی و سایر احکام اسلامی، ابدی و همیشگی است و مربوط به زمان خاصی نیست و فرقی بین زمان حضور امام یا زمان غیبت هم ندارد و باید در زمان غیبت هم تا قیامت باقی بماند و به اجرا درآید و اگر حکومت نباشد، موجب بر جاماندن احکام الهی خواهد شد و هیچ یک از مسلمانان هم این را نمی‌پذیرند. بنابراین باید گفت تشکیل حکومت اسلامی یک ضرورت است و باید در تشکیل آن کوشید و بعد از تحقق حکومت حفظ آن از واجبات است.^۱

دین فقط یک رابطه معنوی ما بین افراد و خدای تبارک و تعالی نیست. بلکه برنامه زندگی و حکومت دارد. دین اسلام مثل سایر ادیان. خصوصاً مسیحیت. نیست؛ زیرا مسیحیت جز چند کلمه اخلاقی راجع به تدبیر مُدن و سیاست مدن و راجع به کشورها و اداره کشورها برنامه ندارد. اما دین اسلام پیش از تولد انسان شالوده حیات فردی و اجتماعی را ریخته و تا آن وقت که روابطش با سایر ممالک و سایر دول و سایر ملل هست برنامه دارد. در شرع مطهر فقط نماز، دعا، زیارت و بیان احکام نیست؛ بلکه این فقط یک باب از احکام اسلام است و باب

۱. خمینی، روح الله، ولایت فقیه، ص ۲۴. ۲۶.

|| فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ||

دیگری از آن سیاست است که با آن مملکت اداره می شود. یکی از ویژگی های اسلام ادغام سیاست و عبادت است؛ زیرا این موافقی که در اسلام هست مثل عید فطر، قربان، حج، نماز جمعه، جماعات که در شب و روز انجام می گیرد، هم جنبه های عبادی دارد و هم جنبه های سیاسی و اجتماعی یعنی جنبه عبادی اش در جنبه سیاسی اش ادغام هستند. با بررسی سیره انبیاء به خصوص پیغمبر اکرم ﷺ در می یابیم که همه آنها در صدد تشکیل حکومت بودند، حال اینکه با توجه به شرایط زمان، موفق شدند یا خیر بحث دیگری است. اما آنچه قابل توجه است علاوه بر اینکه آخرين فرستاده خداوند تشکیل حکومت داد، برای بعد از خود نیز خلیفه تعیین کرد؛ زیرا تعیین خلیفه فقط برای بیان احکام نیست بلکه عقلاً برای استمرار و بقای حکومت، خلیفه لازم است تا اجرای قوانین انجام گیرد. جعل قانون به تنها یی فایده ندارد و سعادت بشر را تأمین نمی کند. پس از تشریع قانون، باید قوه مجریه ای به وجود آید. در یک تشریع یا در یک حکومت اگر قوه مجریه نباشد، نقص وارد است. به همین جهت اسلام همانطور که جعل قوانین کرده، قوه مجریه هم قرار داده است. در این نوع حکومت «ولی امر» متصدی قوه مجریه قوانین هم هست. در اسلام اگر پیغمبر اکرم خلیفه تعیین نمی کرد؛ «فَإِذْلَقْتَ رِسَالَةَ رَسُولِنَا»، «رسالت» خویش را به پایان نرسانده بود. در آن زمان اینطور نبود که فقط قانون را بیان و ابلاغ کنند؛ بلکه آن را اجرا می کردند. رسول الله مجری قانون بود. خلیفه برای این است که احکام خدا را که رسول اکرم ﷺ آورده اجرا کند. اینجاست که تشکیل

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

حکومت و برقراری دستگاه اجرا و اداره لازم به نظر می‌رسد.^۱ تا زمانی که حکومت دینی در جامعه اقامه نشود، شریعت در مهجویریت خواهد ماند. در واقع مسئولیت مهم حکومت‌های دینی که متمایز از هر حکومتی می‌تواند باشد، باز کردن راه فطرت و آماده کردن جامعه برای حرکت به سوی تکامل است. بخش مهمی از این وظیفه به از بین بردن فقر، فاصله طبقاتی، ایجاد امنیت و برقراری عدالت برمی‌گردد و بخشی به آزادی اندیشه و تبادل افکار و توانمند کردن ذهنیت جامعه و مصونیت‌سازی آنان در برابر گرایش‌های مختلف اختصاص دارد.

امیرمؤمنان علی علیه السلام در توصیف فلسفه نبوت پیامبران الهی می‌فرماید: «لَيَسْتَأْدُو هُمْ مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ وَ يُذَكِّرُوهُمْ مَنْسَى نِعْمَتِهِ وَ يَحْتَجُوا عَلَيْهِمْ بِالثَّبَلِيغِ وَ يُشِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ»^۲; پیامبران مبعوث می‌شوند تا پیمان فطرت را از آنان مطالبه کنند و نعمت‌های فراموش شده را یاد آورند و با ابلاغ دستورات خدا، حجت را به آن‌ها تمام کنند و استعدادهای پنهانی خود را آشکار سازند. لذا حکومت دینی بیشترین هم خود را معطوف به رفع موائع می‌سازد و با برنامه‌ریزی و هدایت، شرایط گرایش مردم را به شریعت و حقیقت فراهم می‌کند.^۳

دیدگاه حضرت امام رضا علیه السلام در همین بستر بوده و ایشان معتقد است که باید دولت اسلامی اقامه شود تا شریعت به حیات حقیقی خود دست

۱. ر.ک: خمینی، روح الله، ولایت فقیه، ص. ۲۱.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۳۱.

۳. ر.ک: ایازی، سید محمد علی، حکومت دینی، ویژگی‌ها و آفات آن، ص. ۳۸.

فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی

یابد و تفکر جدایی دین از سیاست، انحرافی برای جلوگیری از حیات جامع دین در جامعه خواهد بود؛ اگر کسی کتب فقهی، اصولی حتی فلسفی و رساله‌های ایشان مانند «قاعده لاضر و لا ضرار» و «رساله تقویه» یا «اجتهاد» و «تقلید» ایشان را مورد دقت قرار دهد، می‌داند که سمت و سوی اصلی این مباحث خصوصاً درس‌های حکومت اسلامی ایشان و محور همه آن‌ها احیای اسلام راستیں و معزّفی آن به منظور حاکمیت یافتن ارزش‌های الهی است و اینکه ممکن نیست اسلام دارای حکومت و سیاست نباشد و تنها دینی که می‌تواند جامعه بشری را اداره کند و سعادت و کمال انسان را تضمین کند، اسلام است و نیز حیات سیاسی، اجتماعی و مبارزاتی ایشان به طور روشن بر این مطلب گواهی می‌دهد؛ زیرا هدف خویش را حکومت دین معرفی کرده‌اند و پیوسته اعلام می‌کردند که این فکر «جدایی دین از سیاست» فکر انحرافی است و از تبلیغات دشمنان اسلام است و هدف آن‌ها خارج ساختن دین از صحنه حیات اجتماعی مسلمین است و باید با آن به طور جدی مقابله شود و حکومت اسلامی دوباره مثل صدر اول اسلام تجدید حیات کند و مجد و عظمت از دست رفته مسلمین اعاده شود و دشمنان دین از صحنه رانده شوند و ارزش‌های اسلام مجدداً احیا گردد و در حقیقت حکومت فلسفه عملی همه احکام و ارزش‌های دین است و باید تشکیل گردد.^۱

در همین راستا، امیر المؤمنان علیه السلام یکی از اهداف به دست گرفتن قدرت

۱. ر.ک: خمینی، روح الله، ولایت فقیه، ص ۳۲۷.

را اجرای آموزه‌های دین و برپایی حدود الهی برمی‌شمارد؛ «اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ الَّذِي كَانَ مِنَا مُنَافِسًا فِي سُلْطَانِ وَلَا التِّمَاسَ شَئِئٍ مِّنْ فُضُولِ الْحُظَامِ، وَلَكِنْ لِنَرِدَ الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ وَنُظْهِرَ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ، فَيَأْمَنَ الْمُظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ وَتُقَامَ الْمُعَظَّلَةُ مِنْ حُدُودِكَ»؛ باز خدا یا تو می‌دانی که آن کارها که از ما سرزد، نه برای هم‌چشمی بود و نه برای رقابت و نه خواستیم از این دنیای ناچیز چیزی افزون به چنگ بیاوریم. بلکه می‌خواستیم نشانه‌های دین تو را که دگرگون شده بود بازگردانیم و بلاد تو را اصلاح کنیم تا بندگان ستم‌دیده‌ات در امان مانند و آن حدود که مقرر داشته‌ای جاری شود.^۱ بنابراین، مقتضای فلسفه وجودی حکومت دینی، اجرای اهداف و احکام دینی است؛ زیرا فلسفه وجودی همان علت غایی است که وجود و عدم حکم بدان وابسته است.

۲. شکل‌گیری استقلال و عزت ملی

استقلال دارای دو بعد سلبی و ایجابی است. استقلال سلبی همانا استعمارزادایی است که زمینه‌ساز تحقق حکومت نه شرقی، نه غربی محسوب می‌گردد. امام راحل ره یکی از اهداف انقلاب اسلامی را قطع دست ا جانب از مملکت اسلامی، قطع ریشه‌های وابستگی، رفع سلطه و ضعف و سستی و زیونی در مقابل استعمار، جلوگیری از استثمار و استعباد و قطع منافع و مطامع استعمارگران و در یک کلام استقلال از استعمار خارجی تلقی می‌نماید. امام خمینی ره ضمن تأیید بر ماهیت

۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۳۱.

|| فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ||

ضد استعماری نهضت هدف انقلاب اسلامی را خارج شدن از مدار وابستگی به کشورهای امپریالیست و در نهایت شکست ابرقدرت‌ها می‌داند. در این رابطه، حضرت امام نه تنها بر کوتاه کردن دست جنایتکاران خارجی و به انزوا کشاندن قدرت‌های استعماری در جهان که بر مقابله با ایادی منطقه‌ای امپریالیسم به ویژه صهیونیسم تأکیدی ویژه دارد.^۱

از نظر حضرت امام ره یکی از اهداف انقلاب اسلامی آزادی خواهی است که دو بعد آن یعنی آزادی منفی (رهایی از ظلم و جور و استبداد حاکم) و آزادی مثبت (ایجاد نهادهای تثبیت کننده آزادی و مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی خود) را در بر می‌گیرد. در رابطه با آزادی منفی، امام خمینی ره ضمن تأکید بر ماهیت ضداستبدادی و ظلم‌ستیزی نهضت مقابله با حکومت جائزه و ستمگر و عمال سرسپرد و دست نشاندگان ظالم آن از بین بردن ریشه‌های طاغوت و نظام شاهنشاهی و سلطنتی و قطع ریشه‌های اختناق، طاغوت و جنایتکاران را از مصادیق آزادی از استبداد داخلی و نجات از ستم ستمگران می‌داند. در خصوص آزادی مثبت، امام بر احیاء روحیه آزادی خواهی، مبارزه با بردگی و بندگی، ایجاد حکومت مردمی توأم با آزادی اظهار نظر در امور سیاسی و مشارکت کامل مردم به منظور اعمال اصلاحات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و به طور کلی آزادی ملت بر معیار عقل و عدل و به خصوص آزادی نسل جوان به معنای واقعی تأکید داشتند.

۱. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج^ع ۱۵، ص ۷۷ و ۲۱۲.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

از سوی دیگر حفظ حقوق اقلیت‌های مذهبی و رفتار مبتنی بر کمال انصاف و مطابق قانون با آنان از جمله مصادیق آزادی مثبت از دیدگاه حضرت امام ره به شمار می‌آید.^۱

لزوم حکومت به منظور بسط عدالت و تعلیم و تربیت و حفظ نظام جامعه و رفع ظلم و حراست مرزهای کشور و جلوگیری از تجاوز بیگانگان، از بدیهی ترین امور و واضحات عقل است، بی‌آنکه بین زمان حضور و غیبت امام و این کشور و آن کشور فرقی باشد.^۲ در راستای همین اندیشه حضرت امام ره عقیده دارد که آن دسته از مسئولان مسلمان نیز که به نفع کفار کار می‌کنند و راه تسلط کفار بر مسلمانان را هموار می‌نمایند، خائن هستند.^۳ ایشان با نفی سلطه و استعمار به مستند قرآنی این اندیشه اشاره کرده و می‌فرماید: «قرآن می‌گوید هرگز خدای تبارک و تعالی سلطه‌ای برای غیر مُسلم بر مُسلم قرار نداده است. هرگز نباید یک همچو چیزی واقع بشود؛ یک سلطه، یک راه، حتی یک راه نباید پیدا بکند؛ اصلًا راه نباید داشته باشند مشرکین و این قدرت‌های فاسد راه نباید داشته باشند بر مسلمین.»^۴

همچنین ایشان در جریان اعتراض به قضیه واگذاری قضاوت کنسولی به اتباع آمریکا در ایران (کاپیتولاسیون) نیز با استناد به همین آیه به قانونی که برایند آن سلطه قضایی و سیاسی اجانب بر مسلمانان بود اعتراض

۱. همان، ج ۶، ص ۱۶۲ و ج ۱۲، ص ۱۲۷.

۲. خمینی، روح الله، کتاب البیع، ج ۱، ص ۴۶۱ - ۴۶۲.

۳. همان، ج ۳، ص ۴۸۶.

۴. همان، ج ۴، ص ۳۱۷.

﴿ فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ﴾

می کند.^۱ ایشان ضمن تأکید بر لزوم روابط حسنیه با دیگر کشورها تأکید می کند که «منتها نباید تحت سلطه خارجی باشیم، نباید آنها دخالت در امور ما بکنند و نباید به ما خط بدھند».^۲ در ساحت مسائل اقتصادی هم امام در راستای همین اندیشه معتقد است که اگر در روابط بازرگانی دول یا تجارت با بعضی از دول یا تجار بیگانه ترس بر بازار مسلمین و زندگی اقتصادی آنها باشد واجب است آن را ترک کنند و چنین تجارتی حرام است و در صورت چنین ترسی، بر رؤسای مذهب (واجب) است که کالاهای آنان و تجارت با آنها را طبق مقتضیات زمان تحريم نمایند و بر امت اسلامی متابعت آنان (واجب) است، چنانکه بر همه آنها واجب است که در قطع این روابط جدیت کنند.^۳ در بعد فرهنگی ایشان سلطه فرهنگی اجانب را مهمترین دلیل سلطه در دیگر ساحات می داند^۴ و معتقد است که وظیفه مسلمانان نفی سلطه فرهنگی اجنبي است؛ چراکه اگر فرهنگ جامعه وابسته و مرتب از فرهنگ مخالف باشد، ناچار دیگر ابعاد آن جامعه به جانب مخالف گرایش پیدا می کند.^۵

مسئله دخالت در امور سیاسی از بالاترین مسائلی است که انبیا برای او آمده بودند، قیام بالقسط و مردم را به قسط وارد کردن مگر می شود

۱. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۱، ص ۴۰۹.

۲. همان، ج ۱، ص ۱۶.

۳. همان، ج ۱، ص ۵۵۳.

۴. همان، ج ۱۲، ص ۳۱۹.

۵. خمینی، روح الله، ولایت فقیه، ص ۴۲۵.

بدون دخالت در سیاست . مذهب اسلام از هنگام ظهورش متعرض نظام‌های حاکم در جامعه بوده است و خود دارای سیستم و نظام خاص اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی است که برای تمام ابعاد و شئون زندگی فردی و اجتماعی قوانین خاص وضع دارد و جز آن را برای سعادت جامعه نمی‌پذیرد. مذهب اسلام مثل مذهب مسیح نیست که راجع به حکومت و راجع به اداره مملکت دستوری نداشته باشد و اگر داشته باشد به پیروانش نرسیده باشد. اسلام حکومت دارد و حکومتش همان نحوی [است] که حکومت‌های دیگر است و تشکیلات دارد لکن تشکیلاتی که تمامش بر مبنای عدالت است. روابط حکومت با رعیت، با اصناف رعیت، روابط رعیت با حکومت، روابط حکومت با مذاهب اقلیت، روابط مردم جامعه با اقلیت‌ها، روابط حکومت با حکومت‌های دیگر، روابط خود جامعه اسلامی با جوامع دیگر تمام این‌ها قوانین دارد.^۱

در ۱۶ مهرماه ۱۳۴۱ لایحه‌ای تحت عنوان انجمن‌های ایالتی و ولایتی به تصویب هیات دولت رسید. به موجب این لایحه، واژه اسلام از شرایط انتخاب‌کننده‌گان و انتخاب‌شونده‌گان حذف می‌گردید و انتخاب‌شونده‌گان نیز به جای این‌که مراسم تحلیف را با قرآن به جای آورند، از این پس می‌توانستند با هر کتاب آسمانی آن را انجام دهند و همچنین در این لایحه که سرآغازی در توسعه فرهنگ غربی بود به زنان نیز حق رأی اعطای شده بود. در پی تصویب این لایحه مراجع

۱. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۱۹.

|| فصل اول: مرچحات حکومت دینی بر غیر دینی ||

همگی به مخالفت پرداختند و مراتب اعتراض خود را به انحصار مختلف اعلام داشتند. آیت‌الله خویی نیز با ارسال تلگرافی به آیت‌الله بهبهانی در تهران چنین اعلام کرد: «تصویب نامه اخیر دولت راجع به تساوی زن و مرد و کافر و مسلمان در انتخابات انجمن‌ها مخالف شرع انور و قانون اساسی است. لذا استنکار شدید خود و حوزه‌ی علمیه‌ی نجف را بدین وسیله اطلاع داده است».^۱

آیت‌الله خویی در سال ۴۲ به مناسبت حادثه خونین فیضیه ضمن ارسال پیام‌هایی به ایران این حادثه را مایه جریحه‌دار شدن قلوب عموم مسلمانان دانست و از مردم و علماء دعوت کرد تا علیه رژیم شاه دست به مبارزه و مقاومت همه جانبه زده و در سرنگونی آن تلاش کنند؛ «ما ملت ایران را که ایمان به مقدسات خود دارند، دعوت می‌کنیم تا با دشمنان دین و وطن... بجنگند و بر عهده علمای عالی‌قدر است که مسلمانان را در وظیفه مقدسی که در پیش دارند، رهبری کنند... من افتخار می‌کنم که خون ناچیز خود را به عنوان قربانی در راه حفظ دین و قرآن و نابودی ستمکاران تقدیم کنم. در جریان واقعه ۱۵ خرداد سال ۴۲ که عده‌ی زیادی به دست عوامل حکومت شاه در شهرهای قم، تهران و جاهای دیگر به شهادت رسیدند، آیت‌الله خویی رژیم شاه را ظالم خوانده و از مردم خواست که با آن قطع رابطه کنند و به پیروی از امام حسین علیه السلام در مبارزه آشکار با ستمکاران شرکت نمایند.^۲

۱. ر.ک: مدنی، جلال الدین، تاریخ سیاسی معاصر ایران، ص ۶۲۳.

۲. ر.ک: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، اسناد انقلاب اسلامی، ج ۱، ص ۸۹.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

همه غزوه‌ها و سریه‌های پیامبر اکرم ﷺ، جنگ‌های سه‌گانه امیر مؤمنان علیهم السلام، مبارزه و صلح تحمیلی امام مجتبی علیهم السلام و حماسه جاوید عاشورا و مبارزات بی‌امان پیشوایان معصوم علیهم السلام و علمای در طول تاریخ، جملگی رنگ «غیرت دینی» دارد، خداوند می‌فرماید حتی پیامبر اکرم ﷺ از اینکه مردم ایمان نمی‌آورند، نزدیک بود هلاک شود. امام علی علیهم السلام از این که مسلمانان نسبت به اجرای احکام اسلام و جهاد در راه خدا، بی‌تفاوتی نشان می‌دادند، دلش چرکین بود و از خدا مرگ طلب کرد؛ «قَاتَلُكُمُ اللَّهُ لَقَدْ مَلَأْتُمْ قَلْبِي قَيْحاً وَ شَحَنْتُمْ صَدْرِي غَيْظَاً»^۱؛ خدا مرگ‌تان دهد که دلم را چرکین کردید و سینه‌ام را از خشم آکنید.^۲

۳. نظام‌سازی اجتماعی در پرتو حکومت دینی

مکاتب غربی همچون مارکسیسم و لیبرالیسم به علت محدود بودن ایده و آرمان‌هایشان نمی‌توانند مبنای خوبی برای نظام اصلاح و دغدغه اصلی انسان معاصر باشند تا بتوانند سعادت و رفاه جامع آنان را تأمین کنند، بلکه برعکس آنها در تهی کردن انسان از حقیقت وجودی‌اش و محدود کردن انسان به امور مادی مؤثر بوده‌اند؛ چراکه به همه جوانب زندگی و ساحت‌های وجودی انسان توجه نداشتند و فقط به آرمان‌ها و ایده‌آل‌های مادی بسته بودند، در حالی که تناقضات اجتماعی انسان ریشه در تناقض درونی او دارد و تنها مکتبی می‌تواند این مشکل را در

۱. نهج البلاغه، خطبه ۲۷.

۲. الهامی نیا، علی اصغر، اخلاق اسلامی، ص ۲۱۵.

|| فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ||

روابط انسان‌ها حل کنند که در یک زمان در دو سطح کار کند، هم در برطرف کردن تناقض‌های اجتماعی در میدان تاریخی تلاش کند و در همان وقت جدال درونی انسان را که ریشه در حب ذات دارد، حل کند و تناقض‌های اجتماعی را از سرچشمہ بخشکاند.^۱

به نظر شهید صدر^{ره} فقط دین اسلام است که توانایی دارد توده‌ها را در معیار عملی و نظم اجتماعی متعدد و هماهنگ کند و مصالح اجتماعی و همه جوانب مختلف زندگی را در چارچوب آن حفظ کند؛ چون الله را ایده‌آل مطلق خود قرار داده است، پس پیوسته می‌تواند مردم را به حرکت درآورد و نیرو ببخشد. در منظومه فکری شهید صدر^{ره}، توحید و جهان‌بینی توحیدی زیرساخت اصلی دین اسلام و تمامی نظامات اجتماعی را تشکیل می‌دهد و می‌تواند مبنای محکمی برای نظم اجتماعی، ساخت جامعه و علم باشد. از این رو معتقد بود که اسلام را باید در قالب یک مکتب زندگی‌ساز به بشریت معرفی کرد و زمینه‌های تحقق عینی و عملی آن را فراهم کرد. در راستای این هدف کلان، به مکتب‌سازی و ساخت نظامات اجتماعی در پرتو اسلام روی آورد و با تفکیک مکتب از علم، به تقدم مکتب‌سازی بر تولید علم تأکید می‌ورزید. براساس این مبنا، راه حل معضلات اجتماعی بشر و تبیین زندگی سعادتمند در گرو شناخت و استنباط نظام‌های اجتماعی برآمده از اسلام و تحقق آنها در عینیت جامعه اسلامی است. پس از آنکه نظام‌های اجتماعی اسلام در جامعه عینیت و تحقق یافت و روابط

۱. ر.ک: اراكی، محسن، دوره‌ها و پیشگامان بیداری اسلامی معاصر، ص ۶۷.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

انسان‌ها براساس آن شکل گرفت، دانشمندان می‌توانند به مطالعه و کنکاش در روابط اجتماعی پردازند و علوم انسانی اجتماعی به وجود آورند. بنابراین به طور غیرمستقیم، علوم انسانی در جامعه اسلامی متأثر از نظام‌های اسلامی و نوع روابط اجتماعی برآمده از آن هستند؛ چراکه وقتی جامعه اسلامی محقق شد، روابط آن جامعه نیز متفاوت از جوامع دیگر خواهد بود و کشف آن روابط، کشف جدیدی است، البته به نظر شهید صدر^{الله} می‌توان از دستاوردهای بشری در علوم مختلف، البته با جداسازی اکتشافات واقع از مكتب حاكم بر آنها، بهره گرفت.^۱ اسلام برخلاف سائر مکاتب علاوه بر احکام اجتماعی، دارای مذهب و مكتب اجتماعی است که گاهی از آن به نظام اجتماعی تعبیر می‌شود. ایشان در عراق با مكتب اقتصادی کمونیسم (و نیز با مكتب سرمایه داری) مواجه بودند و عمدتاً به خاطر مواجهه با این مسئله مستحدثه، مسئله «مكتب» را مطرح کردند. آن چیزی که در مكتب اقتصادی کمونیسم محقق است مجموعه قواعدی است که اقتصاد را مبنی بر منطق دیالکتیک و ماتریالیسم فلسفی و تاریخی تحلیل می‌کند. آنها روابط تولیدی را زیربنای جامعه می‌دانند و معتقدند که وقتی روابط تولیدی تغییر کند همه مناسبات اجتماعية دستخوش تغییر می‌شود. تحول در روابط تولیدی را هم براساس منطق دیالکتیک توضیح می‌دهند یعنی رابطه بین انسان و طبیعت رابطه تزویجی تراست که منتهی به سنتزی می‌شود و [تحولی] در روابط تولیدی پیدا می‌شود. به عبارت دیگر، آنها

۱. ر.ک: صدر، محمد باقر، المدرسة القرآنية و السنن التاريخية في القرآن الكريم، ص ۷۹.

﴿ فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ﴾

مبتنی بر منطق دیالکتیک، روابط اقتصادی و روابط تولیدی را تنظیم می‌کنند و مبتنی بر آن، نظام اقتصادی خود را تعریف می‌کنند.^۱

۴. بروپایی نظام ولایت الهی در جامعه

از اهداف خداوند نسبت به خلقت آدم علم و دانشی است که خداوند آن را به آدم آموزش داد، علم و دانشی که ملائکه توان دریافت آن را نداشتند و فراگرفتن آن فقط برای آدم امکان‌پذیر بود و ارزشی بسیار والا دارد که حتی از عبادت مهم‌تر است. این مفسران، مستند خود را آیات بعد که درباره دریافت اسماء الهی توسط آدم از سوی خدا است قرار می‌دهند.^۲

در حقیقت انسان شرائط خلافت خداوند به نحو کلمه‌ای از خداوند را داراست؛ چراکه جامع اسماء و صفات خداوند است و قرار است بر همین مبنای ظهور از این اسماء و صفات روی زمین باشد. بنابراین منظور از این خلافت، همان قائم مقامی و جانشینی است و این امر مستلزم آن است که خلیفه و جانشین، سنتیت با کسی داشته باشد که جانشینیش می‌شود و انسان با تکیه بر خداوند در شئون مختلف زندگی خود، می‌تواند این جایگاه را از قوه به فعلیت برساند و از آن‌رو که خداوند منبع همه کمالات و خیرات است و فعلش از هر شر و فسادی مبیّاست، خلیفه او نیز باید در نمایاندن کمالات و خیرات حق تعالی، کامل‌ترین مظهو و برترین مخلوقات باشد.

۱. ر.ک: خسروپناه، عبدالحسین، تولید و تکوین علوم انسانی اسلامی، ص ۶۹.

۲. طباطبائی، سید محمدحسین، المیزان، ج ۱، ص ۱۱۷.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

شهید صدر^{رهنما} درباره گستره خلافت انسان نوشته است: خداوند، پروردگار زمین و همه خیرات آن است و نیز پروردگار انسان و حیوان و هر جنبده‌ای است که در پنهان هستی با همه گسترده‌گی اش پراکنده است. بدین ترتیب خلیفه خدا در زمین یعنی جانشین خدا در همه این امور. از این رو مسأله خلافت انسان در قرآن، در حقیقت شالوده حکومت انسان بر هستی است و حکومت بین مردم همه از ریشه همان خلافت سرچشمه می‌گیرد... و این است مفهوم صحیحی که اسلام از خلافت انسان در زمین به ما می‌دهد. یعنی خداوند بشر را نایب خود در حکومت قرار داده و رهبری و آبادانی جهان را از نظر اجتماعی و طبیعی به او سپرده است. بدین ترتیب حکومت انسان بر خود هم بر این پایه درست می‌شود چنانکه حکومت مردم بر مردم، یعنی حق حاکمیت ملی نیز به عنوان خلیفه خدا بودن انسان‌ها می‌تواند مشروع و قانونی باشد. ایشان با اشاره به ویژگی‌های غریزی بشر و امکان وقوع خطأ، فراموشی، معصیت، ظلم برای انسان، ضرورت وجود خط گواه، در کنار خط خلافت؛ برای تکمیل خط خلافت و حفظ آن از انحراف را ضروری شمرده و نوشته است: خدای بزرگ در کنار خط خلافت انسان بر روی زمین، خط گواهی انبیا را رسم کرده است، گواهی‌ای که نشان دهنده دخالت خدا به منظور حفظ خلیفه‌اش از انحراف و رهبری او به سوی کمال است؛ زیرا خداوند از آنچه در دل انسان می‌گذرد، آگاه است. قدرت‌ها و استعدادها و ادراکاتش را خوب می‌شناسد... نیز نقطه ضعف‌ها و بیچارگی‌های این انسان را خوب می‌داند. از این روی، هرگاه

|| فصل اول: مرچحات حکومت دینی بر غیر دینی ||

انسان را به حال خود بگذارد تا بدون توجیه و رهبری الهی نقش خود را ایفا کند، خلقتش بی هدف و بیهوده می شود و از انسان «خلیفة الله» چیزی جز کانونی از شهوت‌ها و خودکامگی و بهره‌کشی نمی‌ماند و تا خدا در کار هدایت انسان دخالت نکند، همه آرمان‌های بزرگ انسانیت که در آغاز راه برایش ترسیم شده، به زیان و خسaran او منتهی می‌شود. ما این دخالت خدایی را در هدایت انسان، خط شهادت یا گواهی انبیا می‌نامیم.^۱

می‌توانیم شخصی را فرض کنیم که ملیت کشوری را دارد و مثلاً رئیس خانواده‌ای است. وی طبق موقعیت اجتماعی خود، موظف است که سازمان کوچک خانواده را به راه انداخته، به سوی مقاصد زندگی سوق دهد. وی می‌تواند در سایه مقررات غیرقابل تخلف کشور خود، در گوش و کنار محیط زندگی، به حسب مصلحت، از حقوق ملی خود استفاده کرده، تصمیماتی گرفته و به موقع اجرا گذارد. می‌تواند هر یک از اعضای خانواده خود را به کار مناسبی بگمارد یا از کار بر کنار کند. می‌تواند در خصوص خوراک، پوشان و مسکن دستور خاصی بدهد یا دستور خاصی را طبق صلاح وقت، لغو نماید. می‌تواند روزی دستور تعطیل دهد یا روزی ساعات کار را مضاعف کند. می‌تواند در مقابل کسی که به مال یا شرافت وی تعدد نموده، به دفاع پردازد یا ساكت نشسته، صلاح را در عدم دفاع تشخیص دهد و غیره؛ ولی هرگز نمی‌تواند از مقررات لازم‌الجریان کشوری، تخلف جوید و از وظایف

۱. صدر، محمد باقر، خلافة الانسان و شهادة الانبياء، ص ۱۳.

قانونی خود سرباز زند. چنان که روشن است احکام و مقرراتی که در محیط این خانواده کوچک اجرا می‌شود، دو قسم است: یکی مقررات لازم‌الاجرای کشوری است که ثابت است و در هیچ حال، تغییر آن‌ها در صلاحیت این سازمان نیست و دیگری مقررات لازم‌الاجرایی که از مقام ریاست و ولایت این خانواده سرچشمه گرفته، به حسب مصلحت، قابل تغییر بوده و تغییر و تبدیل آن‌ها منوط به اقتضای مصلحت و اراده رئیس خانواده است. نسبت مقام ولایت و حکومت اسلامی به سازمان دینی و جامعه اسلامی، همان نسبتی است که رئیس خانواده به سازمان خانوادگی و افراد خانواده خود دارد. احکام و قوانین آسمانی اسلام، مقرراتی است ثابت و غیرقابل تغییر و اجرای آن‌ها و مجازات متخلفین آن‌ها به دست مقام ولایت اسلامی انجام می‌گیرد و در سایه قوانین شریعت و رعایت موافقت آن‌ها، ولئن امر می‌تواند یک سلسله تصمیمات مقتضی به حسب مصلحت وقت گرفته، طبق آن‌ها مقرراتی وضع نموده، به موقع اجرا بیاورد. مقررات نامبرده، لازم‌الاجرا و مانند شریعت، دارای اعتبار می‌باشد با این تفاوت که قوانین آسمانی، ثابت و غیرقابل تغییر و مقررات وضعی، قابل تغییر و در ثبات و بقا تابع مصلحتی است که آن‌ها را به وجود آورده است.^۱

به نظر شهید صدر^{رهنما} بر اساس مفهوم «خلافت انسان»، انسان برای تدبیر امور خود به ایجاد دولت و در نتیجه تشکیل حکومت می‌پردازد: «بر این اساس نظریه حکومت مردم بر مردم (حکم الناس لانفسهم)

۱. طباطبائی، سید محمدحسین، ولایت و زعامت، مرجعیت و روحانیت، ص ۸۲ و ۸۳.

﴿ فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ﴾

شکل می‌گیرد و ایجاد حکومت مردم بر مردم به عنوان جانشینی خدا در زمین مشروع و قانونی خواهد بود.» خداوند موجود آزاد و مختاری را جانشین خود قرار داد تا بتواند به اختیار خود «مصلح» یا «مفشد فی‌الارض» باشد و با آزادی خود راهش را برگزیند. از دیدگاه شهید صدر^{الله} امت اسلامی مهم‌ترین بخش حکومت را تشکیل می‌دهند. مشروعیت حکومت به رأی و نظر آنان بستگی دارد و لذا اگر حکومتی مردمی نباشد، از مشروعیت برخوردار نیست. هرچند امت خود با تشکیل حکومت و تنظیم وظایف حکومتی بین نهادهای آن ظاهراً کارش را از طریق این نهادها انجام می‌دهد، ولی با انتخاب مرجع ناظر و رئیس جمهور، حق خلافت، نظارت و حاکمیتش را از دست نمی‌دهد و از مسئولیت خلیفه‌الله‌اش کاسته نمی‌شود. بنابراین باید در صحنه بوده و دائمًا مراقب و ناظر باشد: «امت صاحب حق در مراقبت و سیاست، عهده‌دار حمل امانت الهی است و تمام افراد امت در دارا بودن این حق در پیشگاه قانون برابرند و فرد فردشان می‌توانند این حق را از طریق ارائه و به کارگیری آراء و افکار و فعالیت سیاسی خود به اشكال مختلف تحقق بخشنند».¹

شهید صدر^{الله} با استناد به آیه ۷۱ سوره توبه، «ولايت مؤمنان بر يكديگر» به مسئولیت‌های افراد جامعه در قبال هم‌دیگر در ابعاد سیاسی و اجتماعی اشاره می‌کند: «هر انسان با ایمانی نسبت به انسان با ایمان دیگر، دارای حق ولايت است. منظور از ولايت، سرپرستي و حاکمیت

¹ . صدر، محمد باقر، لمحة فقهیه تمہیدیه، ص ۲۹.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

امور اوست و اشاره قرآن به موضوع امر به معروف و نهی از منكر از این حیث است و این حقی است عمومی که همگان در دارا بودنش مساوی هستند.» حق ولایت عمومی زن و مرد مؤمن به یکدیگر به معنی همکاری و مشورت جامعه در جهت تحقق حاکمیت سیاسی و اجتماعی آنهاست. حاکمیت مردم و آزادی انسان، نتیجه پذیرش اصالت حاکمیت خدا بر کل هستی است. به این صورت که انسان با پذیرش حاکمیت الهی آن را در وجود خود جاری می‌کند و حاکمیت هیچ‌کسی جز او را نمی‌پذیرد. شهید صدر^{ره} منظور و مقصود حاکمیت الهی را آزادی انسان می‌داند؛ به این معنا که بین حاکمیت خدا و آزادی انسان نه رابطه تباین، بلکه رابطه تساوی قائل است. بر اساس اصل حاکمیت الهی، همگان در پیشگاه خداوند با هم برابرند و این برابری در ابعاد مختلف حقوقی، سیاسی و اجتماعی و... محقق می‌شود. نتیجه عملی حاکمیت الهی، آزادی انسان، حاکمیت مردم و نفی سلطه و برتری جویی دیگران است: «مفهوم این حقیقت (حاکمیت مطلقه الهی) این است که انسان آزاد است.»^۱

با شکل‌گیری حکومت دینی، بخشی از ولایت اجتماعی خداوند در ساحت کلان شکل خواهد گرفت اما نمود تام و عینی این ولایت الهیه در دوران ظهور خواهد بود که انقلاب اسلامی جهت تمهید آن دوران تشکیل شده است همانطور که امام خمینی^{ره} فرمود: «انقلاب مردم ایران، نقطه شروع انقلاب بزرگ جهانی اسلام، به پرچم داری حضرت

۱. صدر، محمد باقر، خلافة الانسان و شهادة الانبياء، ص ۵۴.

﴿فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی﴾

حجت . ارواحنا فداه . است که خداوند بر همه مسلمانان و جهانیان منت نهد و ظهور و فرجش را در عصر حاضر قرار دهد.^۱ امیدوارم که این انقلاب، یک انقلاب جهانی بشود و مقدمه برای ظهور بقیه الله . ارواحنا له الفداء . باشد.^۲

۵. تحقیق نظام متقابل با فساد و استبداد

قرآن کریم همواره بر مهار قدرت جهت جلوگیری از ایجاد فساد تأکید داشته و همگان را در برابر قانون مساوی می‌داند، حاکمان نیز از این مقوله استثناء نبوده و جایگاه و قدرت اجتماعی آنها سبب نمی‌شود که مزیتی بر دیگران پیدا کنند. بر اساس همین اصل، آنها در جامعه حق زورگویی نداشته و از پاسخگویی در برابر دیگران مصونیتی ندارند. خداوند متعال قدرت و حکومت را از امانت‌های خود نزد مسئولین و حاکمان یاد می‌نماید و آنها نیز رسالت دارند که در مسندهای حکومتی و مسئولیتی به عنوان فردی امین ورود نموده و از استبداد پیشگیری نمایند. رسالت دیگران نیز در همین چارچوب معنا شده و همگان مسئول خواهند بود با به کارگیری مکانیزم نظارت از بروز استبداد و زورگویی و سوءاستفاده حکام جلوگیری نمایند؛ چراکه مسئولیت حکام امانتی بوده که باید پس از گذران زمانی به صاحبان خود اداء گردد؛ **﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤْدُوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا﴾**

۱ . خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۳۲۷.

۲ . همان، ج ۱۶، ص ۱۳۱.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نَعِمَّا يَعِظُّكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَيِّعًا بَصِيرًا^۱؛ خدا قاطعانه به شما فرمان می‌دهد که امانت‌ها را به صاحبانش بازگردانید و هنگامی که میان مردم داوری می‌کنید، به عدالت داوری کنید. یقیناً [فرمان بازگردانیدن امانت و عدالت در داوری] نیکو چیزی است که خدا شما را به آن موعظه می‌کند؛ بی‌تردید خدا همواره شنوا و بیناست.

حکومت دینی، در راستای حفظ امانت، از جانب خداوند رسالت صیانت از حقوق مردم که با تقابل با فساد محقق می‌شود را بر عهده دارد؛ در این راستا ثروت و امکانات موجود در جامعه اسلامی، از آن همگان بوده و کسی در بهره‌مندی از آن بر دیگری مزیتی ندارد. اسلام همواره این آموزه را به پیروان خود انتقال داده است که کسی در باب بیت‌المال و امتیازات بر دیگری مزیتی ندارد و در این باب، نژاد، رنگ، قرابت‌ها و... ملاکی برای مزیت بخشیدن نخواهد بود. از نگاهی دیگر، حکام به سبب دسترسی مستقیم به اموال و امکانات همواره در طول تاریخ در معرض سوءاستفاده و هدر رفت این امکانات جامعه اسلامی قرار داشتند و مکانیزم ناظارت بر قدرت بر مسئولیت حاکمان سبب صیانت و حفظ بیت‌المال از هدر رفت خواهد شد.

شکل‌گیری حکومت دینی باعث اضمحلال فساد سیستماتیک و در عرصه کلان می‌گردد؛ چراکه چارچوب و حقیقت حکومت دینی در تضاد با استبداد و فساد است؛ بر همین اساس در برخی از آیات شریفه، خداوند متعال انبیاء خود را از طغیان و استبداد در عرصه حکومتی منع نموده

۱. نساء، آیه ۵۸.

|| فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ||

است؛ «يَا دَاوُدْ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَ لَا تَشْبَعِ الْهَوَى»^۱؛ [و گفتیم:] ای داوود! همانا تو را در زمین جانشین [و نماینده خود] قرار دادیم؛ پس میان مردم به حق داوری کن و از هوای نفس پیروی مکن که تو را از راه خدا منحرف می‌کند. این آیات شریفه، بدین نکته رهنمون است که نفس آدمی همواره انسان را به سیئات فرامی خواند و یکایک افراد خصوصاً مسئولین اگر فاقد ناظارت باشند به استبداد کشیده خواهند شد.

در چارچوب حکومت دینی و به سبب مسئولیت‌های متقابل مردم و مسئولین، مردم در قبال عملکرد مسئولیت باید اهتمام داشته باشند و فقدان این ضرورت سبب خواهد شد که جامعه گرفتار تباہی و فساد دامن‌گیر گردد، از همین روی خداوند متعال همواره به وجود سنت امر به معروف و نهی از منکر در جامعه اسلامی تأکید ورزیده است: «وَ لَئِنْ كُنْتُمْ مِنْكُمْ أَمَّةٌ يَذْكُرُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَاونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»^۲؛ و باید از شما گروهی باشند که [همه مردم را] به سوی خیر [اتحاد، اتفاق، الفت، برادری، مواسات و درستی] دعوت نمایند و به کار شایسته و پسندیده وادارند و از کار ناپسند و زشت بازدارند و اینانند که یقیناً رستگارند.

امر به معروف و نهی از منکر که جزء لا ینفک در عرصه حکومت دینی در ارتباط مردم و مسئولین بوده، از احکام ضروری اسلام است که در

۱. ص، آیه ۲۶.

۲. آل عمران، آیه ۱۰۴.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

نصوص دینی، مورد تأکید فراوان قرار گرفته است. در فرهنگ اسلامی، همگان نسبت به سعادتمندی دیگران، متعهد شمرده می‌شوند. از این رو، وظیفه امر به معروف و نهی از منکر بر دوش همه نهاده شده است. بر همین اساس، افراد در جامعه دینی نسبت به رسالت‌ها و مسئولیت‌ها و به دنبال آن، عملکردها باید دارای حساسیت باشند و تأکید بر امر به معروف و نهی از منکر به جهت اقامه اصل ناظارت در مراکز مسئولیتی جامعه بوده و از رده‌های ذیلی و خورد اجتماع شروع شده و به ابواب کلان حکومتی آن منتهی می‌گردد که به تناسب آن، لزوم این امر بیشتر احساس می‌شود.

فقدان عنصر فوق، موجب خودکامگی و استبداد در عرصه حکومتی می‌گردد که تضییع حقوق عامه مردم از لوازم قطعی آن خواهد بود؛ همه مصیبت‌هایی که در این سال‌ها واقع شده است، برای این بوده که دستگاه‌ها سرخود بوده‌اند. در آن دستگاه اول، آن شخصی که به اسم شاه در این مملکت حکومت کرده، سرخود حکومت کرد و به قوانین مقید نبود. لذا کسانی هم که دنبال او هستند، از او یاد می‌گیرند، وقتی مجلسی را به طور سرخود و بدون رعایت قوانین به وجود آوردند، نمایندگان این مجلس هم سرخود خواهند شد و پاییند قوانین نخواهند بود. اگر مملکت ایران بخواهد مملکتی مترقی شود، باید دست خیانت را کوتاه کند، در همه جاهایی که عضوی از اعضای ادارات دولتی هستند، مردم موظفند که بر آنها ناظارت کنند.^۱

۱. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۵، ص ۵۲۶.

|| فصل اول: مرجحات حکومت دینی بر غیر دینی ||

حکومت دینی از جانب خداوند موظف به مقابله با فساد در عرصه های گوناگون خرد و کلان است تا بسترها لازم برای شکل گیری عدالت در جامعه محقق شود، در همین چارچوب از امام صادق علیه السلام نقل شده است که اگر در میان مردم عدالت اجرا شود، بی نیاز می شوند و آسمان روزی خود را فرو می فرستند و زمین برکاتش را بیرون می ریزد.^۱ معنای اصلی عدالت اقامه مساوات میان امور است به اینکه هر امری آنچه سزاوار است بدھی تا همه امور مساوی شود و هر یک در جای واقعی خود که مستحق آن است قرار گیرد. عدالت با سایر وجوده مشروعيت پیوند خورده و آنان را در برابر می گیرد. عدل از آنجا که بر حق و راستی استوار می شود در قانون و هنجارهای اجتماعی متبلور شده و مشروعيت قانونی و هنجاری را در پی خواهد داشت و به دلیل ایجاد رضایت در مردم مشروعيت مبتنی بر رضایت را شامل می شود و با گسترش رفاه و توسعه به افزایش مشروعيت کارکردی می انجامد.

ذات حکومت دینی به سمت صلاح امور در جهت دفع فساد دعوت می نماید؛ چراکه فقدان حکومت دینی، موجب گستاخی دین در عرصه کلان و اجتماعی در زندگی مردم خواهد شد و در نهایت، دین و فسادستیزی آن محدود به حدود شخصی افراد خواهد شد؛ به همین سبب است که امیر المؤمنین علیه السلام به عثمان بن حنیف، فرماندار بصره در نامه ای بر حفظ سلامت کاری تأکید داشته و افزوده اند: «اما بعد، ای پسر حنیف! به من گزارش داده شده است که مردی از متمکنان اهل

---

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۷، ص ۲۰۴.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

بصره، تو را به خوان می‌همانی اش دعوت کرده و تو با سرعت به سوی آن شتافته‌ای، در حالی که طعام‌های رنگارنگ و ظرف‌های بزرگ غذا، یکی پس از دیگری پیش تو قرار داده می‌شد و من گمان نمی‌کردم که تو دعوت جمعیتی را قبول کنی که نیازمندانشان ممنوع و ثروتمندانشان دعوت می‌شوند. به آن‌چه می‌خوری، بنگر که آیا حلال است یا حرام. آن گاه آن‌چه حلال بودنش بر تو مشتبه بود، از دهان بینداز و آن‌چه به پاکیزگی و حلال بودنش یقین داری، تناول کن... بنابراین، ای پسر حنیف! از خدا بترس و به همان قرص‌های نان اکتفا کن تا خلاصی تو از آتش جهنم امکان‌پذیر گردد.»^۱

۱. نهج البلاغه، نامه ۴۵.

فصل دوم

آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کرونا

حکومت جهانی حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالرَّحْمَةُ وَالرَّحِيمُ در عالم ماده و نه در خلا
زمان و مکان تشکیل می‌شود و از آن‌رو که عالم ماده عالم تنازع و
تخاصم و حرکت تدریجی پدیده‌ها از قوه به فعل است، ظهور حضرت
حجت عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالرَّحْمَةُ وَالرَّحِيمُ که تجلی قوه و کمال جامعه بشری است نیز تابع قواعد
و سنت‌های عالم ماده و محصول خروج تدریجی اتصالی جامعه بشری
از قوه به فعل است. با چنین بینشی، در حال حاضر عالم تشیع که
بستر تاریخ از تثبیت هویت و تمیز مرزهای فکری و اعتقادی، گسترش
کمی و رشد کیفی تا تشکیل حکومت اسلامی و شیعی در ایران گذار
کرده است، وظیفه دارد تا در مسیر فعالیت مستمر و تحقق قوا و
استعدادهای خویش، بلوغ و توان اداره جهان را به دست آورد و قلب
و عقل جهانیان را از احساس نیاز به حکومت دین و حاکمیت آموزه‌ها
و ارزش‌های اسلامی اشباع سازد. جمهوری اسلامی ایران نیز همراه با
گفتمان انقلاب اسلامی، باید به بلوغ اقتدار و توان اداره جوامع جهانی

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

با همه تنوع آن دست یابد و قدرت تغییر در نفوس جوامع جهانی را پیدا کند. با چنین نگرشی ظهور تحقق می‌یابد. بر همین اساس ضروری است که پیوسته با مطالعات مستمر از انقلاب اسلامی آسیب‌شناسی شود تا مسیر تسهیل ظهور با عمق و وسعت بیشتری طی شود.^۱ امروز نیز ما درست در وضعی قرار داریم نظیر اوضاع ایام آخر عمر پیامبر، یعنی وقتی که آیه اکمال دین نازل شد. پیام قرآن کریم به ما نیز این است که حالا که بر دشمن بیرونی پیروز شده‌اید و نیروهای او را متلاشی کرده‌اید، دیگر از او ترسی نداشته باشید، بلکه اکنون باید از خود ترس داشته باشید. اگر ما با واقعیتی و دقیقت کامل با مسائل فعلی انقلاب مواجه نشویم و در آن تعصبات و خودخواهی‌ها را دخالت دهیم، شکست انقلابمان حتمی خواهد بود؛ درست به همان‌گونه که نهضت صدر اسلام نیز بر همین اساس با شکست رویرو شد.^۲ بر این اساس، جمهوری اسلامی زمانی قادر خواهد بود که نقش تسهیل‌گری را برای جریان ظهور به نحوی جامع ایفا نماید که در وهله اول، آسیب‌های درونی خود را بشناسد و به دنبال رفع آنها باشد. بر همین اساس در این فصل قبل از بررسی نقش‌های جمهوری اسلامی در مقدمه‌سازی ظهور، به چالش‌های فراروی آن پرداخته خواهد شد.

۱. چالش‌های نظریه‌پردازی دینی در عصر کنونی

مسئله اساسی‌ای که مسلمانان در دوره معاصر هنگام نظریه‌پردازی در

۱. کارگر، رحیم، آینده‌پژوهشی جامعه منتظر، ص ۷۶.

۲. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۳۲.

|| فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی ||

باب حکومت با آن روبه رو شده‌اند، محدوده و شکل حکومت اسلامی بوده است. در حقیقت مسلمانان در سده اخیر پس از پیدایش انواع حکومت‌ها در دنیاًی مدرن با این سؤال روبرو بوده‌اند که برای تشکیل حکومت اسلامی در دنیاًی مدرن باید چه الگویی اتخاذ کنند؟ آیا حکومت دینی از درون توانایی تأمین نیازهای تئوریک و نظریه‌پردازی خود را دارد؟

برخی تصور عدم کارآیی احکام فقهی تشیع در عرصه‌های گوناگون سیاسی در دوران کنونی را دارند در حالی که این نظریه ناشی از عدم احاطه شناختی از ظرفیت فقهی شیعه و نصوص در دسترس فقهاست. این معضل با نظریه فقه جامع و فقه نظامات قابل حل خواهد بود؛ در حقیقت فقه نظام رویکردی فقهی است که باید تمدن بسازد که سیستم و سازمان‌های اداره کننده جامعه را طراحی می‌کند، در این اقتضاء دیگر نمی‌شود ابواب فقه را از طهارت، صلات، حج، خمس و تا حدود و دیات تقسیم‌بندی کرد؛ این تقسیم‌بندی ناظر به افعال یک به یک مکلفان است. فقه اگر بخواهد اداره جامعه کند و در راستای تمدن‌سازی باشد، باید براساس واقعیت‌های عینی دوباره باب‌بندی شود؛ براساس سازمان‌هایی که این فقه را می‌خواهند اجرا کنند باید باب‌بندی شود؛ لذا فقه نظام یعنی فقه ناظر به تمدن‌سازی و فقه ناظر به اجرا و تأسیس این سازمان‌ها و نهادها. برای رسیدن به نظامات اجتماعی و آن ساختارهایی که مجموعه جامعه را اداره می‌کنند، نیاز به نظام اقتصادی، نظام تربیتی و نظام سیاسی داریم و آن نظام از همان

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

فقه اکبر و مجموعه شریعت استفاده می‌شود که فقه اصغر جزء مؤثر آن می‌باشد و از راه روبنا به زیربنا و از برخی از مبانی فقهی و احکام کلی استفاده کرده و برخی از مبانی و اصول و قواعد نظمات و دیدگاه اسلام در عرصه‌های مختلف کشف می‌شود. البته اینجا در کشف نظام کلان محل تعبیر به فقه اکبر است که غالباً از روش‌شناسی اجتهادی مرسوم در کشف اجزای آن استفاده می‌شود مگر برخی از اجزا و مبانی که صبغه فلسفی و مانند آن دارند که باید از روش‌شناسی خاص خودش استفاده شود.^۱

نهضت باید طرح‌های روشن و خالی از ابهام و مورد قبول و تأیید رهبران را ارائه دهد تا جلو ضایعات گرفته شود... ما از نظر مواد خام فرهنگی فوق العاده غنی هستیم، نیازی از این نظر به هیچ منبع دیگری نداریم. تنها کاری که باید بکنیم استخراج و تصفیه و تبدیل این مواد خام به مواد قابل استفاده است و مستلزم بیدار دلی و کار و صرف وقت است.^۲

انقلاب اسلامی با زنده کردن سهم اسلام در دنیا، به ویژه در جهان اسلام و تشکیل یک دولت بر پایه اسلام که با تعهد و پاییندی به ارزش‌های اسلامی به نیازهای عصر کنونی پاسخ داد، به طور عملی ادعاهای غرب و غرب‌گرایان را باطل و نابود کرد؛ این در حالی بود که آنها تلاش برای تشکیل حکومت اسلامی در عصر کنونی را بی‌فایده می‌دانستند؛ زیرا از نظر آنها اسلام در بهترین وضعیت خود، یعنی چهارده قرن پیش، فقط

۱. عابدی نژاد، امین‌رضا، ماهیت و الزامات فقه پیشرفت، ص ۳۹.

۲. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۱۰۱.

فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی

روش حکومتی خوبی بوده است، اما امروزه توان اداره کردن حکومت را نداشته و نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای این عصر و تحولات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نظامی آن باشد.^۱

قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، مسلمانان دنیا تحت تأثیر ایدئولوژی‌های قدرت‌های بزرگ گمان می‌کردند که اسلام پاسخگوی نیاز مردم نیست و اصلاً نمی‌تواند پاسخگوی نیازمندی‌های جامعه مدرن و پیشرفته امروز باشد. بدین ترتیب پیروزی انقلاب اسلامی برخلاف اندیشه حاکم نشان داد که ادیان، به ویژه دین اسلام، با گذشت زمان و توسعه مدرنیزاسیون نه تنها به پایان راه خود نرسیده‌اند، بلکه هنوز به عنوان مهم‌ترین راه نجات بشریت از ظلم و بیدادگری مطرح هستند.^۲

در واقع دین از توان لازم در نظریه پردازی حکومتی در نظامات مختلف برخوردار است، اما در این مسیر آسیب‌هایی چون التقاط و باور به تجدید، آفت‌هایی هستند که جمهوری اسلامی را از حقیقت خود دور خواهد ساخت؛ تجدیدگرایی افراطی، عبارت است از آراستن اسلام به آنچه از اسلام نیست و پیراستن آن، از آنچه از اسلام است؛ به این منظور که آن را رنگ زمان زدند و باب طبع زمان کنند و این آفت بزرگی است که نهضت‌ها ممکن است به آن دچار شوند؛ از این رو وظیفه رهبری نهضت است که مانع از وارد آمدن چنین آسیبی به نهضت گردد. فقدان برنامه روشن و به دور از ابهام، به منظور جهت‌بخشی به حیات انسانی

۱. عرفان، محمود، نهضت امام خمینی زمینه ساز ظهور دولت مهدی *تبلیغات*، ص ۲۹.

۲. محمدی، منوچهر، بازتاب جهانی انقلاب اسلامی، ص ۲۷.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

جامعه، از یک سو و وجود مسائل و معضلات ملموس جامعه از سوی دیگر سبب می‌شود که کارگزاران و دوستان انقلاب مجذوب یک سلسله نظریات بیگانه با مکتب انقلاب شوند و آگاهانه یا ناآگاهانه آن نظریات را در قالب مکتب عرضه کنند.^۱

در این مسیر، برخی آنچنان عوامل زده هستند که تنها معیارشان سلیقه عوام است که گذشته‌گراست و به حال و آینده کاری ندارد. برخی که به مسائل روز توجه دارند و درباره آینده می‌اندیشند متأسفانه از اسلام مایه می‌گذارند، سلیقه روز را معیار قرار می‌دهند مثلاً می‌گویند مهر نباید باشد؛ چون زمان نمی‌پسندد، تعدد زوجات یادگار عهد بردگی زن است و... متأسفانه امروز هم شاهد این دو طرز تفکر هستیم؛ در حالی که اسلام طرفدار اعتدال است و درباره مسائل اسلامی باید مجتهدان آگاه به زمان نظر خود را بیان کنند و افراد نامطلع نباید در این باره مطالب بدون پشتونه علمی اسلامی، بیان نمایند. شهید مطهری^۲ راه حل برون رفت از این معضل را در دو مسئله دانسته است: ۱- راه اعتدال یک خط باریک است که اندک بی‌توجهی موجب خروج از آن است ... رعایت اعتدال در هر کاری سخت و دشوار است؛ ۲- بدیهی است که مشکلات جامعه بشری نو می‌شود و مشکلات نو راه حل نو...^۳

اگر این مکتب و ایدئولوژی، اسلامی محض باشد؛ یعنی اگر استقلال مکتبی داشته باشیم، واقعاً آنچه که از اسلام خودمان است، همان را

۱. مطهری، مرتضی، بررسی اجمالی نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، ص ۹۶.

۲. همان، ص ۹۵.

|| فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی ||

بیان کنیم، خجلت و شرمندگی در مقابل دیگران نداشته باشیم، ما در آینده موفق خواهیم بود. اما اگر بنا بشود که یک مکتب التقاطی به نام اسلام درست کنیم، برویم ببینیم که فلان فرد، فلان گروه، فلان مکتب چه می‌گوید، یک چیزی از مارکسیسم بگیریم یک چیزی از اگزیستانسیالیسم بگیریم، یک چیزی از سوسیالیسم، بگیریم یک چیزی هم از اسلام بگیریم. بعد یک آش شله قلمکاری درست کنیم و بگوییم این است مکتب اسلام، این برای مدت موقت ممکن است مفید واقع شود، ولی برای همیشه نه.^۱

مهندسى نیازهای حکومت دینی که در چارچوب شریعت به طور کامل قابل پاسخگویی است، باید از مجرای صحیح خود پیش برد و شود و در این مسیر، حوزه‌های علمیه رسالت نظریه پردازی و استخراج را به دوش خواهند داشت؛ روحانیت آن گروه مهندس اجتماعی مورد اعتماد جامعه است که به علل خاصی در ارائه طرح آینده کوتاهی کرده و لااقل به طور کامل و به‌امضا رسیده ارائه نداده است اما از جانب دیگر بیان کرده است که ما از لحاظ داشتن منابع خام فرهنگی فوق العاده غنی هستیم و راه حل برونو رفت از این آسیب را استخراج، تصفیه و تبدیل مواد خام فرهنگی به موادی دانسته است که بشود از آنها استفاده کرد. شهید مطهری علی‌الله در این باره گفته است: «قطعاً نهضت باید طرح‌های روشن و خالی از ابهام و مورد قبول و تأیید رهبران ارائه دهد تا جلوی ضایعات گرفته شود. ما خوش‌وقتیم و خدا را سپاس‌گزار که از نظر

۱. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۱۰۸.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

مواد خام فرهنگی فوق العاده غنی هستیم... تنها کاری که باید بکنیم استخراج و تصفیه و تبدیل مواد خام به مواد قابل استفاده است که مستلزم بیداردلی، کار و صرف وقت است، این طرح و برنامه روشن، صریح و سازمان یافته در علم جامعه‌شناسی ایدئولوژی نامیده شده است که به هر گروه و جامعه‌ای امکان توجیه، تشریح، تفسیر و تبیین موقعیت خویش را می‌دهد. ایدئولوژی در حقیقت نسخه‌ای است که جامعه بیمار را از وضع موجود به وضع مطلوب متحول می‌سازد. فقدان ایدئولوژی یا طرح و برنامه در هر انقلابی به دنبال خود آسیب‌های متعدد دیگر را برای آن انقلاب در پی خواهد داشت.^۱ بنابراین انقلاب اسلامی هرچند بخشی محدود از مسیر نظریه پردازی خود را پیموده است، اما مسیری طولانی در عرصه تبوب و نظریه پردازی خواهد داشت که گرایش به التقاط، روشنفکری و تجدید از آسیب‌های مسیر امروزی در این عرصه به شمار می‌آید.

۲. نفوذ فساد و اشرافیت در بدن حکومت دینی

حاکم اسلام، حاکمی است که در بین مردم، در همان مسجد کوچک مدینه می‌آمد، جلوس می‌کرد... و آنها یی که مقدرات مملکت دست‌شان بود، مثل سایر طبقات مردم در مسجد اجتماع می‌کردند و طوری بود اجتماع‌شان که کسی که از خارج می‌آمد، نمی‌فهمید که کی رئیس مملکت است و کی صاحب منصب است و کی از فقراست. لباس همان

۱. مطهری، مرتضی، بررسی اجمالی نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، ص ۱۰۲.

|| فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی ||

لباس فقرا و عشرت همان عشت فقرایی و در اجرای عدالت طوری بود که اگر چنانچه یک نفر از پائین‌ترین افراد ملت، بر شخص اول مملکت، بر سلطان، بر رعیت ادعایی داشت و پیش قاضی می‌رفت، قاضی شخص اول مملکت را حضار می‌کرد و او هم حاضر می‌شد و اگر چنانچه حکم بر خلاف او می‌کرد، تسلیم بود.^۱

آنان که در پی اجابت خواهش‌های نفس خویشند یا به دنبال مال و ثروت حرام خواهند رفت و به اختلاس از اموال بیت‌المال، رشوه‌خواری و اموری از این قبیل متولّ خواهند شد یا به دنبال پست و مقام خواهند رفت و از این طریق غریزه قدرت‌طلبی خود را اشباع می‌کنند. برای عده‌ای از افراد رسیدن به پست و مقام از در اختیار داشتن ثروت اهمیت بیشتری دارد. انگیزه افراد متوسط جامعه از تلاش برای کسب پست و مقام این است که در سایه کسب چنین قدرتی، به ثروتی نیز دست یابند ولی عده‌ای نیز وجود دارند که علی‌رغم در اختیار داشتن ثروت فراوان، مبالغ کلانی را هزینه می‌نمایند تا به پست و مقامی دست یابند. مقام برای چنین افرادی در حکم یک بت است که حاضرند برای رسیدن به آن از هر راهی که ممکن است، بهره گیرند. جنون ثروت، مقام و شهوت، سبب می‌شود تا انسان به دنبال راه‌های نامشروع حرکت کند تا زمانی که این مسأله در میان افراد مطرح باشد، زیان آن متوجه آن فرد و اطرافیان او خواهد شد، اما زمانی که به صورت یک پدیده اجتماعی درآید، تبدیل به فتنه و بلایی خواهد شد که به آسانی نمی‌توان آن را

۱. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۱۸.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

علاج کرد^۱.

موضوع مفاسد اقتصادی در سیستم اداری و در جوامع گوناگون، در طول تاریخ، همواره مسأله‌ای اسفبار و دردناک و عامل بسیاری از نابسامانی‌ها و دردها و رنج‌ها و اختلاف‌های فاحش طبقاتی و بی‌عدالتی‌ها و تبعیض‌ها و شورش‌ها و چالش‌ها و گسترش فساد و انحراف در جوامع بوده است. امام علی^{علیہ السلام} خطاب به مالک اشتر من نویسد: «فَإِنْظُرْ إِلَى عَظِيمِ مُلْكِ اللَّهِ فَوْقَكُ وَ قُدْرَتِهِ مِنْكَ عَلَى مَا لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ»^۲؛ نگاه کن به عظمت ملک خداوند بر بالای تو و قدرت خداوند بر آنچه تو بر آن قدرت نداری.

امروزه ساحت‌هایی از بدنه مدیریتی حکومت دینی، گرفتار فساد و اشرافیت است و همین رویکرد به تدریج سبب دلسربی جامعه نسبت به بخش‌هایی از مدیریت در جمهوری اسلامی خواهد شد؛ خواه این اشرافیت به عنوان سهم خواهی از انقلاب باشد یا اقتضای زمان و...؛ «ما باید کوشش کنیم که اخلاق کاخ‌نشینی را از این ملت بزداییم. اگر بخواهید ملت شما جاوید بماند و اسلام را به آن طوری که خدای تبارک و تعالی می‌خواهد، در جامعه ما تحقق پیدا کند، مردم را از آن خوی کاخ‌نشینی به پایین بکشید، خود کاخ‌نشینی این خوی را می‌آورد. سعادتمندها آنهاست بودند که در کوخها بودند. آنهاست که در کاخها هستند سعادتمندها نیستند. آن مقداری که برکات از کوخها در دنیا منتشر

۱. مصباح‌یزدی، محمدتقی، انقلاب اسلامی؛ جهشی در تحولات سیاسی تاریخ، ص ۷۶.

۲. نهج البلاغه، نامه ۵۳.

|| فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی ||

شده است هیچ در کاخ‌ها پیدا نمی‌شود^۱ اگر در بدنه حکومت دینی، اشرافیت نفوذ نماید، مسئولین تفکرات و اهداف متفاوتی از این اهداف جمهوری اسلامی اتخاذ خواهد نمود؛ چراکه بدون تردید، ایجاد اصلاحات در جامعه و برپا داشتن عدالت و تحقق حکومت دینی مبتنی بر سیره و سنت نبوی و علوی که نیاز ضروری امروز انقلاب اسلامی است، نیازمند وجود یاران و کارگزاران مخلص، زیرک، کاردان، شجاع و فداکار بود که با بینش درست نسبت به تعالیم اسلام و شناخت نسبت به امام خود، مطیع فرمان‌های او بوده، به دستوراتش عمل کنند، در جنگ‌ها سستی نورزنند و به دشمن پشت نکنند و در امور مردم صادقانه کوشش نمایند در حالی که پیروان نادان، عافیت‌جو و دنیاطلب، کج‌فهم و سهل‌انگار که نه شجاعت جنگ و جهاد در مقابل دشمن را داشتند و نه اعتقاد و شناخت عمیق از دین، یکی از مشکلات امام علی علیهم السلام و از موانع برنامه‌های اصلاحی او بود.^۲ روحیه اشرافی‌گری سبب برقراری تباین و عدم همراهی لازم در عرصه‌های گوناگون انقلاب خواهد شد همانطور که اهداف امیرالمؤمنین علیهم السلام بلند و متعالی و معطوف به کمال انسانی بود و خواسته‌های یاران همان بهره جستن از تمتعات مادی و دنیوی بود. لذا افراد دون‌همت از یاری

۱. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۳۷۵.

۲. ر.ک: به خطبه‌های ۴، ۲۵، ۲۷، ۳۴، ۹۶ و ۱۳۱ نهج البلاغه مراجعه شود. امام در این خطبه‌ها به نقش سستی روحیه و دنیاخواهی در عدم همراهی حق اشاره داشته‌اند.

و همراهی مردی که همت بلند و والا داشت باز می‌ماندند.^۱ زمانی که دغدغه مسئولی در جمهوری اسلامی معطوف به مادیت و انگیزه‌های غیرالله‌ی باشد، اشرافیت او را از وظائف بازخواهد داشت، در این زمان است که گرسنگی مردم، شکاف طبقاتی، مشکلات فرهنگی و... برای او موضوعیت پیدا نخواهد کرد برخلاف امیر المؤمنین علی‌الله‌ی^{علی‌الله‌ی} که فقر و ضعف عمومی مردم و مشکلات و رنج‌های آنان، آن حضرت را می‌آزد به گونه‌ای که شکوه می‌کرد چگونه من راحت بخوابم و دلخوش باشم که امیر مردم هستم در حالی که شاید در حجاز و یمامه و اطراف، افرادی باشند که گرسنه یا تشننه به سر برند.^۲

۳. چالش عدالت اجتماعی در سطوح گوناگون

با وجود ماهیت اسلامی انقلاب، یعنی جامع تمام مفاهیم و ارزش‌ها و هدف‌ها در قالب و شکل اسلامی، در این صورت این انقلاب به شرطی در آینده محفوظ خواهد ماند و به شرطی تداوم پیدا خواهد کرد که قطعاً و حتماً مسیر عدالت‌خواهی را برای همیشه ادامه بدهد. یعنی دولت‌های آینده واقعاً و عملاً در مسیر عدالت اسلامی گام بردارند، برای پرکردن شکاف‌های طبقاتی اقدام کنند، تبعیض‌ها را واقعاً از میان بردارند و برای برقراری یک جامعه توحیدی به مفهوم اسلامی آن، نه با مفهومی که دیگران گفته‌اند، تلاش کنند. در دولت اسلامی نباید به هیچ وجه ظلم و اجحافی به کسی بشود حتی اگر این فرد یک مجرم

۱. نهج البلاغه، خطبه ۳۱.

۲. نهج البلاغه، نامه ۴۵.

﴿ فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی ﴾

واجب القتل باشد... باز هم حقوقی دارد که آن‌ها باید رعایت شوند. در این زمینه‌ها ما بهترین سرمشق‌ها را از مکتب علی عَلِيَّ اللَّهُوَكَوْنُونِی می‌آموزیم. شما رفتار حضرت را با قاتلش ببینید، دنیایی از انسانیت، رافت و محبت است. این چنین عدلی، باید برای همه ما سرمشق باشد.^۱

در بینش متعالی اسلام، حکومت هرگز به خودی خود شأن و منزلتی ندارد مگر آنکه در پی تأمین ارزش‌های الهی و اجتماعی برای نوع بشر باشد. در این تفکر فقط احیا و اجرای حق، به مفهوم واقعی خود و سرکوب کردن باطل، جایگاه واقعی حکومت را مشخص می‌سازد و گرنه کفشه کهنه و وصله‌دار، از حکومتی که اجرای حق و سرکوبی باطل را در رأس امور خود ندارد ارزش افزون‌تری خواهد داشت.^۲ امام خمینی عَلِيَّ اللَّهُوَكَوْنُونِی مهم‌ترین انگیزه تشکیل حکومت اسلامی توسط پیامبر ﷺ را در بسط عدالت اجتماعی دانسته^۳ و آن را شرط اصلی دستیابی به صلح، امنیت، رفاه، استقلال و مساوات معرفی کرده است.^۴

تفاوت اساسی رویکرد خردورزانه اندیشه اسلامی شیعی با ایدئولوژی‌های دیگر در این زمینه، این است که در این منطق، منطبق شدن عدالت بر حقیقت و واقعیت، مسیر کم فرازونشیب‌تری را طی می‌نماید؛ نگاهی

۱. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۶۰.

۲. امیرالمؤمنین در همین چارچوب عَلِيَّ فرمودند: «کهنه کفشه بی‌ارزش را از فرمانروایی بر شما بیشتر دوست دارم مگر اینکه با حکومت حقی را زنده و باطلی را سرکوب نمایم». نهج البلاغه، خطبه ۲۳.

۳. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۱۸.

۴. همان، ج ۶، ص ۷۷.

به تعریف دیدگاه‌های گوناگون از عدالت در حوزه اقتصادی، تفاوت اساسی اندیشه اسلامی را با اندیشه‌های دیگر روشن می‌سازد؛ در نظام سرمایه‌داری، آزادی بی‌حد و حصر، زراندوزی، تکاثر، بهره‌کشی و پایمال کردن حقوق انسانی، بیانگر افراط در تعریف عدالت در حوزه مسائل اقتصادی است و مساوات مطلق، نابودی انگیزه‌های فردی و توان و استعداد شخصی، رکود، خمودگی و... در نظام سوسياليستی نگرش تفریطی این مقوله را در مسائل اقتصادی نشان می‌دهد؛ در حالی‌که هدف تفکر متعالی اسلامی، حفظ عدالت اجتماعی در عین سرزنشگی اقتصادی، انگیزه و خلاقیت فردی است.^۱

امیرالمؤمنین علیهم السلام^{علیهم السلام} به مردمی که برای بیعت با او آمده بودند، فرمودند: «اگر خلافت را بپذیرم... تمام ثروت‌هایی که در زمان عثمان از مردم به ناحق گرفته شده است همه را مصادره خواهم کرد. اگر چه با آن ثروت‌ها زن گرفته باشد و آن‌ها را مهر زنان خود قرار داده باشید. آنگاه حضرت به نکته بسیار عجیبی اشاره می‌کند: «إِنَّ فِي الْعَدْلِ سَعَةً»؛ در عدالت ظرفیت و گنجایشی است که در چیز دیگری نیست. اگر ظرفی باشد که همه گروه‌ها و همه افراد را در خود بگنجاند و رضایت همه را بدست آورد، آن ظرف عدالت است. من تأکید می‌کنم اگر انقلاب ما در مسیر برقراری عدالت اجتماعی به پیش نرود، مطمئناً به نتیجه نخواهد رسید و این خطر هست که انقلاب دیگری با ماهیت دیگری جای آن

۱. آزادملکی، تقی، دیدگاه امام خمینی درباره توسعه اقتصادی، ص ۲۰۸.

|| فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی ||

را بگیرد.^۱

در حقیقت تمامی مشکلات و اختلافات طبقاتی در همه ابعاد به ویژه اقتصادی بخاطر نبود عدالت است، عدالتی که برخاسته از وحی و گره خورده از دستورات و موازین الهی است. وضعیت اقتصادی جوامع در عصر «پیشاظهور» نابسامان و خطرناک است و مشکلات و معضلات فراوانی فراروی انسان‌ها به وجود آورده است. در روایات به پاره‌ای از این کاستی‌ها و ناراستی‌های اقتصادی اشاره شده است: «ثروتمندان توشه فقیران را می‌دزدند و زکات را به مستحق نمی‌دهند. کم‌فروشی می‌کنند و خداوند، گرانی و سختی را بر آنها حاکم می‌سازد. حرام را سود و زکات را زیان می‌دانند. با شریکان به خیانت معامله می‌کنند. به سبب اشتغال به دنیا از آخرت باز می‌مانند. مستمندان را پست می‌شمارند. سود پول به سفته‌بازی ظاهر می‌شود. بازرگانان به خوردن ربا کسب می‌کنند و برای غیر خدا انفاق می‌کنند. به دنیا باهم مباهات می‌نمایند. سرمایه کسب، دروغگویی است. فقر و تنگدستی زیاد می‌شود. هیچ توانگری، از بینوایی محرومان نمی‌ترسد. در معامله به یکدیگر ظلم می‌کنند. زیاد حرام می‌خورند. سود پول و باده‌فروشی را حلال می‌شمارند. مال به دست کسی می‌افتد که اهلیت آن را ندارد. مردمان شریف را از نظر می‌اندازند و بر آنان تنگ می‌گیرند. زراعت فاسد می‌شود و برکت می‌رود. رشوه‌خواری به نام هدیه حلال می‌شود. از راه کم‌فروشی زندگی را اداره می‌کنند. همت مردم فقط برای شکم‌ها است

---

۱. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۱۴۶.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

و...^۱. بر این اساس نظام فاسد اقتصادی حاکم بر جهان، به چپاول و استثمار مردم مشغول شده و باعث تشدید فقر، عقب‌ماندگی، بی‌کاری و تجمل‌گرایی شده است. نظام سیاسی نیز معمولاً دست‌نشانده قدرت‌های استعماری و سرمایه‌دار بوده و همواره به زیان ملت‌های خود گام برمند دارد.^۲

دولت‌ها معمولاً از کارکرد اصلی خود غافل شده و تنها در صدد تأمین منافع شخصی و گروهی عده‌ای خاص برآمده‌اند. از طرفی فسادهای اخلاقی، مالی و سیاسی صاحبان قدرت، ارزش و اهمیت «دولت» را پایین آورده و باعث روی گردانی و دوری از آن شده است. سلطه و اجبار ناحق، فریب افکار عمومی، ایجاد ستیزش‌ها و کشمکش‌های مداوم، ترویج تفکرات الحادی و ضد اخلاقی، ناتوانی در حل مشکلات و معضلات جامعه و... باعث تضعیف نقش دولت شده است. البته تا زمانی‌که جنگ و ناامنی و سلطه باشد، دولت هم وجود خواهد داشت اما نکته مهم این است که تاکنون دولت‌های گوناگونی پای در عرصه دنیا گذاشته و نتوانسته‌اند چهره موفقیت‌آمیزی از خود نشان دهند. حکومت و اقتدار- به عنوان ابزار حکمرانی در دست دولت‌ها- تبدیل به وسیله سرکوب، فریب و فساد شده است.

مشکلات دائمی جهان (جنگ‌ها، عداوت‌ها، کینه‌ها، نابرابری‌ها، نابسامانی‌ها، ظلم و ستم‌ها)، نیازها و احتیاجات ضروری بشر (در زمینه

۱. ر.ک: میرجهانی طباطبائی، حسن، نوائب الدهور فی علائم الظهور، ج۱، ص۶۹.

۲. کارگر، رحیم، آینده جهان (دولت و سیاست در اندیشه مهدویت)، ص۲۲۷.

فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی

اقتصاد، سرمایه، ارتباطات، بهداشت، رفع فقر مادی و معنوی و ...)، الزامات و پایسته‌های جهان (در زمینه همگونگی و نزدیکی فرهنگ‌ها و علوم، تربیت اخلاقی، حاکمیت سیاست فاضله و ...); ایده‌ها و آرمان‌های همیشگی (صلح، دوستی، عدالت، نیکی، آرامش و ...); تجارب گذشته انسان‌ها (در نقص و ضعف دولت‌ها و حکومت‌ها، جنگ‌ها و سودجویی‌ها) و ... مستلزم این است که دولتی جهان شمول و الهی، حاکمیت را در دست بگیرد و دوگانگی‌ها و تضادها را از بین ببرد و به خواسته‌ها و آرمان‌های فطری و واقعی بشر پاسخ‌گو باشد. این آرزوها و آمال کمال‌جویانه و انسانی است که تاکنون به وسیله هیچ دولت و حکومتی تأمین نشده و تنها در حکومت جهانی حضرت مهدی عَلَيْهِ التَّمَغَّالُ فوجه الشَّرِيف تحقق خواهد یافت. این دولت در سایه نظام امامت شکل گرفته و سیاست فاضله را به عنوان راهبرد اصلی خود انتخاب خواهد کرد.^۱ از امام باقر علیه السلام نقل شده است که فرمودند آن حضرت هستی را در جهت شکل‌گیری عدالتی جامع سوق خواهند داد که نشان می‌دهد اگر جمهوری اسلامی می‌خواهد بر نقش محوری خود در شکل‌گیری مدینه ظهور ادامه دهد، باید معضل عدالت اجتماعی را به نحو جدی تری مورد درمان قرار دهد: «همه اموال جهان در نزد مهدی گرد آید، آنچه در دل زمین است و آنچه بر روی زمین، آن گاه حضرت مهدی عَلَيْهِ التَّمَغَّالُ به مردم بگوید، بیایید و این اموال را بگیرید. اینها، همان چیزهایی است که برای به دست آوردن آن، قطع رحم کردید و نزدیکانتان را رنجانیدید،

۱۰۹ - همان، ص

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

خون‌های بناحق ریختید و مرتكب گناهان شدید، بیایید و بگیرید.^۱ یکی از ویژگی‌های مهم یک رهبر الهی و حکومت دینی در طراز مقدمه‌سازی ظهور، توجه مداوم به حقوق زیردستان و مردم است. رهبر الهی می‌داند که مردم و رعیت ریشه و اساس حکومت بوده و رعایت حقوق آنان موجب تداوم و بقای حکومت‌ها می‌شود. همچنین رهبر الهی می‌داند که حکومت ممکن است با کفری که در اندیشه رفاه ملت است، پايدار بماند ولی با ظلم منتب به حاکمین اسلامی نيز دوامی نخواهد آورد. حضرت علی علیه السلام به اين موضوع توجه ویژه‌ای داشته است. آنجاکه می‌فرماید: پيش از شما ملت‌هایی به هلاکت رسیدند بدان جهت که حق مردم را نپرداختند و مردم را به راه باطل برند.^۲ حضرت علی علیه السلام در اين نامه عدم رعایت حقوق ملت‌ها را زمینه هلاکت حاکمین دانسته است یا در جايی ديگر حضرت علی علیه السلام در نامه‌ای به يکي از کارگزاران نوشته به اين نكته او را متوجه می‌سازد و اشراف خود را برهمه سرزمین‌ها و مردمی که زیر لواي اسلام زندگی می‌نمایند، يادآوري می‌کنند: «من اگر بخواهم می‌توانم از عسل مصفى

۱. «عَنْ جَابِرٍ قَالَ أَبُو جَعْفَرِ الْبَاقِرِ عَ: إِذَا قَامَ قَائِمُ أَهْلِ الْبَيْتِ قَسْمَ إِلَّا سُوَّيَهُ وَعَذَّلَ فِي الرَّعْيَةِ فَمَنْ أَطَاعَهُ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَاهُ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَإِنَّمَا سُمِّيَ الْمَهْدِيُّ مَهْدِيًّا لِأَنَّهُ يُهَدِّي إِلَى أَمْرِ خَفِيٍّ وَيَسْتَخْرُجُ التُّورَةَ وَسَائِرَ كُتُبِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ غَارٍ يَأْنَطَاكِيَّةَ وَيَخْكُمْ بَيْنَ أَهْلِ التُّورَةِ بِالْتُّورَةِ وَبَيْنَ أَهْلِ الْإِنْجِيلِ بِالْإِنْجِيلِ وَبَيْنَ أَهْلِ الرَّبُّورِ بِالرَّبُّورِ وَبَيْنَ أَهْلِ الْقُرْآنِ بِالْقُرْآنِ وَتُجْمَعُ إِلَيْهِ أَمْوَالُ الدُّنْيَا مِنْ بَطْنِ الْأَرْضِ وَظَهَرَهَا فَيَقُولُ لِلنَّاسِ تَعَالَوْا إِلَى مَا قَطْعَتُمْ فِيهِ الْأَرْحَامَ وَسَفَكْتُمْ فِيهِ الدِّمَاءَ الْحَرَامَ وَرَكِيَّتُمْ فِيهِ مَا حَرَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَيُعْطِي شَيْئًا لَمْ يُعْطِهُ أَحَدٌ كَانَ قَبْلَهُ وَيَمْلأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَقِسْطًا وَنُورًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا وَشَرًا.» نعمانی، الغيبة، ص ۲۳۷.

۲. نهج البلاغه، نامه ۷۹.

|| فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی ||

و مغز گندم غذا و از تارهای ابریشم برای خود لباس تهیه کنم، ولی ای وای که هوای نفس بر من مسلط گردد و حرص مرا به دام اندازد، درحالی‌که در حجاز و یمامه کسی باشد که سیر شدن را به خاطر نداشته باشد.»^۱

حضرت امام ره در دوران مبارزه به موازات هجوم به شعار توخالی عدالت اجتماعی رژیم پهلوی، تحقق عدالت اجتماعی و ترمیم بی‌عدالتی‌های گذشته رژیم در صورت روی کار آمدن جمهوری اسلامی را نوید می‌داد و می‌فرمود: «مبارزه ملت ایران تا استقرار جمهوری اسلامی که متنضم آزادی ملت و استقلال کشور و تأمین عدالت اجتماعی باشد ادامه خواهد داشت. تنها با استقرار حکومت عدل اسلامی است که می‌توان خرابی‌های عظیم فرهنگی و اقتصادی و کشاورزی را که رژیم فاسد شاه به وجود آورده است، جبران نموده و نوسازی مملکت را به نفع طبقات زحمتکش و مستضعف آغاز نمود.»^۲

بی‌شك نظام اسلامی را خطرات و آسیب‌هایی در حال کنونی متعددی تهدید می‌کند. حضرت امام ره در تحلیل آسیب‌شناسی اجتماعی و سیاسی جامعه و نظام اسلامی، بی‌توجهی به عدالت اجتماعی را زنگ خطر و هشداری برای دست‌اندرکاران حکومتی و متمکنان جامعه می‌دانست: «اگر خدای نخواسته جمهوری اسلامی نتواند جبران کند این مسائل اقتصادی را که اول مرتبه زندگی مردم است و مردم مأیوس

۱ . نهج البلاغه، نامه ۴۵.

۲ . خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۲۷.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

بشوند از جمهوری اسلامی و مأیوس بشوند از اینکه اسلام هم برای آنها بتواند در اینجا کاری انجام بدهد، اگر در این محیط یک انفجار حاصل بشود، دیگر نه من و نه شما و نه هیچ کس، نه روحانیت و نه اسلام نمی‌تواند جلویش را بگیرد.^۱

انبیا نیامده‌اند حکومت درست کنند، حکومت را می‌خواهند چه کنند؟ این هم هست، اما نه این است که انبیا آمده‌اند که دنیا را اداره کنند، حیوانات هم دنیا دارند، کار خودشان را اداره می‌کنند. البته بسط عدالت همان بسط صفت حق تعالی است برای اشخاصی که چشم دارند. بسط عدالت هم می‌دهند، عدالت اجتماعی هم به دست آنهاست، حکومت هم تأسیس می‌کنند، حکومتی که حکومت عادله باشد، لکن مقصد این نیست، اینها همه وسیله است که انسان برسد به یک مرتبه دیگری که برای آن انبیا آمده‌اند.^۲

بر این اساس، غفلت از عدالت اجتماعی، زنگ خطری برای اهداف انقلاب اسلامی خواهد بود که نقش جمهوری اسلامی نسبت به مدینه ظهور را با مخاطرات جدی روبه رو خواهد ساخت. در این مسیر، تعویض نمودن افراد فاسد از مناصبی و انتصاب آنها در نقاط دیگر نه تنها علاج درد موجود نیست بلکه موجب ایجاد مشکلات سیاسی، اجتماعی و نارضایتی بیش از پیش جامعه خواهد شد. از این روی تحقق عدالت اجتماعی نیازمند به انقلابی درونی و پوست‌اندازی کلان است

۱. همان، ج ۱۰، ص ۳۳۴.

۲. خمینی، روح الله، تفسیر سوره حمد، ص ۱۷۱.

فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی

و با تغییرات قشری محقق نخواهد شد؛ «روش علی علیّه السلام به وضوح به ما من آموزد که تغییر رژیم سیاسی و تغییر و تعویض پست‌ها و برداشتن افراد ناصالح و گذاشتن افراد صالح به جای آنها بدون دست زدن به بنیادهای اجتماع از نظر نظامات اقتصادی و عدالت اجتماعی، فایده‌ای ندارد و اثربخش نخواهد بود.»^۱

۴. کمبود نیروسازی انقلابی در بسترهای مختلف نظام

عملکرد خواص و نخبگان و مدیران و کارگزاران نظام اسلامی در جامعه تأثیرات فراوانی دارد. هرچه کارکرد این قشر فرهیخته و برگزیده مفید و مثبت و در راستای اهداف انقلاب اسلامی باشد، مردم بیشتر به نظام دلگرم می‌شوند. اما اگر عملکردها نامطلوب باشد مردم به مرور زمان از نظام اسلامی دلسُردم می‌شوند و به حالت بی‌تفاوُتی به رویدادهای سیاسی می‌نگردند و در عرصه‌های گوناگون سیاسی و فرهنگی و دفاعی از ارزش‌های انقلاب حضور نمی‌یابند. برجسته‌ترین امتیاز نظام مردم‌سالاری دینی بر سایر نظام‌های سیاسی، خدمتگزار بودن کارگزاران آن است. در نظام مردم‌سالار دینی مدیریت‌ها و مسئولیت‌ها، امانت‌هایی هستند که مردم بر عهده کارگزاران گذاشته‌اند و حفظ و ادای این امانت، به خدمت‌رسانی است. حضرت علی علیّه السلام خطاب به یکی از کارگزاران حکومت علوی می‌فرماید: «إِنَّ عَمَلَكَ لَيْسَ لَكَ بِطُغْمَةٍ وَلِكَنَّهُ صُونُقَكَ أَمَانَةً»^۲؛ حکمرانی، رزق و خوراک تو نیست،

۱. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۱۴۸.

۲. نهج البلاغه، نامه ۵.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

بلکه امانت و سپرده‌های در گردن توست.

یکی از آفت‌هایی که در اوائل انقلاب تجربه شد و اکنون نیز متأسفانه بر اثر تساهل و تسامح فرهنگی برخی متولیان فرهنگی کشور کم و بیش احیاء شده است، سنگر گرفتن نویسنده‌گان معاند و مزدور و وابسته در جبهه فرهنگی علیه انقلاب اسلامی است. ریشه این پدیده از جهتی به فقدان نیروسازی انقلاب در ابعاد گوناگون است، آنان با سوء استفاده از حرفه موجود و با بهره‌گیری از فرصت‌ها و با علم و تعمد، آتش‌بیاران معرکه آشوب اجتماعی و زمینه‌سازان بحران‌های سیاسی هستند این گروه با پوشش کار فرهنگی اقدامات تحریک‌آمیز و براندازی را دنبال می‌کنند و آنچه با نیش قلم زهرآگینشان صورت می‌گیرد حوادث ناگواری را بر امنیت جامعه تحمیل می‌کند.^۱

زمانی که انقلاب از درون با فقدان پرورش عناصر همسو و همبسته با خود مواجه باشد، طبیعی است دشمن در این حالت برای دستیابی به اهداف خود تلاش خواهد کرد و به تدریج با پروژه نفوذ، نیروهای نفوذی خود را وارد امور خواهد کرد تا تصدی‌های مسئولیتی را اشغال نمایند؛ در همین چارچوب شهید مطهری^{للہ} رخنه و نفوذ افراد فرصت‌طلب درون یک نهضت را از آفت‌های بزرگ آن بیان کرده و وظیفه مهم رهبران اصلی را بستن راه نفوذ و رخنه این گونه افراد می‌داند؛ «در هر نهضت، مراحل دشوار اولیه بر دوش افراد مؤمن، مخلص و فداکار است، اما همین که نهضت به بار نشست، سر و کله افراد فرصت طلب پیدا

۱. حاجی صادقی، عبدالله، آسیب‌شناسی ارکان انقلاب اسلامی ایران، ص ۱۵.

|| فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی ||

می‌شود و تدریجاً مهم‌ترین عرصه‌ها را اشغال نموده و انقلابیون مؤمن و فداکار اولیه را از میدان به در می‌کنند. بنابراین، غفلت از نفوذ و رخنه فرصت طلبان فاجعه به بار می‌آورد. كما اینکه در انقلاب مشروطه چنین اتفاقی افتاد و استبداد را به دنبال داشت و مبارزه با این وضعیت یکی از شرایط اصلی ادامه یک نهضت در مسیر اصلی است.^۱

در حقیقت به سبب ضعف و کمبود در نیروسازی، فرصت‌طلبی تأثیر شوم خود را در تاریخ صدر اسلام و در تاریخ مشروطیت به طور واضح نشان داد؛ در دوره عثمان، فرصت‌طلبان جای شخصیت‌های مؤمن به اسلام و اهداف اسلامی را گرفتند، ابوذرها و عمارها به تبعیدگاه فرستاده شدند یا در زیر لگد مچاله شدند، اما «طریدها» وزیر شدند و «کعب الاخبارها» مشاور. پس از به ثمر رسیدن مشروطیت، مبارزان واقعی در گوشه‌ای منزوی شدند و چهره‌هایی که تا دیروز زیر پرچم استبداد، با انقلاب می‌جنگیدند به مقام رسیدند. نفوذ فرصت‌طلب‌ها به درون نهضت ملی شدن نفت، سبب شد خون شهدای سی تیر و زحمات طاقت‌فرسای آیت‌الله کاشانی و مردم ایران با کودتا‌یی ساده از بین برود. دلیل این شکست‌ها افتادن اختیار نهضت در دست کسانی بود که سهمی در نهضت نداشتند.^۲

تاریخ صحنه تکرار مستمر قواعدی است که ریشه در حقائق پشتوانه تاریخ دارد؛ در همین چارچوب امیر مؤمنان علیهم السلام می‌فرمایند: «استدلل

۱. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص. ۹۶.

۲. مطهری، مرتضی، بررسی اجمالی نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، ص. ۹۹.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

عَلَى مَا لَمْ يَكُنْ إِمَّا قَدْ كَانَ، فَإِنَّ الْأُمُورَ أَشْبَاهُ»^۱; بر پایه رویدادهای تارخی گذشته، در مورد آینده استدلال کن؛ چراکه جریان‌های تاریخی همانند یکدیگر است. هدف‌مند بودن تاریخ و نیز، پویایی و تکرارپذیری آن، در نتیجه می‌توان با تکیه بر گذشته، بر رویدادهای جدید فائق آمد. با این تعریف، تاریخ تنها نقل تک خطی روی دادها نیست. بررسی تاریخ با تکیه بر فرضیه حقیقی تکرار تاریخ، گویای این حقیقت است که هر انقلاب دینی‌ای همواره با مشکل کمبود نیرو روبرو بوده و اگر نیروسازی در این زمینه به درستی صورت نپذیرد، فرصت طلبان طیف وسیعی از تحریفات را در انقلاب ایجاد خواهند نمود و پروژه نفوذ موجب قرار گرفتن منافذ مهم تصمیم‌گیری و مدیریتی در اختیار عناصر دشمن خواهد شد.

این امر در دوران علوی نیز به سبب مشکل یاد شده و کمبود نیروهای باورمند به انقلاب رسول خداوند ﷺ خسارات متعددی به جامعه مسلمین وارد نمود و حجم گسترده از اسرائیلیات و روایات ساختگی با حمایت معاویه و با نفوذ در بدنه مسلمین خسارات جبران ناپذیری به جامعه مسلمانان وارد نمود؛ جستجوی در منابع تاریخی نشان می‌دهد که اکثر راویان روایات اسرائیلی، مسلمینی هستند که در اصل یهودی بودند. آنها عمدتاً از تابعینی بودند که پس از نبی اکرم ﷺ در دوران خلفاء به اسلام گرایش پیدا کردند. در رأس این هرم، افرادی چون وهب بن منیه و کعب الاحبار هستند که با تربیت شاگردان متعدد به نشر

۱. نهج البلاغه، نامه ۲۱.

|| فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کنونی ||

افکار خود می‌پرداختند تا دامنه تحریفات را در جامعه اسلامی افزایش دهند. این افراد مردم را گرد خود جمع‌آوری می‌کردند، آنها نیز از وقایع آینده از او می‌پرسیدند.^۱

قبل از اسلام، گروه‌های مختلفی از یهودیان در اطراف مدینه خصوصاً مناطق فدک و خیر زندگی می‌کردند، این عامل و عواملی دیگر سبب شد که دائره اسرائیلیات در بسترها مذهبی، اخلاقی و... رشد یابد. در این میان، سطح بالاتر علمی و فرهنگی یهود، دائرة تأثیرپذیری را افزایش داد تا جایی که این روند موجب خضوع و تسليم افکار اعراب در برابر یهودیان گشت. ابن عباس در این باره معتقد است که برخی از انصار به سبب جایگاه علمی بالای اهل‌كتاب در شئوناتی از زندگی خود تا قبل از مهاجرت به مدینه از آنها تبعیت می‌نمودند.^۲ ابن خلدون نیز اعتقاد دارد بی‌سوادی اعراب و گرایش متعدد آنها به اهل‌كتاب در موضوعات گوناگون از جمله اسباب اصلی شیوع اسرائیلیات در مسلمین است.^۳ این رویه در زمان معاویه بسط بیشتری پیدا کرد تا جایی که او تحریف‌کنندگان یهودی را برای جعل روایات و داستان‌های مدنظر خود به خدمت می‌گمارد؛ در این راستا افرادی را استخدام می‌نمود که برایشان مقری معینی قرار داده شده بود و او در موارد متعددی در تخریب صحابه مخالف خود از آنان استفاده می‌نمود.^۴

۱ . ر.ک: ابن اثیر، الكامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۵۶۱.

۲ . دمشقی، اسماعیل بن کثیر، تفسیر القرآن العظیم، ج ۱، ص ۲۶۹.

۳ . ابن خلدون، مقدمه ابن خلدون، ج ۳، ص ۱۰۳۱.

۴ . ابن ابی الحدید، هبہ الله، شرح نهج البلاغه، ج ۴، ص ۲۸۲.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

رسول اکرم ﷺ در طول دوران حیات خود همواره با شکل‌گیری اسرائیلیات مبارزه نمودند و مسلمین را این خطر مهم تحذیر می‌نمودند اما پس از وفات ایشان، با ایجاد فضای لازم راویان روایات اسرائیلی پابه عرصه گذاشته و به فعالیت‌های گستردۀ‌ای در این زمینه روی آوردند. ورود اسرائیلیات به متون دینی مسلمین منجر شد برخی خرافاتی بودن را به اسلام نسبت دهند و بدین اعتقاد برسند که مسلمین دارای عقائدی پوچ هستند که فاقد معیارات عقلانی است. برخی از مستشرقین با انتساب و استخراج تعالیم اسلام از این روایات به دنبال بدنام نمودن دین اسلام در انتظار عمومی برآمدند.^۱

از ابتدای نهضت امام خمینی ره چه بسیار گروه‌ها و آدم‌هایی بودند که داعیه نزدیکی با مبانی و مبادی انقلاب اسلامی را داشتند، اما پس از مدتی جزء ریشه‌های تاریخ معاصر شدند. در این میان افراد در سطوح بالای حوزوی و دانشگاهی و مجاهدین و مبارزین انقلابی تا مسئولان و مدیران بزرگ جامعه حضور دارند. لیست متنوعی که با کنار هم قرار دادن آن‌ها، مجموعه دنیاطلبان را می‌توان تشکیل داد. اگر مشکل نیروسازی در عرصه‌های گوناگون انقلاب برطرف نشود، حجم وسیعی از مسئولیت‌ها در دست افرادی باقی خواهد ماند که یا فاقد تخصص لازم بوده یا همسویی فکری و عملی با اهداف انقلاب را ندارند و با تفاوت اقتضایات مدیریتی کشور بعد از هر انتخابات، با تغییر پوستین، اهداف و منافع خود را دنبال می‌کنند.

۱. همان، ص ۳۸۶-۳۸۷.

۵. رفاه‌گرایی و عافیت طلبی پس از جنگ تحملی

انقلاب دینی همواره منافع عدیده داخلی و بیرونی را با خطر مواجه ساخته و در این شرائط، همواره باید متذکر این اصل اساسی بود که ممکن است هر لحظه توطئه‌ای این انقلاب را تهدید کند. بنابراین نمی‌توان دست از فعالیت برداشت. علاوه بر این، از نظر روانی نیز باید با حالت رخوت و رکود، مبارزه‌ای مستمر داشت و هیچ‌گاه انسان نباید خود را راحت احساس کند و تصور نماید که کار تمام شده است. دشمنان انقلاب نیز در صددند تا به هر طریق ممکن، مردم را در خواب فرو ببرند تا به اهداف خود دست یابند. باید همه ما به خود تلقین کنیم و به دیگران بفهمانیم که انسان، در این جهان، هیچ‌گاه برای راحتی و آسودگی خلق نشده است و هیچ مرحله‌ای از مبارزات را نباید تمام شده تلقی کرد؛ چراکه ممکن است با از بین رفتن یک دشمن، دشمنان دیگری به وجود آمده باشند یا در آینده به وجود آیند. در جامعه خود نیز شاهد بودیم که هنوز یک مبارزه همگانی پایان نیافته بود که شیاطین دیگری، با شکل دیگر، در جامعه پدید آمدند و مشکلاتی را برای نظام به وجود آوردند. بنابراین، مجاهدت و مبارزه مسلمین باید همواره در حال تحرک و پیشرفت باشد و هیچ‌گاه نباید کار را تمام شده تلقی کرد. مبارزه هر یک از اقسام جامعه، در شرایط فعلی متفاوت است و موقعیت خاص هر فرد، تکلیف خاصی را برگردان او می‌نهد.^۱

در راستای مبارزه با این سستی که بعد از شکل‌گیری انقلاب‌ها همواره

۱. مصباح‌یزدی، محمدتقی، انقلاب اسلامی؛ جهشی در تحولات سیاسی تاریخ، ص ۱۵۴.

نمود دارد، گام نخست آن است که از دشمن زخم خورده و کمین کرده غفلت نکنیم و حالت تهاجمی، جهادی و خصلت استکبارستیزی خود را از دست ندهیم و با بهره‌گیری از تجربیات گذشته و عبرت‌های تاریخی، همواره احساس خطر و تهدید نمود. تمام ابزارها و امکانات و استعدادها را در جهت مقابله با دشمن و شناسایی دام‌های گسترده آن به کار بندیم. حضرت علی علی‌الله‌آل‌محمد پس از انتقاد از اهل مصر که در برابر دشمن متجاوز گرفتار غفلت گردیده‌اند به آنها سفارش می‌کند به سوی جهاد با دشمنان کوچ کنند، آنگاه به عنوان یک اصل کلی می‌فرماید: «إِنَّ أَخَا الْحَرْبِ الْأَرِقَ وَ مَنْ نَامَ لَمْ يَنْمِ عَنْهُ»؛ همانا برادرِ جنگ، بیداری و هوشیاری است و هر آن کس که به خواب رود دشمن او نخواهد خوابید.

مراقبه نمودن در مسیر دستیابی به اهداف جامع انقلاب و توجه و رصد دائمی نسبت به دشمن، توهمندی توtheon نیست که برخی برای دامن زدن به عافیت طلبی خود، اهل انقلاب را بدان متهم می‌سازند. بررسی ادوار گوناگون پس از انقلاب حاکی از این حقیقت است که دشمن حتی لحظه‌ای از برنامه‌ریزی و صفت‌بندی جهت اهداف خود فرونشسته است. رفاه‌گرایی انسان را به توهمندی نبود دشمن واخواهد داشت و زمانی این خواب به اتمام خواهد رسید که دشمن پیاده نظام خود را در جای جای شریان‌های نظام مستقر نموده باشد.

بر این اساس، دنیاطلبی و اشتغال به زینت‌های دنیوی، از جمله عواملی

۱. نهج البلاغه، نامه ۶۲.

|| فصل دوم: آسیب‌شناسی جمهوری اسلامی در عصر کتونی ||

است که سبب عدم تحقق جامع دولت اسلامی می‌گردد. اگر زندگی تجملی و روحیه تکا ثر طلبی در میان عناصر انقلابی فزونی گیرد و نیروهای انقلابی روحیه خود را از دست دهد، داعیه دفاع از انقلاب و ارزش‌های آن تضعیف می‌شود. در این صورت است که دولت اسلامی در دستیابی به اهداف و آرمان‌های خود که همان شکل‌گیری مقدمات لازم برای مدینه ظهور بوده، با مشکل مواجه خواهد شد.

فقدان نیت خالص و گرفتار شدن به مظاهر دنیا، سبب گرایش انقلابیون به دنیا و مناصب خواهد شد، در این حالت است که انقلاب گرفتار تحریف در آرمان‌های خود خواهد شد و بنابر سنت استبدال خداوند، نصرت و امدادهای او حق تعالی نیز از این انقلاب سلب خواهد شد؛ چراکه خداوند وضع و سرنوشت مردمی را عوض نمی‌کند، مادامی که آن‌ها خود را و آنچه به اندیشه‌ها و رفتارهای خودشان مربوط است، تغییر ندهند. اکنون اگر اهداف انقلابی‌هایی که با نیتی خاص و معنویتی مخصوص، انقلاب را آغاز کرده‌اند، در لابه‌لای گرد و غبار فراموشی محو شود و قداست و معنویت زمان انقلاب جای خود را به امور مادی و قدرت‌طلبی و زراندویی دهد، آنگاه اولین زنگ خطر برای انقلاب به صدا در خواهد آمد. «اگر معنویت را فراموش کنیم، انقلاب خودمان را از یک عامل پیش‌برنده محروم کرده‌ایم.»^۱

۱. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۱۷۵.

فصل سوم

لکشی تئوری سازی جمهوری اسلامی در شکال گیری مدلینه ظریف

۱. احیای نگرش ایمانی در جامعه

معنویت‌گرایی سبب خواهد شد، دید جامعه نسبت به معنای زندگی و امتداد آن در جهانی دیگر تصحیح شود؛ به نوعی که مؤمنین هرگز عالم را منحصر به همین عالم مادی نمی‌دانند؛ مؤمنان مرز جهان ماده را شکافته و خویش را از چهار دیواری آن گذرانده‌اند، آنها با این دید وسیع با جهان فوق العاده بزرگتری ارتباط دارند در حالی که مخالفان آنها اصرار دارند انسان را همچون حیوانات در چهار دیواری جهان ماده محدود کنند و این سیر قهقهایی را تمدن و پیشرفت و ترقی نام می‌نهند! در مقایسه درک و دید این دو، به اینجا می‌رسیم که مؤمنان به غیب عقیده دارند جهان هستی از آنچه ما با حس خود درک می‌کنیم، بسیار بزرگتر و وسیع‌تر است، سازنده این عالم آفرینش، علم و قدرتی بی‌انتها و عظمت و ادراکی بی‌نهایت دارد، او ازلی و ابدی است و عالم را طبق یک نقشه بسیار حساب شده و دقیق پی‌ریزی کرده، در جهان انسان‌ها، روح انسانی

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

فاصله زیادی میان آنان و حیوانات ایجاد کرده، مرگ به معنی فنا و نابودی نیست، بلکه یکی از مراحل تکاملی انسان و دریچه‌ای است به جهان وسیع‌تر و پهناورتر در حالی که یک فرد مادی معتقد است جهان هستی محدود است به آنچه ما می‌بینیم و علوم طبیعی برای ما ثابت کرده است قوانین طبیعت یک سلسله قوانین جبری است که بدون هیچ‌گونه نقشه و برنامه‌ای پدید آورنده این جهان است، نیروی خلاقه عالم حتی به اندازه یک کودک خردسال هم عقل و شعور ندارد، بشر جزئی از طبیعت است و پس از مرگ همه چیز پایان می‌گیرد، بدن او متلاشی می‌گردد و اجزای آن بار دیگر به مواد طبیعی می‌پیوندند، بقایی برای انسان نیست و میان او و حیوان چندان فاصله‌ای وجود ندارد.^۱

از نظر اسلام، معنویت جدا از زندگی وجود ندارد. همان‌طور که اگر روح از بدن جدا شود، دیگر متعلق به این جهان نیست و سرنوشت‌ش را جهان دیگر باید معین کند، معنویت جدا از زندگی نیز متعلق به این جهان نیست و سخن از معنویت منهای زندگی در این جهان بیهوده است. وقتی برنامه زندگی ما براساس تکلیف و رضای حق تنظیم شد، آن وقت خوردن، خوابیدن، راه‌رفتن، حرف‌زنن و در کل زندگی و مردن انسان یکپارچه می‌شود. در اسلام عبادت به صورت یک سلسله تعلیمات جدا از زندگی وجود ندارد که یکسره به دنیا دیگر تعلق داشته باشد. عبادات اسلامی با فلسفه‌های زندگی توأم است و در متن زندگی واقع است. مهم این است که خدا در زندگی انسان حضور و ظهور داشته باشد و بر زندگی

۱. مکارم شیرازی، ناصر، نمونه، ج ۱، ص ۱۷۱.

فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

انسان حکومت کند تا زندگی موحدانه باشد نه مشرکانه؛ زیرا کار برای خودکردن نفس‌پرستی است، کار برای خلق کردن بنت‌پرستی است، کار برای خدا و برای خلق کردن شرک و دوگانه پرستی است، کار خود و کار خلق برای خدا کردن توحید و خداپرستی است.^۱

معنویت‌گرایی حلقه گراییشی مردم در انتخاب انقلاب بر استمرار حکومت شاهنشاهی بود؛ چراکه چند قرن حیات اجتماعی فاقد معنویت‌گرایی، نوعی از خستگی و رویگردانی از وضع موجود را به وجود آورده بود؛ «از جمله خصوصیات انقلاب ما، یکی این است که چون بر پایه ایدئولوژی اسلامی قرار گرفته، به معنویتی واقعی متکی است، نه معنویتی از آن دست که حضرات پیشنهاد می‌کنند و می‌بینیم که بطلان و ورشکستگی اش به اثبات رسیده است. در کشورهایی که به ادعای طرفداران این نوع معنویت ساختگی، مالکیت وجود ندارد، بی‌معنویتی و خودخواهی و خودپرستی همان‌قدر رایج است که در کشورهای طرفدار مالکیت... درد معنویت بشر را سلب مالکیت؛ زیرا اگر در جامعه‌ای عدالت اجتماعی برقرار لازم است، نه سلب مالکیت؛ زیرا اگر در جامعه‌ای عدالت اجتماعی برقرار نباشد، پایه معنویت هم متزلزل خواهد بود. منطق اسلام این است که معنویت را با عدالت، توأم با یکدیگر می‌باید در جامعه برقرار کرد.»^۲

انقلاب اسلامی ایران، فرهنگ و نگرش خاصی را در دوران جاھلیت مدرن به جهان معاصر ارائه کرد که پاسخ‌های قانع کننده و روشنی برای پرسش‌های ملت‌ها در راه رسیدن به سعادت حقیقی و حیات طیبه انسانی همراه

۱. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۳، ص ۸۳.

۲. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۱۷۳.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

داشت. این انقلاب از فرهنگ و تفکر مبتنی بر معرفت و ایمان دینی نشأت گرفته بود که از عمق نیازها و انگیزه‌های درونی انسان برمی‌خاست و توانایی و کارآمدی لازم را برای تأمین سعادت بشریت در همه جوانب مادی و معنوی نیز دارا بود. فرهنگ و نگرش انقلاب اسلامی در صدد برآمد تا بین کهن‌ترین معارف بشری یعنی ایمان و باور به آفریدگارهستی و پرستش و بندگی او از یک سو و جدیدترین آثار و دستاوردهای علوم و تمدن بشری در عرصه‌های مختلف از سوی دیگر پیوندی منطقی و اصولی برقرار سازد و ضمن پاسخگویی به نیازها و خواسته‌های متغیر و بیرونی انسان، از شاخصه‌ها و نیازهای ثابت و درونی آدمی نیز غافل نشود. قوی‌ترین حربه دفاعی این انقلاب و مؤثرترین اسلحه پیشرفت آن، ایمان ملت به نیروی خویش و بازگشت به ارزش‌های اصیل اسلام است. غرب (تمام ابرقدرت‌ها) از یک چیز وحشت دارد و آن بیداری خلق مسلمان است. اگر شرق بیدار شود و خود اسلامی خود را کشف کند، در آن صورت حتی بمب اتمی هم از پس این نیروی عظیم، این توده پا خواسته برخواهد آمد. راه این بیداری، آشنایی با تاریخ و فرهنگ و ایدئولوژی خودمان است.^۱

جريان تحقق ایمان و معنویت‌گرایی در دوران ظهور به حقیقت جامع خود خواهد رسید و احیای آیین توحید و یکتاپرستی (اسلام)، نابودی آیین‌های انحرافی و باطل، تأسیس حکومت جهانی اسلام و در دست گرفتن حاکمیت جهان، از مهم‌ترین اهداف این حکومت است.^۲

۱. همان، ص ۱۲۲.

۲. کارگر، رحیم، آینده جهان، ص ۲۴۲.

|| فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور ||

در همین چارچوب، معنویت‌گرایی جمهوری اسلامی در عصر اضمحلال معناگرایی و ایمان، زیرساخت‌سازی برای تحقق دوران ظهور خواهد بود؛ با تحقق حکومت واحد الهی، فرقه‌هایی که تا آن دوران توانسته بودند با جذب قلب‌های مستضعف در میان جوامع، ریشه‌دار شوند، کنار گذاشته خواهند شد تا حکومتی واحد بر تمام عالم حکم فرما شود و پیروان ادیان با مشاهده ولی خداوند و خصائص فرابشری ایشان، در زمرة این دین درآمده تا پس از دوران بعثت، دین اسلام به نحو جامع اجرا گردد و مظاهر کفر و شرک از هستی زدوده شود. پیامبر خدا ﷺ درباره شکستن صلیب‌ها و کشتن خوک‌ها که کنایه از تحقق دین واحد اسلام بوده می‌فرماید: «حضرت مهدی ﷺ به عنوان فرمانروایی دادگر ظهور می‌کند و صلیب‌ها را می‌شکند و خوک‌ها را می‌کشد و دستور می‌دهد، کارگزارانش مال و ثروت را برداشته، در شهرها بگردند تا هر کس نیازمند است، از آن بردارد ولی کسی پیدا نمی‌شود که اظهار نیازمندی کند».^۱

ویژگی منحصر به فرد انقلاب اسلامی که آن را از سایر انقلاب‌ها ممتاز می‌سازد، همانا پیروی از حرکت انبیای الهی است که جزء لازم در مسیر تسهیل‌گری ظهور محسوب می‌شود؛ حرکت انبیا نیز دارای ویژگی‌های منحصر به فردی بوده است که از آن جمله می‌توان به برتری دادن عقاید حق بر عقاید باطل اشاره کرد. بر اساس این دیدگاه باید نسبت به شناخت حق تلاش نمود، برای اثبات و ترویج آن، اقدامات لازم را انجام داد و ذره‌ای نسبت به افکار باطل، روی خوش نشان نداد. از این‌روست که حرکت انبیا،

۱. مقدسی شافعی، یوسف بن یحیی، عقدالدرر، ص ۱۶۶.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

در ویژگی‌ها، در خط مشی‌ها و نیز در روش‌ها، با سایر حرکت‌ها، تحولات و انقلاب‌های اجتماعی تفاوت دارد. مهم‌ترین ویژگی حرکت انبیا و به تبع آن انقلاب اسلامی ایران، توجه دادن انسان به ابعاد معنوی است. همین ویژگی است که این حرکت را نسبت به حرکت‌های دیگر به طور کامل متمایز می‌سازد و انسانیت انسان را مورد توجه قرار می‌دهد. ویژگی دیگر حرکت انبیا این است که هرگز به فردگرایی، خودخواهی و خودگزینی بها نمی‌دهد؛ چراکه اموری از این قبیل، لازمه مادی‌گرایی و دنیاگروی است که انبیا همواره در مسیری خلاف آن قدم بر می‌داشتند. ایشان همواره تلاش می‌کردند تا تمام انسان‌ها از برکات خداوند متعال بپرسند و در جهت سیر الی الله و تقرب به سوی او گام بردارند. ایجاد وحدت میان اقسام مختلف جامعه، یکی دیگر از ویژگی‌های حرکت انبیا است که در جهت نیل به سعادت حقيقی انسان‌ها صورت پذیرفته است.^۱

بر اساس آنچه در مورد تاریخ گذشتگان به دست ما رسیده است، در گذشته تاریخ، مواردی که بشر در اثر اطاعت از انبیا به سعادت کاملی در این دنیا رسیده باشد، زیاد نبوده است و در عمل، موارد مخالفت، عصيان و عذاب، بیشتر از موارد سعادتی بوده که در سایه اطاعت از انبیا به دست می‌آمده است. در تاریخ ۱۴۰۰ ساله مسلمین، چنین جهشی یک‌بار در عصر رسول الله ﷺ واقع شد و حکومت‌هایی با چندین هزار سال سابقه منقرض گردیدند. البته هرچند که گویی در زمان خود پیغمبر اکرم ﷺ موج، کاملاً به کشور ما نرسید ولی به هر حال از برکات همان بعثت بود

۱. مصباح‌یزدی، محمد تقی، ماهیت و ویژگی‌های انقلاب اسلامی، ص ۹۴.

|| فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدبنه ظهور ||

که بعد از چندی زمینه هدایت سایر جوامع فراهم شد و ایرانیان با رغبت اسلام را پذیرفتند. از آن تاریخ به بعد، چنین جهش‌های چشم‌گیری که در سایه اطاعت انبیا در جهان واقع شده باشد، کمتر به چشم می‌خورد. البته تحولات اجتماعی که به نحوی تحت تأثیر تعالیم انبیا قرار داشته است، کم نبوده است، لیکن مواردی را که منجر به پیدایش یک حکومت حق فraigیر و مبتنی بر دستورات و قوانین الهی و اسلامی شده باشد، کمتر می‌توان یافت. البته نمی‌توان انکار کرد که گاهی در گوش و کنار یک شهر یا ایالتی برای مدت کوتاهی حکومتی برقرار شده است ولی حکومت فraigیری را که در یک کشور چند ده میلیونی، قوانین آن بر اساس قوانین اسلام شکل گرفته باشد، نمی‌توان یافت.^۱ جریان جمهوری اسلامی، در امتداد حرکات انبیاء الهی برای تشکیل حلقه معرفتی و معناگرایی کلان در جامعه بشری بود، عنصری که از بایسته‌های تحقق جامعه مهدوی و شکل‌گیری اضطرار لازم جهت تشکیل مدبنه ظهور است.

از جمله نقاط تمایز انقلاب اسلامی با دیگر انقلاب‌ها، در عنصر ایمان و معنویت خواهی بود، این عنصر در دوران قبل از ظهور، از جمله محرک‌های جامعه بشری اضطرار به حضرت ولی عصر عجیل اللہ عزیز و تمهید شرائط لازم جهت ظهور است. قبل از ظهور مردم بدین جزم خواهند رسید که قیام در جهت مشکل نان و معاش، اکسیر درمانگر معضلات بشری نیست بلکه وجود منجی محقق کننده معناگرایی و ایمان در سرتاسر هستی، بشر را از وضعیت سردرگمی فعلی نجات خواهد داد. بر این اساس،

---

۱. همان، ص ۹۵.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

انقلاب اسلامی نقطه انفجار و شکل‌گیری قیام‌های معناگرایانه متکی به معرفت ایمانی بود که تحقق آن یکی از شروط لازم برای تحقق اقبال معنویت خواهانه قبل از ظهور است.

۲. احیای تفکر مبارزه با ظلم و نظام سلطه

در دوران قبل از ظهور، عقول به تکامل بیش از گذشته نزدیک خواهد شد و به سبب توسعه پیدا کردن معرفت و حوزه شناختی در میان مؤمنین، نظام سلطه برای قلوب همانند گذشته قابل پذیرش نخواهد بود؛ «بدان که زمان ظهور دولت آن جناب - که زمان ظاهر شدن دولت ثانیه حق است - زمان ظهور و غلبه عقل است، از روی باطنی آن که مقام ولایت است و به منزله روح است از برای روح ظاهري که آن مقام نبوت است».^۱ در این دوران، اسارت فکری و قلبی بشر که تا قبل از آن به خاطر تبعیت از هواي نفس و گرایش به تعلقات مادی، به عنوان اهرم سوءاستفاده نظام سلطه به کارگرفته می‌شد، به پایان خود نزدیک خواهد شد و منافع جبهه استکباری عالم با خطرات جدی روبه رو خواهد شد.

در منظومه نظام سلطه، مجموعه ای از بازیگران نظام بین‌الملل تلاش دارند که قواعد بازی نظام عادلانه و ظالمانه را حفظ کنند. آنها از ابزارهای گوناگون نظامی، اقتصادی و سیاسی برای تأثیربردیگران استفاده می‌کنند. یکی از ویژگی‌های نظام سلطه تقسیم جهان به دو قطب سلطه‌گر و سلطه‌پذیر است. نمونه کشورهای سلطه‌گر را می‌توان کشور آمریکا و

۱. فراتی، عبدالوهاب، تحفه الملوك، ج ۱، ص ۷۸.

فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

اکثر کشورهای اروپایی دانست که در حال حاضر این کشورها تبدیل به کشورهای مسلط شدند. فرق بین کشورهای سلطه‌گر و کشورهای مسلط در این است تا چند وقت پیش کشورها سعی می‌کردند به صورت مستقیم و با ابزارهای فرهنگی، اقتصادی، نظامی بر دیگر کشورها سلطه پیدا کنند ولی امروزه کشورهای سلطه‌گر توانستند از طریق قدرت نرم بر اعتقادات و مسائل ایدئولوژیک کشورها مسلط شوند به طوری که فرهنگ غرب بر کشورهای سلطه پذیر غالب شده است. با این حال، آن چه در معنای سلطه مورد اهمال واقع شده و در نظم شکل گرفته بین الملل نیز به وجود آمده، بعد تحمیلی آن است؛ بدین معنا که سلطه، مفهومی رابطه‌مند است که از سلطه‌گر (شرایط‌ساز) به سلطه‌پذیر (شرایط‌پذیر) تحمیل می‌شود. در اینجا رابطه سیاسی دو سویه نیست، بلکه تک سویه و از بالا (سلطه‌گر) به پایین (سلطه‌پذیر) است.^۱

مسلمان بر هیچ کس پوشیده نیست که شخصیت و روحیه انقلابی‌گری امام رهنما سبب شده تا ارزش‌ها و اصول انقلابی ایران نه تنها الگویی برای جهانیان شود بلکه به دلیل خاصیت سلطه‌پذیری آن، دشمنان نظام نیز همچون ایالات متحده آمریکا با اهداف و ارزش‌های انقلابی ایران نیز سرستیز پیدا کرده‌اند. ماهیت ظلم‌ستیزی انقلاب اسلامی که مبتنی بر نفی سلطه‌گری و حفظ تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و نیز عدم تعهد در برابر قدرت‌های مستکبر بود، باعث شد، ایالات متحده

۱. جمعی از نویسندهان، سیاست تعاملی ضدنظام سلطه، ص ۱۳.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

آمریکا از همان آغاز انقلاب اسلامی، دشمنی خود را با این اهداف و مکتب نمایان سازد.^۱

وضعیت و نمای کلی جهان، به سبب حاکمیت نظام سلطه نشانگر این است که خطر جنگ، فقر، نابرابری، پرخاشگری، سودجویی، ظلم و فساد و انحراف فraigیر، به شدت آن را تهدید می‌کند و واحدهای مستقل سیاسی و بازیگران اصلی عرصه بین‌الملل، هر یک اقدامات خطرآفرین و بحران‌زا از خود بروز می‌دهند. این اضطراب والتهاب و نیاز انسان‌ها به صلح و امنیت – به خصوص در جوامع اسلامی – زیربنای تشکیل حکومت جهانی اسلام، به رهبری مهدی موعود علی‌الله‌امّة تَعَالَى است. «حالت کنونی جامعه اسلامی – که با ترس والتهاب به سر می‌برد – کانون اساسی فکری است برای تشکیل حکومت واحد جهانی و مایه از بین رفتن هر نوع اختلاف و... و زایل شدن اسباب جنگ‌های خانمان سوز و در سایه چنین حکومتی است که جهان بشریت، به سعادت و عزّت می‌رسد و مردم جهان از نعمت‌های الهی و موهبت‌های طبیعی، به طور مساوی استفاده می‌کنند».^۲

امروزه ارزش‌ها به ضدارزش تبدیل شده و ضدارزش‌ها بر کرسی سنجش تکیه زده و معیار اندازه‌گیری و تحلیل محسوب می‌شود. در چنین حالتی، ترازوها در مناسبات اجتماعی بشر به خطأ خواهد رفت و تشخیص و سنجش خوبی‌ها و بدی‌ها به نحوی وارونه رخ می‌دهد. در دوره متصل به ظهور، مردم آرزوی شکل‌گیری حکومت و ظهور منجی‌ای را دارند که آنها

۱. عرب، محمدرضا، علل و شیوه‌های دشمن تراشی آمریکا با توجه به انقلاب اسلامی، ص ۲۵.

۲. سبحانی، جعفر، مبانی حکومت اسلامی، ص ۳۷۰.

فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

را از گرداپ مناسبات مادی و انحرافات سنجشی نجات دهد. با شکل‌گیری ظهور، در ابتدا معیارها اصلاح خواهد شد و ارزش‌ها و ضدارزش‌ها به جایگاه حقیقی خود بازخواهند گشت تا برداشت‌ها و انتظارات از عدل نیز اصلاح گردد. پس از اصلاح این بافت، جامعه به درک صحیحی از فرد جائز و انسان مصلح خواهد رسید و خود، با انتخاب و اراده خود پایگاهی برای شکل‌گیری و توسعه فراگیر نهضت امام عدل می‌گردد. زیباشناصی متحول شده مردم، در این بستر به دنبال اصلاح انحرافات و انحطاطات خواهد رفت تا تاریکی مطلق حاکم بر زمین زدوده شود.

اضمحلال استبداد و نظام سلطه، نیازمند به شکل‌گیری تمهیداتی جهت فرهنگ‌سازی مبارزه با ظلم در میان بشریت است که انقلاب اسلامی، گام کلیدی‌ای در این مسیر برداشت؛ ظهور حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ و وقوع انقلاب جهانی ایشان نیاز به زمینه‌سازی و نصرت و آماده کردن جوامع در سطح جهانی برای پذیرش انقلاب آن حضرت و تحولات اساسی است. به عبارت دیگر، ظهور و انقلاب جهانی حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ با وجود این‌که برنامه‌ای الهی و آسمانی است، همچون دیگر تحولات تاریخی اجتماعی به یک سلسله شرایط و موقعیت‌های عینی خارجی، محیط مساعد و فضای عمومی مناسب بستگی دارد که بدون فراهم شدن آن شرایط، تحقق نمی‌یابد. در این میان انقلاب اسلامی ایران، در نخستین قدم توانسته است پس از چهارده قرن پایگاهی در جهان به وجود آورد که بتواند از اسلام اصیل به طور رسمی و گستردگی دفاع کند و زمینه را برای تحقق حکومت جهانی فراهم سازد. اما این انقلاب نیاز به تداوم دارد تا

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

بتواند تأثیرهای مهم خود را در راستای زمینه‌سازی ظهور منجی به جای گذارد. به عبارتی، هرچند ظهور یک نجات‌بخش بزرگ، اعتقاد و خواسته همه ملل آزادی خواه در جهان است، اما تحقق این خواسته جز با فراهم آوردن مقدمات و زمینه‌های لازم در عرصه جهانی میسر نمی‌شود؛ زیرا انقلاب حضرت ولی عصر عَلِيٌّ اللَّهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، حرکتی جهانی است و یاورانی در سطح جهانی می‌طلبد که پذیرا و پشتیبان آن باشند. بی‌شک پیروزش چنین یاورانی به زمینه‌سازی جهانی نیاز دارد. در جهان کنونی که بشر در عصر ارتباطات، در آستانه آمادگی پذیرش حکومت واحد جهانی قرار گرفته است و از سوی دیگر، نظام حاکمیت سرمایه در بسط و تسلط خویش بر منابع و امکانات مادی و انسانی جهان، نظامی هرمی شکل را سامان داده که در رأس آن، سرمایه‌داران عمدتاً صهیونیست قرار دارند و دیگر ملت‌های دنیا در قاعده این هرم، سنگینی و گرانی رأس هرم را تحمل کرده و به زور تحمیق تبلیغات رسانه‌ای مدرن و تعمیق فرهنگ کفر و فسق به حاکمیت این هرم قدرت رضایت داده‌اند، گفتمان انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی در راستای زمینه‌سازی ظهور منجی در سطح جهانی برآن است تا به افکار عمومی و تبلیغ حکومت جهانی حضرت مهدی عَلِيٌّ اللَّهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ السَّلَامُ جهت دهد.^۱

۳. شکل‌گیری یینشی کارآیی دین

از جمله ویژگی‌های تأثیرگذار و حیرت‌آور انقلاب اسلامی برای غرب و حتی جهان اسلام، احیای افکار و اندیشه‌های اسلامی در سراسر جهان بود. تلاش و برنامه‌های غرب تا آن روز صرف این شده بود تا ریشه‌های

۱. ر.ک: کارگر، رحیم، آینده پژوهشی جامعه متظر، ص ۶۵.

فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

اسلام در جوامع مختلف خشکانده شده و مفاهیم و آموزه‌های آن تقلیل یابد. بر همین اساس دائماً بر این نکته تأکید می‌شد که باید اسلام را در صفحات تاریخ جستجو نمود؛ چراکه دیگر اثری از آن در جوامع باقی نمانده است. البته در این راه تلاش‌های آتاتورک نهایت بهره‌وری را در راستای حذف اسلام از جوامع برای غرب ارائه نمود و تمام امیدها را برای بازگشت اسلام از میان برده بود. مهم‌ترین تأثیر انقلاب اسلامی بر احیای ارزش‌ها و آگاهی‌های اسلامی، القای تفکر اسلام سیاسی بود. اسلامی که به زعم بسیاری در صفحات کهن تاریخ فرتوت شده و از اذهان رخت بر بسته بود، اینک با هسته‌ای قدرتمند و امواجی فراتر از مرزهای ملی بازگشته و به جریان افتاده بود. در واقع پیروزی انقلاب اسلامی نشان داد که ادیان به ویژه دین اسلام با گذشت زمان و توسعه مدرنیزاسیون نه تنها به پایان راه نرسیده است بلکه مجدداً به عنوان مهم‌ترین راه نجات بشریت از ظلم و بیدادگری احیای شده و دنیای مادی گرای معنویت‌گریز را متوقف ساخته و دریچه‌ای از معنویات و اعتقادات مذهبی را در راستای رستگاری و رهایی بشریت از قید قدرت‌های استعمارگر گشوده است.^۱

در این میان نقش امام خمینی رهنما به عنوان نظریه‌پرداز و احیاگر تفکر دینی از انتظار دور نمانده و به اعتقاد و اعتراف بسیاری از اندیشمندان و شرق‌شناسان، اسلام‌شناسان و جامعه‌شناسان غربی، ایشان بزرگ‌ترین احیاگر تفکر و ارزش‌های اسلامی است که آنچه اصلاح‌گران، تجدیدگرایان، متجددها و بیدارگرایان اسلامی از قرن ۱۹ میلادی تا زمان آغاز نهضت در

۱. محمدی، منوچهر، بازتاب جهانی انقلاب اسلامی، انفجار نور، ص ۶۸.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

ایران صرفاً به عنوان یک آرمان تبلیغ می‌کردند، امام خمینی رهنما در صحنه عمل پیاده کرد و دوران جدید رنسانس را آغاز نمود. در واقع پیروزی انقلاب اسلامی نشان داد که ادیان به ویژه دین اسلام با گذشت زمان و توسعه مدرنیزاسیون نه تنها به پایان راه خود نرسیده‌اند بلکه مجدداً به عنوان مهم‌ترین راه نجات بشریت از ظلم و بیدادگری مطرح هستند. قرآن و آیات آن در دنیاً بعد از انقلاب اسلامی معنا و مفهوم جدیدی پیدا کرد. پیروزی انقلاب اسلامی چون داروی شفابخشی موجب احیای افکار و اندیشه‌های اسلامی در سراسر جهان گردید و موجب افزایش روحیه و تقویت بنیادهای فکری گردید، به طوری که از حالت تدافعی در آمده و حالت تهاجمی به خود گرفته است.

از آنجا که تنها دینی که برای تمام شئون انسان‌ها، اعم از شئون فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی برنامه دارد، اسلام است، تنها انقلابی نیز که قادر است که جمیع مصالح مردم را تأمین و تضمین کند و خود، مسایل و مشکلات جدیدی پدید نیاورد، انقلاب اسلامی است؛ یعنی انقلابی که در همه ابعاد و وجهه خود، بدون استثناء، از جهان‌بینی و ارزش‌گذاری دین مقدس اسلام مایه بگیرد و تغذیه کند. از این‌رو، رهبران این انقلاب، برخلاف رهبران سایر انقلاب‌ها، نه برای تأمین مقاصد انقلاب، از هر عقیده‌ای و اگرچه باطل و خلاف واقع، بهره می‌گیرند و نه با تحریک و تهییج شدید احساسات و عواطف مردم، عوامل غیرعقلانی را بر فعالیت‌ها و کارهای آنان حاکم می‌سازند؛ بلکه احساسات و عواطف مردم را محاکوم

۱. همان، ص ۷۰.

فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

و تابع احکام و ادراکات عقل و آرای صحیح می‌گردانند و آن‌گاه از آن‌ها برای کامیاب ساختن انقلاب و محقق کردن اهداف آن سود می‌برند. به همین دلیل، ترویج و اشاعه بینش‌ها و ارزش‌های اسلامی که هم صحیح و مطابق واقعند و هم آمادگی شگرفی برای ایثار، فداکاری و جان‌فشاری در مردم پدید می‌آورند، از جمله برنامه‌های رهبران این انقلاب است.^۱ در حقیقت دین ظرفیت جهان‌شمولی دارد که نمودی محدود از آن در عصر ادعای زوال دین، توسط جمهوری اسلامی به جهان نشان داده شد اما اوج کارآیی دین و حقیقت کلمه دین در عصر ظهور محقق خواهد شد؛ حکومت و دولت حضرت مهدی عَلَيْهِ التَّعَالَى نِعَمَّا، فraigیر و جهانی خواهد بود و قدرت و سلطه او از شرق تا غرب دنیا را فراخواهد گرفت. در واقع از صفات و ویژگی‌های مهدی عَلَيْهِ التَّعَالَى نِعَمَّا، فraigرفتن سلطنت آن حضرت تمام روی زمین را از شرق تا غرب، بزر و بحر، معموره و خراب و کوه و دشت است. جایی باقی نماند که حکم‌ش جاری و امرش نافذ شود و اخبار در این معنا متواتر است. بر این اساس مهم‌ترین ویژگی حکومت جهانی حضرت مهدی، قرارگرفتن جهان تحت یک مدیریت واحد و کارآمد است؛ به طوری که خود رأی‌ها، مقام‌پرستی‌ها و خودمحوری‌ها از بین خواهد رفت و همه بر اطاعت از یک حاکم مقتدر جهانی، اتفاق خواهند داشت. با توجه به بعضی از روایات، به دست می‌آید که جهان در آن زمان به ۳۱۲ بخش تقسیم شده و آن حضرت، ۳۱۲ تن از یاران نزدیک خود را بر آنها حاکم خواهد ساخت.^۲

۱. مصباح‌یزدی، محمدتقی، ماهیت و ویژگی‌های انقلاب اسلامی، ص. ۸۸.

۲. کارگر، رحیم، جهانی شدن، ص. ۳۲.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

امام خمینی^{ره} با طرح ابعاد واقعی اسلام، مسلمانان را سیاسی کرده و اندیشه و تفکر سیاسی را در میان مسلمانان ایجاد کرده و بسط داده و در پناه این تلاش‌ها مسلمانان اکنون دریافت‌هایند که اسلام تنها یک سلسله تشریفات و مناسک عبادی شخصی نیست؛ بلکه اسلام، قرآن و سنت پیامبر، یک منبع قوی و پرتحرک است که می‌تواند در زمینه‌های مختلف سیاسی و فرهنگی و اقتصادی تحرک ایجاد کند.^۱ گفتمان امام راحل، در طول کارآیی دین ارائه شد که بخشی از نمود آن با تشکیل حکومت دینی و حرکت به سمت نظام‌سازی دینی در عرصه‌های مختلف جامعه به دیگر جوامع ارائه شد. حرکت انقلاب اسلامی که در راستای اتصال به کاربرد حقیقی و نهایی دین در عصر ظهور شکل گرفته است، با تکیه بر کارا بودن دین تحقق پیدا کرد و ظرفیت فائق آمدن بر نظام مادی جهان در جنگی سراسری را از متن تعالیم دین اخذ نمود که در ادامه مسیر خود نیازمند به امتداد این حرکت است.

۴. نهادینه‌سازی نگرش ناکارآمدی نظام مادی

انقلاب اسلامی نقاط ضعف و چالش‌های مدیریت مادی غرب را نشان داد و از ناکارآمدی‌های نظام مادی محصول رنسانس که تا آن زمان کسی جرأت پردازش بدان را نداشت، در عرصه عملیاتی به اثبات رسانید؛ انقلاب اسلامی ایران که یکی از انقلاب‌های بزرگ جهان محسوب می‌شود، با اتخاذ برنامه سیاسی خاص برای تأسیس نظام برخاسته از اسلام و اجرای اصول اسلامی آن به تأسیس حکومت دست زد و همچنین گفتمان‌های

۱. هوبر، احمد، دستاوردهای انقلاب اسلامی در جهان امروز، ص ۷.

﴿فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور﴾

غربی حاکم بر ساختار نظام بین‌الملل را طرد کرد؛ زیرا در عین حال که غرب را به لحاظ فنی و صنعتی بر جهان اسلام برتر می‌دانست، معتقد بود که آن از نظر اخلاقیات در انحطاط و پرتگاه نابودی است و به علاوه نظام سیاسی حاکم بر جهان را که بر پایه جدایی دین از سیاست قرار داشت نفی کرد؛ بدین ترتیب با پیروزی انقلاب اسلامی عملأ «برای اولین مرتبه در تاریخ مدرن، گفتمان اسلام سیاسی در حالی در دنیای لائیسم و سکولاریسم مطرح می‌شد که دین نه تنها از سیاست جدا و به گفته مارکس، افیون ملت‌ها تلقی می‌شد؛ بلکه دوره آن نیز گذشته و آن را متعلق به تاریخ می‌دانستند و معتقد بودند که دین چیزی برای ارائه به دنیای مدرن ندارد.»^۱

زمانی که آخرین گروه‌های مسلمانان از اندلس اخراج می‌شدند، اولین بارقه‌های رنسانس و نهضت علمی اروپا روشن شده بود. غربیان پس از تحمیل جنگ‌های ویرانگر صلیبی بر دنیای اسلام، تمدن جدید خود را بر میراث غنی علمی و تمدنی مسلمانان برساخته بودند و تلاش‌های علمی آنان، سرانجام به عصر روشنگری و انقلاب علمی و صنعتی در آن دیار انجامید. پس از آن‌که با ظهور جریان‌های مختلف نقد تاریخی کتاب مقدس، موهم و بی‌بنیاد بودن اکثر تعالیم کلیسا عیان شد و آموزه‌های آن مسیحیت تحریف یافته، معارض علم و پیشرفت قلمداد شد، اروپائیان آن را کنار زدند و با طرح ادعای تعارض علم و دین، خصلت ضد علمی مسیحیت و کلیسا را به همه ادیان تعمیم دادند. تصرف و سیطره روزافزون

۱. محمدی، منوچهر، بازتاب جهانی انقلاب اسلامی، ص ۵۱۰.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

انسان غربی بر عالم خاک و مهابت تکنیک، هر روز او را غرّه‌تر می‌کرد و تغییرات بنیادی در مبانی معرفت‌شناختی، پیوندهای اورا از مابعدالطبیعه و عالم بالا می‌گستست تا آنجا که به تدریج انسان غربی خود را در جایگاه خداوند دید و خدامحوری جای خود را به او مانیسم داد. هرگونه ایمان و اعتقاد به خداوند و رسولان او، هم‌تراز خرافه تلقی شد، دامن دین از ساحت‌های مختلف اجتماعی و سیاسی انسان برچیده شد و دین در مقبول‌ترین شکل خود، به یک تجربه‌ی درونی و باطنی کاملاً شخصی تنزل یافت و بدین‌سان نهال سکولاریسم بارور شد.^۱

همین طرز تلقی خاص از هستی و انسان و همین نگاه بریده از آسمان که ریشه در نفسانیت و خودخواهی انسان متجدد غربی دارد، بنیاد علم و تمدن مادّی و دین‌ستیز جدید غرب قرار گرفت که پیامدهای دهشتناک این علم و هنر منقطع از معنویت و اخلاق، برای انسان پریشان و سرگشته امروز، بیش از هر زمان دیگری برای اهل تحقیق نمایان شده است. غربیان از چند قرن پیش تاکنون، همواره کوشیده‌اند تا برای چپاول ثروت‌های مادّی و فرهنگی دیگران، به انحصار مختلف، فکر و فرهنگ خود را بر اقوام و تمدن‌های دیگر حاکم و مسلط کنند. روزگاری دولت‌های استعماری با لشکرکشی نظامی به کشورهای دیگر این هدف را تعقیب می‌کردند و امروز در قالب‌های نوین استعماری و با ابزارهای پوشالی خوش‌آب و رنگی چون تجدّد، آزادی، حقوق بشر، دمکراسی، توسعه، جهانی شدن، تساوی حقوق زن و مرد و... سعی در تحقیر تمدن‌های دیگر و سرانجام

۱. اشیری، سعید، دوران جدید عالم به روایت رهبر انقلاب، ص ۴۱.

فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

محو آنان دارند. تلاش‌های احیاگران تمدن اسلامی، سرانجام با ظهور شخصیت یگانه‌ی دوران و بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران به ثمر نشست و به تعبیر رهبر معظم انقلاب - که خود از منادیان بزرگ احیای تمدن نوین اسلامی در زمانه ما هستند - با وقوع انقلاب اسلامی، دوران جدیدی با نام «دوران امام خمینی رهنما» آغاز شد که مختصات منحصر به فردی دارد: دوران فروپاشی تمدن مدرن و بلوک سیاسی شرق و غرب، دوران عبور از مکاتب و ایدئولوژی‌های مادی، دوران بازگشت انسان به فطرت، دوران قرآن و فرصت استثنایی هدایت انسان و... غربی‌ها «واقعیت‌های زندگی خود را در وسط یک پرده‌ی آهنین حبس کرده بودند تا کسی آن را نبیند و از باطن کارشان سر در نیاورد»، اما زلزله انقلاب اسلامی، خواب‌ها را برآشافت. همان‌گونه که با رفتن مارکسیسم، اعتبار و آبروی آن نیز رفت، لیبرال‌دموکراسی نیز که جهانی شدن را سرنوشت ناگزیر بشری می‌داند و دنیای جذابی از حقوق بشر و آزادی و چندین شعار خوش‌آب و رنگ دیگر برای ملت‌ها تصویر می‌کند، از همان ابتدا به شدت احساس خطر کرد و مواضع تندی در مقابل انقلاب اسلامی گرفت!

غرب در نظامات گوناگونی از تمدن خود نه تنها با نقصان بلکه تحریف انسانیت و حقوق انسان مواجه بود؛ به عنوان مثال فمینیسم به عنوان نهضتی که خواهان دفاع از حقوق زنان است در دهه ۱۸۴۰ در آمریکا آغاز شد و در قالب سه موج (سه دوره زمانی) مطالبات خود را مطرح کرد. فمینیسم در غرب گرچه پیامدهای مثبتی را نیز برای زنان به همراه

۱. همان، ص ۴۳.

داشت، اما با بررسی دقیق‌تر می‌توان با قاطعیت اعلام کرد که آثار منفی آن به مراتب بیشتر بوده است. در این جریان، هرچند زنان به کسب برخی موقعیت‌های برابر در اجتماع نائل شده‌اند، اما وضعیت فرودستی آن‌ها که نوع رایج آن استثمار جنسی و ابزاری بودن آن است، ادامه یافته و شاید هم بدتر شده است. اتخاذ مواضع انحرافی یا افراطی از سوی فمینیست‌ها، در کنار عوامل دیگر، موجب انحطاط اخلاقی جوامع، خاصه در غرب و اشاعه پدیده هم‌جنس‌گرایی، سستی بنیان خانواده و بروز مشکلات عدیده روحی و عاطفی در کودکان و نوجوانان شده است.^۱ بررسی گذشته غرب نیز نشان می‌دهد، زن جایگاهی اجتماعی نداشته و همواره از او با عقائد خرافی یاد می‌کردند؛ یونانیان زن را زاده شیطان می‌دانستند و او را در هیچ کاری مداخله نمی‌دادند و فقط برای ارضاء غریزه جنسی و خدمت‌گذاری، از او استفاده می‌کردند. در یونان زن به آسانی مورد معامله و واگذاری به بیگانه قرار می‌گرفت. هرچند رومی‌ها در قوانین و حقوق، پیشرفت زیادی داشته‌اند، اما عقیده آنها درباره زن این بوده است که او را به علت دارا نبودن روح انسانی، برای حشر در روز قیامت لائق نمی‌دانسته‌اند. در نظر رومیان زن مظهر شیطان و انواع ارواح موذیه بود، از این جهت در خنده‌یدن و سخن گفتن از او جلوگیری می‌کردند و اکثراً دهان او را جز در موارد خوردن می‌بستند. در روم زنان همیشه تحت کفالت بودند و احتیاج به قیم داشتند و پس از مرگ مانند اشیاء به ارث برده می‌شدند.^۲

۱. حسنی‌فر، عبدالرحمان، اسلام و ایران، ص. ۹۹.

۲. علی، ربانی خلخالی، زن از دیدگاه اسلام، ص. ۲۱.

|| فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور ||

جمهوری اسلامی با روند حرکتی خود دوران افول تمدن و حاکمیت مدل زیستی غرب را بر دنیا نشان داد؛ برهمن اساس سده بیست و یکم، سده افول آمریکا و قدرت‌یابی کشورهایی نو خواهد بود؛ چین، روسیه، هند، ایران و مصر. اروپا که در شرایط دشواری به سر می‌برد، بار دیگر ناگزیر است با سرنوشت خود روبه رو شود و جنگ‌هایی روی خواهد داد که تاکنون مانندشان دیده نشده است. هیچ کس را از رویارویی جهانی - که فروکاستگی ادعای «جهان شمولی» ارزش‌های غربی خواهد انجامید - گریزی نیست.^۱

نقش جمهوری اسلامی در نهادینه‌سازی نگرش ناکارآمدی نظام مادی غرب در ارائه عملی پایان حاکمیت این نظام در دنیا بود. انقلاب اسلامی، نظامات گوناگون فردی و اجتماعی غرب را با چالش مواجه ساخت و اوج این درگیری در زمانی خواهد بود که انقلاب با استمرار و تعمیق حرکت خود، در عرصه نظریه‌پردازی و تئوری‌سازی نیز با این تمدن وارد درگیری و در نهایت مدل‌سازی شود.

این درگیری برای ارائه ناکارآمدی مدنیت غربی، اتفاقی ضروری و لازم در مسیر تسهیل‌گری جریان ظهور بود؛ چراکه زیست غربی در روح خود با مدنیت ظهور دارای تضاد ذاتی است، لذا در عصر ظهور نظام مادی غربی کنار گذاشته خواهد شد و جامعه بشری با نمودهای عینی شاهد ناکارآمدی و منحط بودن این نظام هستند؛ علم در این دوره، به چنان ظهوری خواهد رسید که برای تمام نظام‌های حیاتی انسان برنامه دارد؛ بدون اینکه بشر

۱. دوینوا، آلن، فرهنگ گرایی، جهانی شدن و حقوق بشر، ص ۱۲۵.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

با چالش بیگانگی از خود روبه رو شود و علم او را به سمت نسیان خود فرو ببرد؛ چراکه در این دوره حقیقت دین به ظهور خواهد رسید و مردم با استكمال عقلی خود در پرتو هدایت جامع خداوند، حقایق را شهود خواهند کرد، بدین سبب که تمدنات نفسانی که مهم‌ترین موانع شکل‌گیری علم و معرفت بوده از میان خواهد رفت.

۵. ایجاد یینش مقدمه‌سازی ظهور در سطح حکومت

تحقیق ظهور نیازمند بسترسازی فکری و عملی است تا شرائط برای انقلاب امام عصر علیهم السلام فراهم شود؛ در این راستا انتظار سلبی و کنار نشستن و اکتفاء به دعا، نخواهد توانست بسترسازی لازم برای ظهور آن حضرت را به دنبال داشته باشد؛ «انتظار فرج این نیست که انسان بنشیند، دست به هیچ کاری نزند، هیچ اصلاحی را وجهه همت خود نکند، صرفاً دلخوش کند به اینکه ما منتظر امام زمان علیهم السلام هستیم؛ اینکه انتظار نیست. انتظار چیست؟ انتظار دست قاهر قدرتمند الهی ملکوتی‌ای است که باید بیاید به وسیله خود همین انسان‌ها، با کمک همین انسان‌ها سیطره ظلم را از بین ببرد و حق را غالب کند و عدل را در زندگی مردم حاکم کند و پرچم توحید را بلند کند؛ انسان‌ها را بندۀ واقعی خدا بکند. آماده باید بود برای این کار. تشکیل نظام جمهوری اسلامی یکی از مقدمات این حرکت عظیم تاریخی است. هر اقدامی در جهت استقرار عدالت، یک قدم به سمت آن هدف است. انتظار معنایش این است. انتظار حرکت است. انتظار سکون نیست. انتظار رها کردن و نشستن برای اینکه کار به خودی خود صورت بگیرد، نیست. انتظار حرکت است؛ انتظار آمادگی است... و خدای

فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

متعال نعمت داده است به مردم عزیز ما، به ملت ایران، که توانسته‌اند این قدم بزرگ را بردارند و فضای انتظار را آماده بکنند. این معنای انتظار فرج است.^۱

حقیقت انقلاب اسلامی در طول مدینه ظهور تعریف خواهد شد؛ چراکه در دوران غیبت هر انقلابی که به دنبال تحقق بسترها خلافت ولت تام خداوند نباشد، محکوم به تحریف و طاغوت خواهد بود؛ در همین راستا بوده که برخی از نظریه‌پردازان غربی نیز بین انقلاب اسلامی و عصر ظهور در عرصه تعریف نیز پیوند برقرار نموده‌اند؛ الگار در کتاب «پیرامون انقلاب اسلامی»، به‌طور عمیق این امر مهم را بررسی کرد و برخلاف بسیاری از تئوری‌پردازان انقلاب اسلامی که به عوامل دیگری از فکر شیعه اشاره کرده‌اند، ریشه‌های فکری انقلاب اسلامی را ناشی از مسئله مهدویت می‌دانست. وی، با این اعتقاد که برای شناخت انقلاب اسلامی باید به این سه مبنای مهم و کلیدی فکر شیعه توجه نمود، در اثبات اهمیت این عوامل اساسی به بررسی تاریخ شیعه از عصر صفویه تا انقلاب اسلامی دست زد و دکترین امامت را که مهدویت از مصادیق آن به شمار می‌رود، بنیاد فکری شیعه و عامل تحقق انقلاب اسلامی ایران دانسته است.^۲

برای اجرای چنین تحول بزرگی در عالم(ظهور)، تنها وجود رهبر صالح کافی نیست و گرنه در همان زمان پیامبراین شرط وجود داشت. پس این تحول بزرگ، فضای مناسب جهانی می‌طلبد که همه زمینه‌های خارجی لازم برای انقلاب عمومی در آن وجود داشته باشد. عامل اساسی در ایجاد

۱. خامنه‌ای، سیدعلی، انسان ۲۵۰ ساله، ص ۳۹۴.

۲. الگار، حامد، ایران و انقلاب اسلامی، ص ۱۴.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

این فضای مناسب و پذیرش پیام عدالت از طرف مردم، همانا احساس پوکی و پوچی است که انسان متمدن آن روز خواهد کرد و منشأ این احساس، تجربه‌های مختلف بشری از تمدن است؛ تمدنی که جنبه‌های منفی آن پشت او را خم می‌کند و به آن‌جا می‌رسد که می‌فهمد شدیداً به کمک نیاز دارد و از عمق جان، توجه خود را به عالم غیب یا منبعی مجھول معطوف می‌دارد.^۱

در راستای بینش مقدمه‌سازی ظهور در سطح تشکیل حکومت امام راحل همواره جایگاه مقدمه‌ساز انقلاب اسلامی را مورد تأکید قرار می‌دادند؛ مسئولان ما باید بدانند که انقلاب ما محدود به ایران نیست. انقلاب مردم ایران، نقطه شروع انقلاب بزرگ جهان اسلام به پرچم‌داری حضرت حجت ارواحنا له الفداء است که خداوند بر همه مسلمانان و جهانیان منت نهد و ظهور و فرجش را در عصر حاضر قرار دهد، مسائل اقتصادی و مادی اگر لحظه‌ای مسئولین را از وظیفه‌ای که بر عهده دارند، منصرف کند، خطری بزرگ و خیانتی سهمگین را به دنبال دارد. باید دولت جمهوری اسلامی تمامی سعی و توان خود را در اداره هر چه بهتر مردم بنماید و این بدان معنا نیست که آنها را از اهداف عظیم انقلاب که ایجاد حکومت جهانی اسلام است، منصرف کند.^۲

انقلاب اسلامی با نارضایتی از وضع موجود با رژیم پهلوی مقابله کرد و بر اثر تلاش‌های نیروهای انقلابی، سرانجام به رهبری امام راحل این انقلاب نه تنها نظام سلطنتی را برچید، بلکه برپا ساختن یک نظام اجتماعی،

۱. صدر، سید محمد باقر، بحث حول المهدی، ص ۷۵.

۲. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۰۸.

فصل سوم: نقش تئوری‌سازی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

اقتصادی و سیاسی جدید را براساس آموزه‌های دین اسلام، به ویژه آموزه انتظار، هدف خود قرار داد. برای این انقلاب تعریف‌های متعددی بیان کرده‌اند، از جمله اینکه انقلاب به مفهوم مکتبی، یعنی تغییر حاکمیت طاغوت به منظور استقرار حاکمیت الله است. این انقلاب یک انقلاب سیاسی یا دگرگونی اجتماعی محسن نیست، بلکه تجدید حیات اسلام را در تمام وجوده و ابعاد در نظر دارد و متضمن بازگشت به اصول اساسی به عنوان تنها مکتب جامع، اصیل و حاوی طرح کاملی برای زندگی و تضمین کننده عدالت، صلح، امنیت، آزادی، ارتقای فرهنگی و معنوی انسان است.^۱ انقلاب اسلامی با زنده کردن سهم اسلام در دنیا، به ویژه در جهان اسلام و تشکیل یک دولت بر پایه اسلام که با تعهد و پایبندی به ارزش‌های اسلامی به نیازهای عصر کنونی پاسخ داد، به طور عملی ادعاهای غرب و غرب‌گرایان را باطل و نابود کرد؛ این در حالی بود که آنها تلاش برای تشکیل حکومت اسلامی در عصر کنونی را بی‌فایده می‌دانستند؛ زیرا از نظر آنها اسلام در بهترین وضعیت خود، یعنی چهارده قرن پیش، فقط روش حکومتی خوبی بوده است، اما امروزه توان اداره کردن حکومت را نداشته و نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای این عصر و تحولات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نظامی آن باشد.^۲ جریان ظهور نیازمند نیروسازی است و شکل‌گیری حاکمیت دینی این مسیر را بیش از پیش تسهیل خواهد نمود. انقلاب اسلامی در عرصه فکری و عملی، سبب ارتقاء ظرفیت‌های نسل

۱. جمعی از نویسندها، فرهنگ علوم سیاسی، ص ۳۰۲.

۲. عرفان، محمود، نهضت امام خمینی زمینه ساز ظهور دولت حضرت مهدی (عج)، ص ۳۶.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

زمان خود شد که نمودهای علنی آن در دوران دفاع مقدس مشهود بود. استمرار جریان انقلاب سبب شکل‌گیری حلقه‌های معرفتی و بیداری‌های دیگری خواهد شد که مقدمه اضطرار و مطالبه‌گری عمومی جریان ظهور در عالم را فراهم خواهد کرد.

فصل چهارم

پیش‌بینی از جمهوری اسلامی در شکلگیری مدنیت ظهور

۱. تقویت گرایش عمومی به حاکمیت دینی

در نظام سیاسی اسلام و انقلاب اسلامی ایران، مردم یکی از سه رکن اساسی نظام هستند؛ رکن مهمی که مکمل و متمم تحقق دو رکن دیگر یعنی اسلامیت و رهبری است. تجربه تاریخی ثابت کرده است که بدون حضور مردم در صحنه سیاست و پذیرش آگاهانه اسلام و حاکمیت دینی و نظام ولایی؛ ولایت خدا و حکومت دینی محقق نمی‌گردد و قانون الهی اسلام ضمانت اجرایی پیدا نمی‌کند. در این راستا قانون و حاکمیت تشریعی الهی هیچ گاه تحمیلی نیست و نمی‌توان جامعه یا کسی را مجبور به پذیرش احکام دین و رهبری الهی آن نمود و شأن انبیاء الهی و کتب آسمانی در اصل دین، فقط ابلاغ پیام خدا و نشان دادن راه مستقیم انسانیت است. زعامت و ولایت و مدیریت عملی رهبران الهی مختص به جامعه مؤمنین و کسانی است که مشتاقانه هدایت و دعوت الهی را پذیرفته‌اند و در حقیقت بهترین برنامه زندگی را قانون

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

الهی دانسته و به آن رأی داده‌اند.^۱

همان گونه که اسلام دینی جامع و کامل و دربرگیرنده تمام جنبه‌های زندگی بشر چه فردی و چه اجتماعی است و در همه حیطه‌ها از جمله در سیاست، اقتصاد، جامعه، فرهنگ، عرفان، اخلاق، علم و... آموزه‌های ناب الهی دارد، انقلاب اسلامی ایران نیز در مقایسه با انقلاب‌های دیگر از یک ایدئولوژی منحصر به فرد و بی‌سابقه برخوردار است؛ به گونه‌ای که در این ایدئولوژی علاوه بر تأکید بر جنبه‌های ویژه یعنی تشکیل جمهوری اسلامی و ولایت فقیه، نقاط مثبت ایدئولوژی‌های انقلاب‌های دیگر مانند آزادی، برابری، استقلال و توسعه نیز وجود دارد.

در حقیقت ایدئولوژی انقلاب اسلامی بیانگر ارائه طرح و راه جدیدی به ملت‌های تحت ستم جهان برای کسب استقلال و رهایی از سلطه قدرت‌های جهانی و ساختن جامعه‌ای آزاد و توسعه یافته است. در این میان، کسب استقلال که از عناصر مهم تشکیل دهنده ایدئولوژی انقلاب اسلامی است، یک پیش شرط لازم برای دستیابی به جامعه آرمانی مورد توجه انقلاب اسلامی است و واضح است که قدرت‌های جهانی که جای پا و منافع اقتصادی و راهبردی خود را با این انقلاب از دست داده‌اند، با تمام قدرت با آن به مبارزه برخیزند؛ هرچند تجربه نشان داده است که درگیری با انقلاب‌های بزرگ و توده‌ها و نخبگان وفادار به آن نتیجه‌ای جز رسوایی و شکست درپی ندارد.^۲

۱. حاجی صادقی، عبدالله، آسیب‌شناسی ارکان انقلاب اسلامی ایران، ص. ۱۸.

۲. ملکوتیان، مصطفی، انقلاب اسلامی تأثیر ایدئولوژی و رهبری در پیروزی و ثبات آن، ص. ۱۷.

فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

به طور کلی، ایدئولوژی انقلاب اسلامی یک ایدئولوژی درون‌زا، از نظر فرهنگی اصیل، از نظر همراهان بسیار فراگیر و دربرگیرنده اکثر قریب به اتفاق مردم بوده است و به همین دلایل، علی‌رغم قدرت بالای رژیم پیشین، با به صحنه آمدن عموم مردم پیروزی انقلاب با سرعت خیره کننده‌ای به دست آمد و پس از انقلاب نیز تحول سیاسی جدید به سرعت ایجاد گردیده، رسمیت یافت و ثبات قابل اعتمادی را پدید آورد. همچنین توانست در طول چهار دهه‌ای که از عمر آن می‌گذرد، توطئه‌های گوناگون قدرت‌های جهانی علیه خود را پشت سر گذارد و بر مواضع خود ایستادگی نماید. گسترش ایدئولوژی انقلابی یکی از شرایط بنیادی وقوع انقلاب است. حضرت امام از یک طرف با حرام اعلام کردن تقيه در دوره پیش از انقلاب و از طرف دیگر با تذکر جنبه‌های انقلابی مفاهیم مذهبی از قبیل عاشورا به بیان وظیفه قشرهای مختلف در مبارزه با رژیم طاغوت پرداختند و از طرف دیگر با درس‌های حکومت اسلامی و ولایت فقیه در سال ۱۳۴۸ در زمان تبعید در نجف اشرف، حکومت جایگزین را معرفی نمودند. این مرحله‌ای بسیار مهم در رخداد انقلاب اسلامی بود و بدون این تلاش‌ها پیروزی انقلاب و تشکیل حکومت جمهوری اسلامی امکان‌پذیر نبود.^۱

در این چارچوب نظر و رأی مردم، تنها در مرحله‌های نخستین تأسیس نظام، شرط نیست، بلکه جمهوری اسلامی، مقید به حضور مداوم مردم و نظارت دائمی آنها بر مسئولان است و مردم، همواره حق

۱. همان، ص ۱۸.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

نقد مسئولان و نظارت بر آنان را دارند. بدین ترتیب، امام معتقد بود جمهوریت به همان معنای رایج مردمی بودن حکومت است و اراده مردم به شکل مشارکت در تعیین نظام سیاسی موجب پدیدآمدن جمهوری اسلامی گشته است. در واقع بهترین راه تصمیم‌گیری برای حل مسائل جامعه در ابعاد داخلی و خارجی را پذیرفتن حاکمیت مردم بر سرنوشت خویش می‌داند و معتقد است این بعد از حکومت اسلامی نیز باید در کنار حاکمیت تشريعی خداوند، جایگاه ویژه خود را همواره حفظ کند و مشارکت دائمی مردم را پذیرا باشد. ایشان معتقدند تحقق حاکمیت الهی جز از راه تحقق حکومت مردمی، یعنی حکومتی که به وسیله مردم و از طریق اظهار آرای آنان تشکیل می‌گردد، ممکن نیست و مقبولیت مردمی به حکومت، توانایی اجرا و تحقق قانون را می‌دهد. در واقع، مردم در تحقق نظام سیاسی اسلام، در کشف و انتخاب موردی، در فعلیت دادن به حاکمیت اسلام و در انتقاد و نصیحت و نظارت جهت تداوم حکومت، نقش حیات‌بخشی دارند. امام، جایگاه مردم در حکومت را بسیار بالاتر از مشورت‌گیری و مشورت‌دهی می‌داند و می‌گوید این همان جمهوری اسلامی است که تمام امور آن در همه مراحل، حتی رهبری آن بر اساس آراء مردم بنا شده است. این نقش برای مردم، بالاتر از مشاوره است؛ چه این‌که مشاوره با استقلال رهبر و امام منافات ندارد، ولی در این نظریه، مردم در عوض رهبر و شریک او هستند که طبعاً اذن و رضای هر دو معتبر است. از این روکسانی که به عنوان نماینده‌گان قانون‌گذار، مدیران اجرایی و قضاؤت و داوری، به

|| فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور ||

وسیله مردم انتخاب می‌شوند، در مورد اعمال خویش در مقابل مردم مسئولند و باید تصمیمات را با توجه به خواسته‌های مردم اخذ کنند.^۱ پدیده حضور سراسری مردم در انقلاب، نقش به سزاوی در گرایش عمومی جامعه به حاکمیت دینی را محقق ساخت؛ چراکه در منظومه حکومت دینی، مشروعيت جدای از اقبال مردم حاصل نمی‌شود. در واقع، حق انتخاب کردن مردم از روش‌های مختلف از جمله شرکت در تشکل‌ها و احزاب تحقق می‌یابد که به منظور دنباله‌روی از خواسته‌هایشان است تا بتوانند فرد دلخواه خود را بر منصب قدرت بنشانند. امام خمینی ره به عنوان تأسیس‌کننده نظام سیاسی مبتنی بر ولایت فقیه، معتقد است ولایت امور مسلمانان و تشکیل حکومت دینی، گرچه با مشروعيت و حقانیت الهی آمیخته است، اما با اقبال و مقبولیت اکثریت جامعه بروز و ظهور می‌یابد. بدین ترتیب، مردم محقق شمرده شده‌اند که به انتخاب پردازند.^۲

ریشه‌های گرایش عمومی جامعه به انقلاب اسلامی، به عوامل مادی بازنمی‌گردد بلکه به سبب راهبرد انقلاب نسبت به مدنیه ظهور، آحاد جامعه در شئون مختلف انقلاب گام به گام سهیم بودند. در حقیقت این گرایش جهت جذب منفعت و دستیابی به تمکنات مادی بیشتر نیست بلکه راهبرد مردم در جامعه، ایجاد مقدمات در شکل‌گیری حاکمیت

۱. خمینی، روح الله، ولایت فقیه، ص ۴۸.

۲. ر.ک: جمشیدی، محمدحسین، آنالیز سیاسی امام خمینی، ص ۲۴۶. جمعی از نویسنده‌گان، علوم سیاسی، ج ۳، ص ۴۸.

مطلق دین در دوران ظهور است. در دو سده گذشته جنبش‌های بسیاری در جامعه ایران روی داده است که این کشور را از باقی کشورهای آسیایی ممتاز می‌کند. میشل فوکو، فیلسوف مشهور فرانسوی و نظریه‌پرداز فرامدرنیسم (که در بحبوحه انقلاب اسلامی ایران به تهران و قم، مسافرت و از نزدیک وقوع انقلاب را مشاهده کرد) گفته است: این انقلاب نمی‌تواند براساس انگیزه‌های اقتصادی و مادی روی داده باشد؛ زیرا جهان شاهد شورش و قیام همه ملت علیه قدرتی بود که مشکلات اقتصادی آن به آن اندازه بزرگ و مهم نبود که به دلیل آن، میلیون‌ها ایرانی به خیابان‌ها ببریزند و با سینه‌های عریان در مقابل مسلسل‌ها بایستند؛ پس دلیل انقلاب را باید در جایی دیگر جستجو کرد.^۱

در واقع همانگونه که انقلاب اسلامی کودتا نبود و حاصل حضور و گرایش عمومی مردم بود، جریان ظهور نیز چنین خواهد بود؛ فرق انقلاب با کودتا این است که انقلاب ماهیت مردمی دارد به خلاف کودتا که یک اقلیت مسلح و مجهز به نیرو در مقابل حاکمیت قیام می‌کند و وضع موجود را به هم می‌زند.^۲ در دوران ظهور، گرایشی عمومی به حاکمیت منجی خداوند بر روی زمین شکل خواهد گرفت و مطابق با روایات، پیروان ادیان آسمانی همانند مسیحیت به همراهی با آن حضرت و اهداف جریان ظهور خواهند شتافت؛ «وَ مِنْكُمُ الْقَائِمُ يُصَلِّی

۱. فوکو، میشل، ایرانی‌ها چه در سر دارند، ص ۶۴.

۲. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۳۰.

فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ خَلْفَهُ إِذَا أَهْبَطَهُ اللَّهُ إِلَى الْأَرْضِ مِنْ ذُرِّيَّةٍ عَلَيْ وَفَاطِمَةَ مِنْ وُلْدِ الْحُسَينِ»^۱; از شما است قائم که از ذریه علی علیه السلام و فاطمه علیها السلام و از فرزندان حسین علیهم السلام است و عیسی بن مریم علیهم السلام پشت او نماز می‌گزارد هنگامی که خدا او را به زمین فرود می‌آورد.

۲. تقویت خصیصه انقلاب طلبی و تحول

از نگاه دینی، مبارزه و انقلاب طلبی به خودی خود دارای ارزش نیست، بلکه تحول و انقلاب در جامعه مبتلا به مادیت، عنصری لازم جهت پیش برد اهداف الهی است؛ عده‌ای میان انقلاب اسلامی و اسلام انقلابی اشتباه می‌کنند. برای آن‌ها مبارزه و انقلاب هدف است و اسلام تنها وسیله‌ای است برای مبارزه. آن‌ها می‌گویند از اسلام هر آنچه که ما را در مسیر مبارزه قرار دهد، آن را قبول می‌کنیم و هر چه که ما را از مسیر مبارزه دور کند، طرد می‌کنیم. فرق است میان کسی که اسلام را هدف می‌داند و مبارزه را وسیله‌ای برقراری ارزش‌های اسلامی، با آنکه مبارزه را هدف می‌داند و می‌گوید اصلاً اسلام آمده است برای مبارزه. باید بگوییم، در اسلام مبارزه عنصر مهمی است ولی هدف تنها مبارزه نیست. این تفکر که به مبارزه اصالت می‌دهد ناشی از طرز تفکر دیالکتیکی در مورد جامعه و تاریخ است. طرز تفکری که بیان می‌کند هر واحدی در طبیعت و در تاریخ بالضروره ضد خود و نفی کننده خود را در درون خود پرورش می‌دهد و بعد میان عناصر کهنه و نوی خودش

۱. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۷۷.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

جنگ در می‌گیرد و این جنگ به پیروزی نو و ترکیب شدن نو و کهنه می‌انجامد. بار دیگر این جریان شروع می‌شود و اصلاً همه چیز جنگ است. اساساً این مبارزه یک لحظه هم متوقف نمی‌شود و هرچه که چهره مبارزه را داشته باشد حقانیت هم مال اوست.^۱

انقلاب اسلامی به مبارزه‌ای همه‌جانبه و فراگیر دست زد؛ چراکه شکل‌گیری مدنیه ظهور تابع به وجود آمدن اصلاحاتی کلان در سطح فردی و اجتماعی جامعه بود؛ در این چارچوب نقش‌آفرینی مردم در عرصه تحولات صرفاً با پیروزی انقلاب پایان نیافت. مردم در تمامی اتفاقات بعدی اعم از تعیین ساختار نظام سیاسی برآمده از انقلاب، تدوین قانون اساسی، انتخاب مسئولین عالی‌رتبه و حل مسائل پیش‌روی انقلاب و کشور مستقیماً حضور و نقش داشته‌اند. امری که در سایر انقلاب‌ها با این کیفیت و گسترده‌گی وجود نداشته است.

در راستای تحول شکل گرفته با انقلاب اسلامی، این انقلاب برای مسلمانان بیش از آنکه به عنوان الگویی اجتماعی و قابل تکرار مطرح باشد، به مثابه منبعی الهام‌بخش تلقی گردید و موجب تجدید توان حرکت انقلاب اسلامی در این جوامع شد که بازتاب انقلاب در این کشورها دارای دو بعد بوده است: از یکسو پیروزی انقلاب اسلامی و انعکاس رسانه‌ای آن، موجب تقویت احساس هویت مذهبی در میان مسلمانان و نیز تسریع روند تجدید حیات سیاسی اسلام در این جوامع گردید؛ زیرا تلاش جامعه مسلمان ایران در سرنگونی دولت ضد دینی،

۱. مطهری، مرتضی، انقلاب اسلامی، ص ۹۲.

|| فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور ||

تأثیر مثبتی بر آنها داشت که با شکل‌گیری انقلاب اسلامی در ایران، برخی از ناظران و مفسران رویدادهای اسلامی پیش‌بینی کردند که کشورهایی همانند مالزی و اندونزی می‌توانند تبدیل به «ایرانی دیگر» گردند.^۱

آموزه‌های آگاهی‌بخش و تحول‌گرایانه انقلاب اسلامی دانش‌گستره‌ای را در سطح داخلی در دسترس نیروهای مخالف وضع موجود قرار داد و از طریق صدور انقلاب محیط ذهنی - روانی نظام بین‌المللی را تحت تأثیر قرار داد. انقلاب اسلامی ایران با طرح ارزش‌ها و هنجاری‌های نوین یا تقویت آنها تصاویر ذهنی مخاطبان را تحت تأثیر قرار داد و الگوهای رفتاری جدیدی را ایجاد کرد. ارزش‌هایی مانند استقلال خواهی، آزادی، عدالت، همبستگی و اتحاد مستضعفان، بیداری مسلمانان، حق طلبی، حقانیت ملل محروم، همکاری و یاری ملل تحت ستم و مقابله با قدرت‌طلبی، غارت‌گری، زورگویی، انحصار طلبی، پایگاه خارجی، تجاوز، امپریالیزم، استعمار، جهالت، تفرقه و اختلاف نظام معنایی خاصی را شکل داد که در تعارض با نظام معنایی قدرت‌های بزرگ حافظ وضع موجود بود و ایده‌های انقلابی را تقویت یا ایجاد نمود. انقلاب ایران با طرح ایده‌های نوین و همنوایی با ارزش‌های اجتماعی و مردمی، سطحی از ادراکات فرهنگی مشترکی را ایجاد نمود.^۲

انقلاب اسلامی ایران در راستای انتشار ایده‌ها و آموزه‌های انقلابی و

۱. اسپوزیتوجان ال، انقلاب اسلامی و بازتاب جهانی آن، ص ۲۵۶.

۲. ر.ک: محمدی، منوچهر، بازتاب انقلاب اسلامی در جهان اسلام، ص ۱۱۴.

تحول آفرین خود، مرجع هویت‌ساز و الهام‌بخش بسیاری از جریان‌های اسلامی و جهان سومی گردید. پیامدهای انقلاب به سرعت در محیط ذهنی - روانی افراد نفوذ کرد و مرزبندی‌های فرهنگی، قومی و نژادی و مذهبی را درنوردید. این انقلاب در داخل در چالش با مظاهر و نمودهای تمدن غربی و مدرنیزم به عنوان یک مرجع هویت‌ساز ظاهر شد و ضمن تأکید بر اهمیت توجه به امور مادی و دنیوی، با افکار و ارزش‌های سکولار و دنیاپرستی مبارزه کرد و خواهان احیای ارزش‌های الهی - انسانی و فضایل و ارزش‌های اخلاقی گردید. توجه به دین و معارف اسلامی و گرامیداشت جایگاه و نقش آن در زندگی اجتماعی و سیاسی جامعه از اهمیت فزاینده‌ای برخوردار گردید. انقلاب بازگشت به اسلام اصیل و طرد اسلام امریکایی و زورمداران را دستور کار خود قرار داد و خواهان زدودن انواع خرافه‌ها و تفسیرهای غلط از اسلام شد.^۱

جریان ظهور متقوم به انقلاب طلبی و تحول در عرصه‌های گوناگون زندگی بشری است و انقلاب اسلامی، این خصیصه درونی خود را از آن وام گرفته است؛ بعضی از ناآگاهان چنین پنداشته‌اند که انتظار مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ، ممکن است سبب رکود و عقب‌ماندگی یا فرار از زیر بار مسئولیت‌ها و تسليم در برابر ظلم و ستم گردد؛ چراکه اعتقاد به این ظهور بزرگ، مفهومش قطع امید از اصلاح جهان قبل از او و حتی کمک کردن به گسترش ظلم و فساد است تا زمینه ظهور آن حضرت فراهم

۱. ستوده، محمد، انقلاب اسلامی ایران و روابط بین‌المللی، ص ۶۵.

فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

گردد! چنین تحولی قبل از هر چیز نیازمند عناصر آماده و با ارزش انسانی است که بتوانند بار سنگین چنان اصلاحات وسیعی را در جهان به دوش بکشند و این در درجه اول محتاج به بالاترین سطح اندیشه و آگاهی و آمادگی روحی و فکری برای همکاری در پیاده کردن آن برنامه عظیم است. تنگ‌نظری‌ها، کوتاه‌بینی‌ها، کج‌فکری‌ها، حسادت‌ها، اختلافات کودکانه و نابخردانه و به طور کلی هرگونه نفاق و پراکندگی با موقعیت منتظران سازگار نیست. نکته مهم این است که منتظر واقعی، برای چنان برنامه مهمی، هرگز نمی‌تواند نقش تماشچی را داشته باشد، باید از هم اکنون حتماً در صف انقلابیون قرار گیرد. ایمان به نتایج و عاقبت این تحول هرگز به او اجازه نمی‌دهد که در صف مخالفان باشد و قرار گرفتن در صف موافقان نیز محتاج به داشتن «اعمالی پاک» و روحی پاک‌تر و برخورداری از شهامت و آگاهی کافی است. من اگر فاسد و نادرستم چگونه می‌توانم در انتظار نظامی که افراد فاسد و نادرست در آن هیچ‌گونه نقشی ندارند، بلکه مطرود و منفور خواهند بود، روزشماری کنم. آیا این انتظار برای تصفیه روح فکر و شستشوی جسم و جان از لوث آلودگی‌ها کافی نیست؟ ارتشی که در انتظار جهاد اسلامی و آزادی‌بخش به سر می‌برد، حتماً به حالت آماده‌باش کامل درمی‌آید. سلاحی که برای چنین میدان نبردی شایسته است به دست می‌آورد و سنگرهای لازم را می‌سازد. آمادگی رزمی افراد خود را بالا می‌برد، روحیه افراد خود را تقویت می‌کند و شعله عشق و شوق برای چنین مبارزه‌ای را در دل فرد فرد سربازانش زنده نگاه می‌دارد، ارتشی که

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

دارای چنین آمادگی نیست، هرگز در انتظار به سرنمی برد و اگر بگوید دروغ می‌گوید^۱.

در این راستا، انتظار یک مصلح جهانی که وضعیت دنیا را به دگرگونی و اصلاح خواهد کشاند، به معنای آماده باش کامل فکری و اخلاقی، مادی و معنوی برای اصلاح همه جهان است. فکر کنید چنین آماده باشی چقدر سازنده است. برای تحقق بخشیدن به چنین انقلابی، مردانی بسیار بزرگ و مصمم و بسیار نیرومند و شکست‌ناپذیر، فوق العاده پاک و بلند نظر، کاملاً آماده و دارای بینش عمیق لازم است و خودسازی برای چنین هدفی مستلزم به کار بستن عمیق‌ترین برنامه‌های اخلاقی و فکری و اجتماعی است، این است معنای انتظار واقعی، آیا هیچ کس می‌تواند بگوید که چنین انتظاری سازنده نیست؟! راز سلامت اخلاقی جامعه منتظر را می‌توان در این نقطه جستجو نمود که منتظران راستین در عین حال وظیفه دارند تنها به خویش نپردازن، بلکه مراقب حال یکدیگر باشند و علاوه بر اصلاح خویش در اصلاح دیگران نیز بکوشند؛ زیرا برنامه عظیم و سنگینی که انتظارش را می‌کشند یک برنامه فردی نیست، برنامه‌ای است که تمام عنصر انقلاب باید در آن شرکت جویند، باید کار به صورت دسته جمعی و همگانی باشد، کوشش‌ها و تلاش‌ها باید هماهنگ گردد و عمق و وسعت این هماهنگی باید به عظمت همان برنامه انقلاب جهانی باشد که انتظار آن را دارند. در یک میدان وسیع مبارزه دسته جمعی، هیچ فردی نمی‌تواند از حال دیگران غافل

۱. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر موضوعی پیام قرآن، ج ۹، ص ۴۴۷.

|| فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور ||

بماند، بلکه موظف است هر نقطه ضعفی را در هر کجا ببیند اصلاح کند و هر موضع آسیب‌پذیری را ترمیم نماید و هر قسمت ضعیف و ناتوانی را تقویت کند؛ زیرا بدون شرکت فعالانه و هماهنگ تمام مبارزین، پیاده کردن چنان برنامه‌ای امکان‌پذیر نیست. منتظران واقعی علاوه بر اینکه به اصلاح خویش می‌کوشند، وظیفه خود می‌دانند که دیگران را نیز اصلاح کنند.^۱

بدون انقلاب همه جانبه، مدینه ظهور شکل نخواهد گرفت؛ چراکه وضع موجود سبب شکل‌گیری فساد کلان در سطوح مختلف فردی و اجتماعی شده است و بدون کندن از این وضع و حصول بلوغ اجتماعی، جامعه به سوی آرمان‌های ظهور حرکت نخواهد نمود. گام بلند انقلاب اسلامی در عرصه جداسازی جامعه از وضع موجود بود تا جامعه مؤمنین با تکیه بر تحول‌گرایی معنوی، به شرائط حاکم رضایت ندهند.

۳. ایجاد دگرگونی در معادلات جهانی

قبل از شکل‌گیری انقلاب اسلامی برخی از نظریه‌پردازان غربی، اعتقاد داشتند که به زودی لیبرالیسم غربی، سلطه خود را بر سراسر زمین تشییت خواهد کرد و مردم جهان از مزايا و محاسن دموکراسی غربی بهره‌مند خواهند شد. فوکویاما اصلی‌ترین نظریه‌پرداز موضوع یاد شده است. او می‌نویسد: «اندیشه لیبرال می‌رود تا در پنهان کره زمین از نظر روانی،

۱. همان، ج ۹، ص ۲۵۰.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

به طور واقعی تحقیق یابد. در میدان ایدئولوژی و نبرد اندیشه‌ها، لیبرالیسم پیروز گردیده و همچ رقیب و هماوردی در برابر خود ندارد». پیروزی اندیشه در فرهنگ لیبرال - دموکراسی به معنای آن است که زمینه منازعه تاریخ‌ساز از میان رفته و به عبارت فوکویاما، تاریخ به اتمام رسیده است: «محتملاً آنچه ما شاهد آن هستیم، نه فقط پایان جنگ سرد بلکه پایان تاریخ است؛ نقطه پایان تحول ایدئولوژی و تئوری «برخورد تمدن‌ها» بشریت و جهانی شدن دموکراسی غربی، به عنوان شکل نهایی حکومت»^۱.

در این میان، انقلاب اسلامی در شرایطی در ایران به وقوع پیوست که به نظر کمتر کسی ایران را در شرایط انقلابی تصور می‌نمود. اکثر برآوردها از توان نظام موجود در ایران در نهایت به ثبات نسبی ختم می‌شد. به عبارت دیگر این انقلاب خاستگاه و بستری غیرمنتظره داشت؛ چراکه حکومت پهلوی دوم در خاورمیانه برای نظام بین‌الملل دو قطبی به سرکردگی امریکا و شوروی، جزیره‌ای کاملاً آرام و امن محسوب می‌شد. قبل از کنفرانس گوادلوب، کشورهای بزرگ صنعتی و در رأس آنها امریکا، انگلیس و فرانسه هنوز انتظار فروپاشی حکومت پهلوی را نداشتند و به همین دلیل جیمز کارترا رئیس جمهور وقت امریکا چند ماه قبل از آن ایران شاهنشاهی را «جزیره امن» خواند و از سوی دیگر دیوید اوون وزیر امور خارجه وقت انگلیس با صدور بیانیه‌ای صراحةً موضع کشورش را در برخورد با حرکت انقلابی مردم در ایران جانب‌داری رسمی

۱. سلیمانی، حسین، فرهنگ گرایی، جهانی شدن و حقوق بشر، ص ۱۲۹.

فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

از محمدرضا پهلوی و ادامه حکومت سلسله پهلوی اعلام نمود. آنها بر این باور بودند که پیروزی انقلابیون در ایران در نهایت به تأسیس نظام کمونیستی منجر خواهد شد. تقابل غرب لیبرال در مقابل شرق کمونیست تمام ذهنیت قدرت‌های رقیب را منحصر به خود ساخته بود؛ به طوری که تحلیل‌ها و برداشت‌های مزبور آنها را به شدت تقلیل‌گرا نموده و منجر به سیاستگذاری‌ها و تصمیم‌های متناقضی از سوی آنها در قبال بسیاری از مسائل جاری در نظام دو قطبی شد.^۱

با وجود چنین شرایطی در نظام بین‌الملل هرگز احتمال نمی‌رفت که چنین دولت به اصطلاح جاه‌طلب و مدرن‌گرا که در تعامل با هر دو قطب نظام بین‌الملل کنار آمده و پشتیبانی هر دو را همراه داشت به آسانی و در مدت کوتاهی در مقابل جریان انقلاب به زانو درآید. حضور فعال انگلیس و امریکا در ایران پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، تصور هرگونه انقلاب را برای حاکم شدن نظام بلشویکی در جهت گسترش نفوذ شوروی یا هر نوع دیگری از جریانات ضد غربی با یأس مواجه می‌ساخت. حضور و نمود دو ایدئولوژی مارکسیسم و لیبرالیسم در سیستم نظام دو قطبی و سلطه و استحکام روز افزون بر این سیستم، اکثر کشورها خصوصاً کشورهای کوچک و آسیب‌پذیر را ناگزیر از پیوستن به یکی از این دو قطب نموده بود. پیروزی انقلاب اسلامی در ایران پیامدهای مستقیم و غیر مستقیمی برای نظام بین‌الملل و عناصر و فرآیندهای درونی آن داشت. خروج ایران از اردوگاه غرب و تقابل

۱. محمدی، منوچهر، بازتاب جهانی انقلاب اسلامی، انفجار نور، ص ۸۶.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

اساسی با نظام بین‌الملل، تأثیرات عمیقی بر معادلات منطقه‌ای وارد نمود. عامل بسیاری از این تأثیرات را می‌بایست در ویژگی‌های منحصر به فرد این انقلاب، چه در بعد نظری و چه در بعد اجرایی جستجو نمود. اگرچه قرن بیستم شاهد تحولات و وقایع متنوعی از این جنس و در این سطح بود اما هیچ کدام از این وقایع در چنین گستره‌ای بازتاب نداشتند و تأثیرگذار نبوده‌اند.^۱

انقلاب اسلامی با گفتمان خود، حجم وسیعی از دگرگونی را به معادلات جهانی عرضه داشت که بخشی از آن، بازتاب انقلاب اسلامی بر حرکت‌های رهائی‌بخش مردمی در مناطق مختلف جهان به ویژه جهان اسلام بود؛ این حرکت‌ها در آمریکای لاتین به صورت گسترش الهیات رهائی‌بخش مسیحی خود را نشان داده است. نمونه‌هایی از این بازتاب را می‌توان در پیدایش یا فعال شدن گروه‌های بی‌شمار اسلام‌گرا مانند اخوان‌المسلمین و گروه‌های وابسته به آن در کشورهای عربی، گروه‌های جهادی و اسلام‌گرا در شمال آفریقا مانند التکفیر و الهجره و الجihad در مصر و جبهه نجات اسلامی الجزایر، جنبش النهضه مراکش، حزب الدعوه اسلامی و مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق، حزب الله لبنان، سازمان جهاد اسلامی و جنبش مقاومت اسلامی (حماس) در فلسطین، سازمان‌های اسلامی متعدد در حاشیه جنوبی خلیج فارس از جمله سازمان انقلاب اسلامی جزیره‌العرب و جبهه اسلامی آزادی‌بخش بحرین، احزاب و سازمان‌های اسلام‌گرا در آسیای مرکزی و قفقاز از

۱. همان، ص. ۹۰.

﴿ فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور ﴾

جمله در کشورهای روسیه (چن، بالکاریای شمالی، داغستان و...)، ازبکستان، تاجیکستان و آذربایجان، احزاب اسلامی در بالکان (بوسنه و هرزگوین)، گروه‌های اسلام‌گرا در آسیای جنوبی) پاکستان، کشمیر، افغانستان)، احزاب و سازمان‌های اسلامی در آسیای شرقی و جنوب شرقی و غیره دید.^۱

در دوران ظهور، میزان دگرگونی معادلات جهانی به حدی خواهد رسید که ساز و کار نظم نوین معنوی حاکم خواهد شد. در حقیقت دوران ظهور، عصر انقلاب اقتصادی بنیادین در جهان است؛ انقلابی همه جانبی در کشاورزی، صنعت و خدمات. در انقلاب کشاورزی عصر آن حضرت، زمین‌های خشک نظیر صحراها و کویرها به سبزه‌زارهایی پر از درخت و گیاه تبدیل خواهد شد. به گونه‌ای که گفته شده، فرد در بین عراق و شام حرکت نمی‌کند مگر اینکه قدم بر روی گیاه می‌گذارد و این فاصله در حال حاضر صحراهای بی‌آب و علف است. اگر صحراهای خشک و کویرها، چنین حاصل خیز می‌شوند، وضع زمین‌های کشاورزی کاملاً روشن است که چگونه خواهد بود. در انقلاب کشاورزی امام زمان علیه السلام، محصولات کشاورزی، بسیار فراوان، سالم و با قیمت ارزان در دسترس همه هست و حتی رایگان به افراد داده می‌شود. به کمک انقلاب صنعتی، از زمین و معادن آن بهره‌برداری در سطح عالی صورت می‌گیرد و ضمن بهره‌گیری از طبیعت، محیط زیست در سطح بالایی

۱. ملکوتیان، مصطفی، انقلاب اسلامی تأثیر ایدئولوژی و رهبری در پیروزی و ثبات آن، ص ۱۷.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

حفظ می‌شود. تأسیسات زیر بنایی با استحکام بالا ساخته می‌شوند. زمین معادن و گنج‌های خود را آشکار می‌کند و مردم به استوانه‌های طلا و نقره به وفور دست می‌یابند. مشکل پول وجود ندارد، افراد در این زمینه بی‌نیاز می‌گردند و به همین دلیل وجود اخوت و برادری افراد بدون دغدغه مشکل خود را از طریق برادر دینی خود برطرف می‌سازند تا آنجا که مبلغ مورد نیاز را از جیب برادر خود برمی‌دارند. در جامعه توسعه یافته مهدوی ^۱، ثروت عادلانه تقسیم می‌شود و از تراکم آن در دست یک قشر جلوگیری می‌شود تا به تعبیر قرآن کریم «کُنْ لَا يَكُونَ دَوْلَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ»^۲ ثروت میان توانگران شما دست به دست نگردد. این نکته از فضایل جامعه مهدوی و از مهم‌ترین تفاوت‌های آن با جامعه سرمایه‌داری است که مدعی است اقتصاد سرمایه نقطه تکامل اقتصادی بشر است. در حالی که سیستم اقتصادی بازار آزاد بر ظلم و جور بنا شده، چگونه می‌تواند مدعی عدالت اقتصادی باشد؛ امام زمان ^{علیه السلام} نظام اقتصاد سرمایه‌داری را برمی‌اندازد؛ چراکه این اقتصاد بر اساس استثمار توده‌های محروم و کشورهای فقیر بنا شده است و جنگ فقر و غنا و شکاف طبقاتی را در جهان روز به روز فزون‌تر می‌کند.^۳

توسعه اقتصادی در دولت آخرالزمان به تخریب محیط زیست و حیات جانوران و موجودات دیگر منجر نمی‌شود، بلکه طبق سخن رسول

۱. حشر، آیه ۷.

۲. قنبری، آیت، آینده جهان در نگاه ادیان، ص ۱۵۹.

فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

گرامی اسلام عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ وَالسَّلَامُ، اهل آسمان و زمین، پرندگان، حیوانات و ماهی‌ها نیز از آن بهره‌مند و شادمان‌اند. در این دولت، مشکل کم آبی وجود ندارد، «و تزید المیاه فی دولته و تَمَدُّدُ الْاَنْهَارِ» و زمین محصولاتش را دو برابر می‌کند «و تضعف الارض اَكْلَهَا».^۱

از سویی دیگر نظر عمران همه نقاط خراب و آسیب دیده از ظلم قبل از ظهور، در پرتو شکوفایی اقتصادی آن عصر آباد می‌شود؛ «فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ خَرَابٌ إِلَّا وَعَمِّرْتُ»^۲؛ در روی زمین نقطه ویرانی نمی‌ماند جز اینکه آباد می‌گردد. از این روی، این تحول و دگرگونی جهانی، جرقه و بارقه‌ای الهی است که از انقلاب اسلامی ایران ناشی شده است: «امید است که این انقلاب، جرقه و بارقه‌ای الهی باشد که انفجاری عظیم در توده‌های زیر ستم ایجاد نماید و به طلوع فجر انقلاب مبارک حضرت بقیة الله . ارواحنا لمقدمه الفداء . منتهی شود.»^۳

دگرگونی دوران ظهور، نیاز اساسی اصلاح وضعیت بشری است که تنها توسط حجت خداوند امکان وقوعی خواهد داشت و مسیر شکل‌گرفته توسط انقلاب اسلامی، نقطه شروع این چرخش اساسی در معادلات جهانی است؛ مسأله مهدویت در اسلام- و بالاخص در تشیع- یک فلسفه بزرگ است، اعتقاد به ظهور منجی است، نه در شعاع زندگی یک قوم و یک ملت یا یک منطقه یا یک نژاد بلکه در شعاع زندگی بشریت.

۱. شافعی، یوسف بن یحیی، عقدالدرر، ص ۱۴۴.

۲. صدوق، ابن بابویه، کمال الدین و تمام النعمه، ص ۱۹۰.

۳. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۶۲.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

مربوط به این نیست که یک منجی باید و مثلاً شیعه یا ایران یا آسیا یا مسلمانان جهان را نجات دهد، مربوط به این است که یک منجی و مصلح ظهور کند و تمام اوضاع زندگی بشر را در عالم دگرگون کند و در جهت صلاح و سعادت بشر تغییر بدهد.»^۱

۴. عمق بخشی به استقامت و قاب آوری اجتماعی

زندگی انسان در دنیا آمیخته با مشکلات و تعارض‌های فراوانی است. اگر انسان در برابر آن‌ها بایستد و صبر و مقاومت داشته باشد، حتماً پیروز خواهد شد و اگر ناشکیبایی کند و در برابر حوادث ناگوار زانو بزند، هیچ‌گاه به مقصد نخواهد رسید. از این روی در منابع دینی، صبر و پیروزی قرین هم شمرده شده‌اند.^۲ خداوند صبر را عامل افزایش توانایی و نیروی مقابله با سختی‌ها می‌داند. به اعتقاد برخی از مفسران، هیچ‌یک از فضایل انسانی به این اندازه مورد تأکید قرار نگرفته است. این نشان می‌دهد که قرآن کریم برای این فضیلت اخلاقی و عملی اهمیت فراوانی قائل است و آن را عصاره همه فضیلت‌ها و خمیرماهیه همه سعادت‌ها و ابزار رسیدن به هرگونه خوشبختی و سعادت می‌داند. اگر انسان و خانواده ویژگی اخلاقی صبر را نداشته باشد و به آن عمل نکند، هرگز به خوشبختی و سعادت نخواهد رسید و کارآمد نخواهد بود.^۳

هر طبقه‌ای از جامعه در انجام رسالت‌های خود نیازمند به صبر و

۱. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۴، ص ۳۵۶.

۲. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غرالحكم و درالکلم، ح ۲۱۳.

۳. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، ج ۲، ص ۴۴۶.

فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدیفه ظهور

استقامت است و در هر نحله شغلی، موانع و مشکلاتی وجود دارد که افراد آن گروه، این شرائط را نوعی ناملایمات و گرفتاری تلقی می‌کنند در حالی که قرآن می‌فرماید: «وَعَسَىٰ أَنْ تَكُرُّهُوا شَيْئًا وَ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ»^۱; چه بسا چیزی را خوش ندارید و آن برای شما خوب است و در جای دیگر می‌فرماید: «فَعَسَىٰ أَنْ تَكُرُّهُوا شَيْئًا وَ يَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا»^۲; چه بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و خداوند در آن خیر فراوان قرار می‌دهد. در گرو تحقق این عنصر و با استقامت آحاد جامعه، انقلاب اسلامی شکل گرفت و پس از آن با ناکامی پروژه‌های برانداز نظام، فشار دشمن به میزان حداکثری و بی‌سابقه‌ای در طول تاریخ رسید.

در راستای عدم قرار گرفتن جامعه در مسیر اهداف تحریمی دشمن، خداوند از ولایت آنها منع نموده است؛ طبق آیات قرآن، بدترین افراد نزد خداوند و دورترین افراد از راه راست کسانی هستند که یوغ نظام سلطه، نفوذ آنها و حکومت‌های طاغوتی به گردن خود نهند. آنها کسانی هستند که هرگز به تکامل و پیشرفت دست نمی‌یابند. در نقطه مقابل، بهترین افراد در اندیشه اسلامی کسانی هستند که با دوری از نظام سلطه، به سوی خدا و یکتاپرستی روی آورند. قرآن کریم این افراد را صاحبان خرد و اندیشه و اولوالالباب می‌نامد: «وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الظَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَّابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ

۱. بقره، آیه ۲۱۶.

۲. نساء، آیه ۱۹.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

فَيَتَّبِعُونَ أَخْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمُ أُولُوا الْأَلْبَابِ^۱؛ آنان که از پرستش طاغوت دوری می‌ورزند و به سوی خداوند بازگشته‌اند، آنان را مژده باد. پس بشارت ده به آن دسته از بندگان من که به سخن گوش فرامی‌دهند و از بهترین آن پیروی می‌کنند. آنان کسانی هستند که خداوند هدایتشان کرده است و آنان صاحبان خرد و اندیشه‌اند.

بر مبنای آموزه‌های اسلامی، شاخص جامعه ایده‌آل اسلامی که از اهداف تحریم سیاسی دشمن آگاه است، مستقل بودن و دوری جستن از نظام‌های طاغوتی و جداشدن از حوزه نفوذ سیاسی آنهاست؛ به عبارت دیگر، مسلمان بودن و تسلیم امر خدا بودن با پذیرش نظام سلطه و طاغوتی سازگار نیست. قرآن کریم همکاری با نظام‌های طاغوتی را عامل گمراهی می‌داند و مسلمانان را از آن برهزد می‌دارد: «أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَرْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِهَا أُنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَكَّمُوا إِلَيِ الظَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًاً بَعِيدًا^۲»؛ ای پیامبر، مگر آن کسانی را که خیال می‌کنند به آنچه از طرف خدا به تو نازل شده و نیز به آنچه برای پیشینیان نازل شده ایمان دارند نمی‌بینی که می‌خواهند محاکمه نزد حاکم طاغوتی ببرند، با اینکه مأمور شدند به طاغوت کفر بورزند؟ آری، این شیطان است که می‌خواهد آنان را سخت گمراهشان کند. خداوند در این آیه می‌فرماید: کسانی که به خداوند ایمان دارند، نباید حکومت‌های طاغوتی را به رسمیت

۱. زمر، آیات ۱۷ و ۱۸.

۲. نساء، آیه ۶۰.

فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

بشناسند. نظام‌های استکباری در فرهنگ قرآن کریم، دارای دو ویژگی مهم و محوری هستند: نخست آنکه انکارکننده حق و پایمال‌سازنده عدالت‌اند و دوم آنکه جوامع را تضعیف می‌کنند و مردم را به ضعف می‌کشند.^۱ بر این اساس، انقلاب اسلامی با پرهیز از هضم شدن در معادلات جهانی و تبعیت از رئوس قدرت، وارد چالش فشار حداکثری شد که تحریم‌های همه‌جانبه و جنگ ۸ ساله تنها بخشی از فشار حاکم به دنبال این انقلاب محسوب می‌شود که با سطح تابآوری حاکم بر جامعه، به نتیجه دلخواه آنها نرسید.

در دوران ظهور به سبب حجم گسترده تحریف صورت پذیرفته در خصوص دین و هدف‌گذاری تحقق خلافت فردی و اجتماعی خداوند در روی زمین، سطح وسیعی از دشواری‌ها وجود خواهد داشت که نیازمند به استقامت و تابآوری جامعه مؤمنین است. باور به اصلاح آنی همه امور در بد و ظهور امام، باوری خطاست بلکه امام عصر فوجِ الشفیع با پیوند جهاد مؤمنین و امدادهای غیبی خداوند، اهداف تاریخی دوران ظهور و شکل‌گیری آرمان شهر موعود الهی را رقم خواهد زد.

در برخی از روایات به ابعادی از این دشواری‌ها اشاره شده است: «عن موسی بن بکر الواسطی، عن بشیر النبال، قال: «قدمت المدينة» و ذكر مثل الحديث المتقدم، الا انه قال: لما قدمت المدينة قلت لابي جعفر عَلَيْهِ الْكَفَافُ: انهم يقولون: ان المهدى لوقام لاستقامت له الامور عفوا، ولا يهويق محجمة دم . فقال: «كلا! والذى نفسي بيده! لو استقامت لاحد عفوا لاستقامت لرسول

۱. واعظی، حسن، استعمار فرانو، جهانی‌سازی و انقلاب اسلامی، ص ۳۴.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

الله ﷺ حین ادمیت رباعیته و شج فی وجہه! کلا! والذی نفی نیده! حتی
مسح نحن و انتم العرق والعلق. ثم مسح جبهته^۱; از موسی به جعفر بن بکر
واسطی از بشیر نبال گفت: «بے مدینه رسیدم» و همانند حدیث قبلی
را ذکر کرد، جز اینکه گوید: هنگامی که به مدینه رسیدم. به ابو جعفر
(امام باقر علیه السلام) گفتم: آنان [مرجنه] می‌گویند: همانا، اگر مهدی عجل الله تعالیٰ ویصله اسریف
قیام کند، همه کارها به خودی خود، برای او درست و برقرار می‌شود و
به اندازه یک ظرف حجامتی خون نمی‌ریزد. پس فرمود: «هرگز چنین
نیست! سوگند به آن که جانم در دست او است! اگر کارها، خود به
خود، برای کسی هموار می‌شد، مسلمًا برای رسول خدا ﷺ در زمانی
که دندان‌های پیشین آن حضرت شکست و صورتش زخمی شد، درست
و برقرار می‌گردید! هرگز چنین نیست! سوگند به آنکه جانم به دست او
است! «کار، به آنجا می‌انجامد که ما و شما، عرق و خون بسته شده را
پاک کنیم». سپس پیشانی خود را پاک کرد.

۵. جهت‌دهی به ظرفیت‌ها و استعدادهای انسانی

خداآوند علاوه بر این ظرفیت امانت عهد الهی که در وجود انسان
قرار داده، طریق شناخت خروج از ولایت و عدم آن را به انسان عطا
نموده است. نفس ملهمه وجود انسان، رسالت هشدار خروج انسان از
مدار اعتماد به نفس توحیدی را بر عهده دارد و وجود چنین قوه‌ای،
خود یکی از ظرفیت‌های وسیع درون انسان است؛ «فَأَهْمَهَا فُجُورَهَا وَ

۱. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۵، ص ۳۵۸.

|| فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور ||

تَقْوَاهَا»^۱; سپس بدی‌ها و پرهیزگاری‌هایش را به او الهام کرده است. از این روی قوه ملهمه‌ای در ضمیر انسانی موجود است که همواره به او توان شناختی حق از باطل را ارائه می‌دهد؛ کلمه الهام که مصدر الهم است، به معنای آن است که تصمیم و آگهی و علمی از خبری در دل آدمی بیفتند و این خود افاضه‌ای است که خدای تعالی به دل هر کس که بخواهد می‌اندازد و اگر در آیه شریفه هم تقوای نفس را الهام خوانده و هم فجور آن را برای این بود که بفهماند مراد از این الهام، این است که خدای تعالی صفات عمل انسان را به انسان شناسانده و به او فهمانده عملی که انجام می‌دهد تقوی است و یا فجور است.

روايات به بیانی لطیف انسان را مملو و سرشار از ظرفیات و استعدادهای خداوندی می‌دانند که انبیاء برای تحقق بخشیدن به این غایت به جوامع بشری در هر دوره مختلف ارسال شده‌اند، قرائیں موجود در این روايات نشان می‌دهد که با رفع حجب و موافع فطرت، این مقصد محقق خواهد شد. امیرالمؤمنین در خصوص این امر اساسی در حیات بشری در نهج البلاغه شریف می‌فرماید: «فَبَعَثَ فِيهِمْ رُسُلَهُ وَ وَاتَّرَ إِلَيْهِمْ أَئْبِيَاءً هُلِيَّسْتَأْدُوهُمْ مِيَثَاقَ فِطْرَتِهِ وَ يُذَكِّرُوهُمْ مَنْسَى نِعْمَتِهِ وَ يَحْتَجُوا عَلَيْهِمْ بِالثَّبَلِيغِ وَ يُثِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ»^۲; خداوند در میان انسان‌ها رسل خود را برانگیخت و انبیاء خود را در کنار ایشان قرار داد تا میثاق فطرت

۱. شمس، آیه ۸.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱.

او را استکمال نموده و نعمت فراموش شده را یادآوری نمایند و با تبلیغ بر ایشان احتجاج نموده و دفینه‌های عقولشان را برایشان برانگیزند.

خداوند مسلماً برای بهره‌گیری بهتر انسان از محیط پیرامون خود و فعال شدن اعتماد به نفس توحیدی، این ظرفیت وجودی را درون او به ودیعت گذاشته که بتواند به معادلات و رازهای موجود در ابعاد مختلف زندگی پی ببرد و با رسیدن به چنین شناختی مسیر کمالی همه جانبه در حیات خویش ترسیم نماید. جمهوری اسلامی با کنار زدن موانع گرایش به دین و عبودیت جامعه در عرصه اجتماعی، راه را برای به فعلیت رسیدن استعدادهای انسانی در شئون گوناگون فراهم ساخت که بخشی از آن در دوران دفاع مقدس در تقابل با اجماع قدرت‌های مادی دنیا به ظهور و بروز رسید. نهضت انقلابی امام بر مبنای فعال نمودن ظرفیت‌های توحیدی و فطری انسان‌ها بود؛ «اگر چنانچه تربیت یک تربیت انسانی باشد، و موافق با فطرت انسان که همان فطرت ودیعه گذاشته شده از طرف خداوند است و «فطرت الله التي فطر الناس عليها» آن طور باشد، در دانشگاه هم همان طور تربیت باشد، اینها بعد که تحولیل به جامعه داده می‌شوند و مقدرات جامعه قهرأً به دست اینها سپرده می‌شود یک کشور را کشور نورانی، کشور انسانی، کشور به فطرت الله تربیت می‌کنند.»^۱

امام به دنبال توسعه کشور در سطوح مختلف بر پایه جهت‌دهی به این استعدادها بود؛ «مهم‌ترین عامل در کسب خودکفايی و بازسازی،

۱. خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۳.

فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

توسعه مراکز علمی و تحقیقاتی و تمرکز و هدایت امکانات و تشویق همه جانبه مخترعین و مکتشفین و نیروهای متعدد و متخصص است که شهامت مبارزه با جهل را دارند و از لاک نگرش انحصاری علم به غرب و شرق، به در آمده و نشان داده‌اند که می‌توانند کشور را روی پای خود نگه دارند. باید دانشگاه‌ها خودکفا بشوند که احتیاج به دانش غرب نداشته باشند.^۱ امری که تا قبل از آن با وابستگی و غرب‌زدگی دولت‌های قاجار و پهلوی، از بین رفته بود و جامعه نسبت به آن، به یأس و عدم اعتماد به نفس ملی رسیده بود.

در عصر پهلوی اول و دوم حرکت به سمت غرب و غرب‌گرایی با سرعت خیره کننده‌ای آغاز گردیده بود. غرب‌گرایی، نه بهادران به دانش‌های جدید غربی، بلکه ستایش از الگوهای فرهنگی مغرب زمین به ویژه عیاشی و خوش‌گذرانی از جمله خصایص حکومت پهلوی بود. دولتمردان ایران در این عصر محور برنامه‌ها و سیاست‌های پیشرفت در کشور را دنبال روی غرب و الگوبرداری از فرهنگ غربیان می‌دانستند. اینان حتی در توسعه فرهنگ و بالابردن سطح علمی دانشگاه‌های کشور نیز از الگوی فرهنگی غرب پیروی می‌کردند و می‌کوشیدند رفتار و مسیر حرکت خود را در اداره کشور بر اساس آنچه که در غرب روی می‌داد هماهنگ سازند. در همین راستا، قمارخانه‌های مجهز و کازینوهای شبانه روزی وابسته به دولت، همیشه دایر بود و پول‌های هنگفت بدست آمده از نفت در آن‌ها صرف می‌شد و در نهایت به مجتمع معتبرتری

۱. همان، ج ۲۱، ص ۱۵۸.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

از همین نوع در خارج منتقل می‌شد. جزیره کیش که با صرف میلیاردها دلار به صورت مونت کارلوی ایران در می‌آمد و برای آن خطوط ویژه هواپیماهای کنکورد در نظر گرفته شده بود، نمونه‌ای از هزینه‌های هنگفت جهت عیاشی بود. در سال‌های آخر سلطنت شاه، به لحاظ آشتگی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نیز فساد مالی، فحشاء به صورت یک بحران اجتماعی در آمده بود.^۱

در این دوره به جای تقویت مراکز علمی، پژوهشی و زمینه‌سازی گرایش قشر جوانان به معنویت، بسترهای فسادزا تولید می‌شد تا ظرفیت‌های آنها در زمینه‌های دلخواه دولت‌های غربی مصرف شود؛ محله‌های بدنام و فحشا خانه‌ها بسیار زیاد شده و تنظیم روابط اجتماعی بر اساس آنها انجام می‌شد، روز به روز بر تعداد فواحش و مراکز فحشا افزوده می‌شد و آمار غیررسمی حکایت از ۵۰ هزار فاحشه رسمی در ایران داشت، محله‌های بدنام در تهران و شهرستان‌ها به صورت پایگاه بزرگ جنایت و فساد و قتل و اعتیاد در آمده بود و علاوه بر حاشیه خیابان‌ها که لانه فساد بود، در زندان‌ها نیز فساد و فحشا بیداد می‌کرد.^۲

از مراکز تجمع کاباره‌ها در تهران قدیم، خیابان لاله‌زار بود. کاباره‌های معروف تهران قدیم عبارت بودند از: کاباره مولن روز و کاباره میامی و در شیراز کاباره کازابا معروفیت داشت. در زبان عوام به کاباره، گاه رقص‌خانه هم گفته می‌شد. پرویز راجی سفیر شاهنشاه در انگلیس

۱. مدنی، جلال الدین، تاریخ سیاسی معاصر ایران، ص ۱۲۱.

۲. همان، ص ۱۲۲.

فصل چهارم: نقش عملیاتی جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدینه ظهور

داستان خلوت کردن شاه و خانم «مورین» در تالار پذیرایی سفارت ایران در انگلیس را آورده است. شاه دیوانه عیاشی بود، او نه مانند یک پادشاه با وقار، بلکه مانند یک لات هرزه به دوره‌گردی در خارج از کشور می‌پرداخت.^۱

حرکت ایجاد شده توسط انقلاب اسلامی در دوران ظهور به تکامل نهایی خواهد رسید و بر پایه رهبری معنوی و هدایت باطنی امام عصر عَلِيٌّ اللَّهُ تَعَالَى، شئونات گوناگون فردی و اجتماعی حیات انسان به مقام خلافتی خواهد رسید که خداوند متعال از ابتدای خلقت تاکنون برای انسان اراده کرده بود؛ در جامعه جهانی ولی عصر عَلِيٌّ اللَّهُ تَعَالَى، استعدادهای مردم با پیروی از امام شکوفا می‌شود و مردم در پرتو هدایت او به کمال دست می‌یابند. در عصر ظهور، عقول بشری بر پایه جهت‌دهی طرفیت‌ها و تکامل استعدادهای خدادادی بشریت به تکاملی جامع خواهد رسید؛ چراکه فقدان موانع هدایت و گرایش بشر به توحید، یکی از شروط اصلی در نائل شدن انسان‌ها به این جایگاه است و امام عصر با حرکت اصلاحی و قیام سراسری خود، این موانع را از میان خواهد برد همچنانکه در برخی ادعیه بر ضرورت پاکسازی زمین از این موانع در عصر ظهور تصریح شده است؛ « حتی لا تدع منهم دياراً ولا شبيه لهم آثاراً »؛ تا اینکه از آنها هیچ روندهای روی زمین نگذاشته و آثاری از آنان باقی نگذاری.

۱. فردوسی، حسین، ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، ج ۱، ص ۲۰۵.

كتابنامه

قرآن کریم
نهج‌البلاغه

۱. ابن‌ابن‌الحیدد، هبہ‌الله، شرح نهج‌البلاغه، بیروت، دار‌احیاء‌التراث، ۱۴۱۵.
۲. ابن‌اثیر، الکامل فی التاریخ، بیروت، دار‌احیاء‌التراث، ۱۴۱۷.
۳. ابن‌خلدون، مقدمه‌این‌خلدون، تهران، نشر علمی و فرهنگی، ۱۳۸۷.
۴. اراکی، محسن، دوره‌ها و پیشگامان سیداری اسلامی معاصر، قم، ادیان، ۱۳۹۲.
۵. آزادملکی، تقی، دیدگاه امام خمینی درباره توسعه اقتصادی، تهران، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، ۱۳۸۰.
۶. اسپوزیتو جان‌ال، انقلاب اسلامی و بازتاب جهانی آن، تهران، باز، ۱۳۹۳.
۷. اشيری، سعید، دوران جدید عالم به روایت رهبر انقلاب، تهران، انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳.
۸. الهمانی، علی‌اصغر، اخلاقی اسلامی، قم، سپاه پاسداران، ۱۳۷۶.

كتابنامه

۹. ایازی، سید محمدعلی، حکومت دینی، ویژگی‌ها و آفات آن، تهران، مرکز حفظ و نشر آثار امام خمینی رهنگ، ۱۳۷۸.
۱۰. تمیمی‌آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۴.
۱۱. جمشیدی، محمدحسین، اندیشه سیاسی امام خمینی، تهران، مرکز حفظ و نشر آثار امام خمینی رهنگ، ۱۳۸۸.
۱۲. جمعی از نویسندگان، سیاست تعاملی ضدنظام سلطه، تهران، مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۳۸۹.
۱۳. جمعی از نویسندگان، فرهنگ علوم سیاسی، تهران، چاپار، ۱۳۸۳.
۱۴. حاجی‌صادقی، عبدالله، آسیب‌شناسی ارکان انقلاب اسلامی ایران، قم، زمزم هدایت، ۱۳۹۲.
۱۵. حسنی‌فر، عبدالرحمن، اسلام و ایران، تهران، پژوهش‌های تاریخی ایران و اسلام، ۱۳۹۹.
۱۶. خامنه‌ای، سیدعلی، انسان ۲۵۰ ساله، تهران، صهبا، ۱۴۰۰.
۱۷. خسروپناه، عبدالحسین، تولید و تکوین علوم انسانی اسلامی، تهران، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۳۹۵.
۱۸. خمینی، روح الله، تفسیر سوره حمد، تهران، مرکز حفظ و نشر آثار امام خمینی رهنگ، ۱۳۸۹.
۱۹. خمینی، روح الله، صحیفه امام، تهران، مرکز حفظ و نشر آثار امام خمینی رهنگ، ۱۳۹۲.
۲۰. خمینی، روح الله، کتاب البیع، تهران، مرکز حفظ و نشر آثار امام خمینی رهنگ، ۱۳۹۰.
۲۱. خمینی، روح الله، ولایت فقیه، تهران، مرکز حفظ و نشر آثار امام خمینی رهنگ، ۱۳۹۳.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

٢٢. دمشق، اسماعیل بن کثیر، تفسیر القرآن العظیم، بیروت، دار احیاء التراث، ۱۴۱۶.
٢٣. دوینوآ، آن، فرهنگ گرایی، جهانی شدن و حقوق بشر، تهران، نشر وزارت امور خارجه، ۱۳۸۰.
٢٤. ربانی خلخالی، علی، زن از دیدگاه اسلام، تهران، شلاک، ۱۳۸۷.
٢٥. سبحانی، جعفر، صبانی حکومت اسلامی، قم، مؤسسه امام صادق علیه السلام، ۱۳۸۶.
٢٦. ستوده، محمد، انقلاب اسلامی ایران و روابط بین‌المللی، تهران، مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۳۸۴.
٢٧. صدر، سید محمد باقر، بحث حول المهدی، قم، الغدیر، ۱۴۱۷.
٢٨. صدر، سید محمد باقر، المدرسة القرآنية والسنن التاريخية في القرآن الكريم، قم، دارالكتاب الاسلامي، ۱۳۸۳.
٢٩. صدر، سید محمد باقر، خلافه الانسان و شهاده الانبیا، تهران، بنیاد بعثت، ۱۳۶۳.
٣٠. صدر، سید محمد باقر، لمحة فقهية تمھیدیة، بیروت، دارالتعارف، ۱۴۰۴.
٣١. صدق، ابن بابویه، کمال الدین و تمام النعمه، قم، جمکران، ۱۳۸۹.
٣٢. طباطبائی، سید محمد حسین، المیزان، قم، جامعه مدرسین، ۱۳۸۸.
٣٣. طباطبائی، سید محمد حسین، ولایت وزعامت، مرجعیت و روحانیت، قم، جامعه مدرسین، ۱۳۹۳.
٣٤. عابدی نژاد، امین‌رضا، ماهیت و الزامات فقه پیشرفت، قم، مؤسسه امام خمینی (ره)، ۱۳۹۷.
٣٥. عرب، محمد رضا، علل و شیوه‌های دشمن تراشی آمریکا با توجه به انقلاب اسلامی، تهران، نی، ۱۳۸۶.
٣٦. عرفان، محمود، نهضت امام خمینی زمینه‌ساز ظهور دولت

كتابنامه

۳۶. مهدی غیرجایز، بیروت، الحیة الطيبة، ۱۴۱۹.
۳۷. عمید زنجانی، عباسعلی، فقه سیاسی؛ حقوق بین المللی اسلام، تهران، سمت، ۱۳۹۵.
۳۸. فراتی، عبدالوهاب، تحفه الملوك، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۱.
۳۹. فردوست، حسین، ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، تهران، اطلاعات، ۱۳۷۰.
۴۰. فوکو، میشل، ایرانی‌ها چه در سردارند، تهران، هرمس، ۱۳۷۷.
۴۱. قنبری، آیت، آینده جهان در نگاه ادیان، تهران، سپاه پاسداران، ۱۳۸۵.
۴۲. کارگر، رحیم، آینده جهان (دولت و سیاست در اندیشه مهدویت)، تهران، مرکز تخصصی مهدویت، ۱۳۸۹.
۴۳. کارگر، رحیم، جهانی شدن، قم، فصلنامه کلام اسلامی، ۱۳۹۱.
۴۴. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، قم، جامعه مدرسین، ۱۳۸۲.
۴۵. الگار، حامد، ایران و انقلاب اسلامی، تهران، نی، ۱۳۸۵.
۴۶. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، قم، جامعه مدرسین، ۱۳۸۵.
۴۷. محمدی، منوچهر، بازتاب جهانی انقلاب اسلامی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۵.
۴۸. مدنی، جلال الدین، تاریخ سیاسی معاصر ایران، قم، جامعه مدرسین، ۱۳۷۰.
۴۹. مرکز اسناد انقلاب اسلامی، اسناد انقلاب اسلامی، تهران، مرکز اسناد، ۱۳۷۶.
۵۰. مصباح‌یزدی، محمد تقی، انقلاب اسلامی؛ جهشی در تحولات سیاسی تاریخ، قم، مؤسسه امام خمینی بغض، ۱۳۸۲.

نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری مدنیه ظهور

۵۱. مصباح‌یزدی، محمدتقی، ماهیت و ویژگی‌های انقلاب اسلامی، قم، مؤسسه امام خمینی رهبر انقلاب، ۱۳۸۷.
۵۲. مطهری، مرتضی، بررسی اجمالی نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، تهران، صدرا، ۱۳۸۹.
۵۳. مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، تهران، صدرا، ۱۳۹۴.
۵۴. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، تهران، صدرا، ۱۳۹۲.
۵۵. مقدسی شافعی، یوسف بن یحیی، عقد الدرر، قم، جمکران، ۱۳۸۵.
۵۶. مکارم‌شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، قم، مدرسه امیرالمؤمنین علیهم السلام، ۱۳۸۹.
۵۷. مکارم‌شیرازی، ناصر، تفسیر موضوعی پیام قرآن، قم، مدرسه امیرالمؤمنین علیهم السلام، ۱۳۹۲.
۵۸. مکارم‌شیرازی، ناصر، نمونه، قم، مدرسه امیرالمؤمنین علیهم السلام، ۱۳۸۷.
۵۹. ملکوتیان، مصطفی، انقلاب اسلامی تأثیر ایدئولوژی و رهبری در پیروزی و ثبات آن، تهران، فصلنامه سیاست، ۱۳۸۹.
۶۰. میرجهانی طباطبائی، حسن، نواب الدھور فی علائم الظہور، تهران، کتابخانه صدر، ۱۳۸۹.
۶۱. نعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیۃ، قم، جمکران، ۱۳۸۳.
۶۲. هوبر، احمد، دستاوردهای انقلاب اسلامی در جهان امروز، تهران، آموزش قرآن و معارف اسلامی، ۱۳۶۹.
۶۳. واعظی، حسن، استعمار فرانسو، جهانی‌سازی و انقلاب اسلامی، قم، مؤسسه امام خمینی رهبر انقلاب، ۱۳۸۸.